

MATERIŁY
**XIV MIĘDZYNARODOWEJ NAUKOWI-
PRAKTYCZNEJ KONFERENCJI**

AKTUALNE PROBLEMY
NOWOCZESNYCH NAUK - 2018

07 -15 czerwca 2018 roku

Volume 5
Pedagogiczne nauki

Przemyśl
Nauka i studia
2018

Adres wydawcy i redakcji:

37-700 Przemyśl ,
ul. Łukasieńskiego 7

Materialy XIV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Aktualne problemy nowoczesnych nauk - 2018» , Volume 5 Przemyśl:
Nauka i studia -128 s.

Zespół redakcyjny:

dr hab. Jerzy Ciborowski (redaktor prowadzą),

mgr inż Dorota

Michałowska, mgr inż Elżbieta Zawadzki,

Andrzej Smoluk, Mieczysław

Luty, mgr inż Andrzej Leśniak,

Katarzyna Szuszkiewicz.

**Materialy XIV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji ,
«Aktualne problemy nowoczesnych nauk - 2018» , 07 -15 czerwca 2018
roku po sekcjach: Pedagogiczne nauki.**

e-mail: paha@rusnauka.com

Cena 54,90 zł (w tym VAT 23%)

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektyw autorów , 2018

© Nauka i studia, 2018

PEDAGOGICZNE NAUKI**Problemy przygotowania fachowców****Садыкова К.К.**

*Өскемен қаласы әкімдігінің «№ 3 «Балбөбек» балабақша-бөбекжайы» КМҚК
әдіскері, Қазақстан Республикасы, Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы*

**МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН КІРІКТІРУ АРҚЫЛЫ
ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ**

2016-2017 оқу жылында мектепке дейінгі ұйымдарда меншік нысанына түрлері мен типтеріне қарамастан білім беру процесі Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 13 мамырдағы №292 қаулысымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жалпыға міндетті мемлекеттік стандартына, Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жалпы білім беретін оқу бағдарламасы және Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарларына сәйкес ұйымдастырылады.

Жаңартылған стандарт негізінде мектепке дейінгі білім беру саласындағы ғылым мен практиканың жетістіктері, отандық және шетелдік тәжірибелер ескеріліп, «Алғашқы қадам», «Зерек бала», «Біз мектепке барамыз» үш білім беру бағдарламаларының орнына Бағдарлама әзірленді [1;3].

Бағдарлама негізінде оқу жоспары жасалып, тақырыптар анықталып, білім беру салалары кіріктіру арқылы ұйымдастырылады. Бұл мектеп жасына дейінгі білім беру үрдісінде тұлға қалыптастырып, оларды заманауи әдіс-тәсілдермен оқытып, ой-өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Оның үстіне білім берудің жүйесін қарқынды дамытқан бұл процестің мектепке дейінгі білім беру үрдісіне енгізіле бастауы көңілді қуантады.

Осы бағытта білім сапасын арттыру ісіне ерекше мән беру қажеттілігі артады. Сапалы білім беру педагогтердің шеберлігі мен іскерлігіне байланысты.

Ал педагогикалық шеберлік пен іскерлікті дамытуда жаңа технологияны қолданудың маңызы зор. Оқытудың жаңа педагогикалық технологиясы – оқытуды ізгілендіру, өзін-өзі дамытып, тәрбиелей білетін, заман ағымына ілесе алатын кәсіби, білікті, жан-жақты жеке тұлға қалыптастыруды мақсат етеді. Тұлғаны жан-жақты дамытумен бірге өз қабілетіне қарап, өзін-өзі дамыта отырып, өзіне сын көзбен қарауға мүмкіндік береді. Танымдық белсенділігін арттырып, шығармашылық қабілетін дамытады.

Жаңартылған білім мазмұны «балабақшаға не үшін оқу керек?» деген сұрақ аясында болып, білім мазмұны күтілетін нәтижеге және баланың бойындағы түрлі дағдыларды қалыптастыруға бағытталады.

Жаңартылған білім беру бағдарламасында ұйымдастырылған оқу-іс-әрекетін балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескеріп, оларды жан-жақты дамытуға бағытталған «Денсаулық», «Коммуникация», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеумет» бес білім беру саласы және білім беру салаларының мазмұнын кіріктіру арқылы іске асырылады.

Бағдарлама мазмұнын іске асыру жас ерекшелігі психологиясы мен мектепке дейінгі педагогика және білім беру салаларын кіріктіру негізінде жүзеге асырылады. Барлық білім беру салалары бір-бірімен байланысты: бала оқи отырып таниды; тани отырып не білгені туралы айтады; зерттеу және пайымдау барысында құрбыларымен бірлесіп әрекет етеді. Осылай білім беру салаларының өзара интеграциялануы және өзара байланысы балада қоршаған ортаның тұтас бейнесін қалыптастыруды қамтамасыз етеді [1;5].

Кіріктіру ұстанымының басты қағидасы – ғылыми-жаратылыстану және қоғамдық-гуманитарлық білімдерді жеке білім аймағында шартты түрде қарастыра отырып, балаларға әлемнің біртұтастығы жайлы ғылыми - синтездік білім беру болып табылады.

Кіріктіріп оқыту ұстанымдарының басты мақсатына – тұлғаның ойлау қабілетінің дамуына тікелей бағытталған. Яғни:

1. Білімдердің синтезі. Оқу материалын тұтас, жинақталған, жүйеленген түрде қабылдау тұлғаның ой-өрісінің кеңдігін қамтиды. Кіріктіру әдістерімен зерделенетін мәселені шешу ойлау қабілетін белсенділігі мен мақсаттылығын дамытады.

2. Оқу материалын тереңдету. Оқу материалын терең ұғыну кең ауқымды ойлауға ықпал етеді.

3. Мәселенің өзектілігі, немесе мәселенің практикалық маңыздылығы. Оқу материалын меңгеру барысында практикалық мәселені шешу оқытудың тәжірибелік бағытын күшейтеді, тұлғаның сын тұрғысынан ойлауын, теория мен практиканы салыстыра алу қабілетін дамытады.

4. Баламалы шешім. Белгілі жағдайда жаңа тәсілдерді қолдана алу, мәселені ерекше шеше алу, шешу жолдарын таңдай алу, ойлау ерекшелігін дамытуға ықпал етеді. Шешімдерді салыстыру ой ұшқырлығын, сын тұрғысынан ойлауды, ойдың жинақтығын, жүйелілігін дамытады. Тұлғаның дұрыс шешімді, мақсатқа жетудің қысқа жол жолын таңдау барысында ұтымды, тиімді, мақсатты ойлау қабілеттері арта түседі.

5. Шешімнің дәлелдігі. Мәселені дәлелді шешу ойлау қабілетін дамытады [3]. Кіріктірілген білім мазмұнының алға қойған мақсаты айқын, бағдары жүйелі.

Ал жалпы кіріктірілген оқу дегеніміз не? Кіріктірілген оқу бағдарламасының артықшылығы неде?

Кіріктіру – бұл бір оқу мазмұнының пәндік концепцияларға сай әр түрлі саладағы жан-жақты білімдермен тоғысуы, бір-бірімен араласып кетуі.

Кіріктіріліп ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде балаға әлем туралы, заттар мен құбылыстардың өзара байланыстары туралы біртұтас мағлұмат береді, олар құрылысы бойынша белгілі қалыпқа сыймайды, сондай-ақ, оқу сағаттарын барынша үнемді пайдалануға мүмкіндік береді.

Ұйымдастырылған оқу іс-әрекетін кіріктіріп оқыту:

- сабақ құрылымында проблемалық жағдайлар үлесін ұлғайтуға;
- жеке тұлғаның зерттеушілік типін қалыптастыратын тұлғаның ойлау әрекетін белсендіруге;

- балаға бір мезгілде әрекетті орындауда барлық мақсат қоюдан нәтижеге дейінгі барлық процесіне бақылау жасауға;

- білімділік, дамытушылық және танымдық үш бірлікті ұстаздың шексіз шығармашылығы тұрғысынан жүзеге асыруға;

- танымдық әрекетін белсендіруге, шаршағандары мен қажуларын азайтуға;

- ұйымдастырылған оқу-іс-әрекетінде өтілетін тақырыптың күнделікті өмірмен тікелей байланысына мән беруге;

- тұлғаның шығармашылық ойлауын дамытуға;

- олардың алған білімдерін өмірде қолдана білулеріне көмектеседі [5].

Білім беру салаларын кіріктіріп оқытудың мақсаты – тұлғаны шығармашылықпен жұмыс істеуге және сын тұрғысынан ойлауға дағдыландыру. Балалар әңгіме, поэзия, драма, сондай-ақ ғылыми және бұқаралық ақпарат құралдарының материалдарын (газет-журналдар, т.б.) сын тұрғысынан ойлай отырып, өз түсініктерін қалыптастыру. Ойлау арқылы танымдық дағдыларын арттыра отырып, білім әлеміне жол ашады.

Кіріктіріліп ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде келесі дидактикалық шарттар арқылы жүзеге асырылады:

- пәнаралық байланыстың зерттеу объектісі дұрыс есептелуі, оның өзекті болуы;

- ұйымдастырылған оқу іс-әрекетіде дайындалу кезінде тәрбиешілердің тығыз ынтымақтаста болуы;

- ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінің әр кезеңінде ойлау әрекетінің белсенділігін артуы және міндетті түрде кері байланыстың болуы;

- жалпы әдісті қолдану негізінде сабақтың әр бөліктерінің арасында сабақтастықтың болуы [2].

Тәрбиеші тұлғаның мүмкіндігін, жас ерекшеліктерін және топтағы психологиялық ахуалды жақсы білуі керек. Бұл тәрбиешіге пәнаралық байланысты қандай әдіс-тәсілдер арқылы іске асыруға болатынын шешуге көмек болады.

Білім беру салаларын кіріктіріп өткізуге арналған тапсырмаларды дайындап, балалармен жұмыс жүргізудегі негізгі мақсат- баланың қабілетін ашу, шығармашылығын шыңдау, іздендіру, пәнге деген қызығушылығын арттыру.

Білім беру салаларын кіріктірілген ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде баланың сөйлеу әрекеттерін дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері төмендегідей болу керек:

- күнделікті тақырыптар аясында және таңдау тақырыбына байланысты: белгілі бір уақыт ішінде (қысқа) еркін сөйлесу;
- көркем әдебиет бойынша тыңдаған мәтіні бойынша қысқаша мазмұндай білу, оны жалғастыру;
- ақпараттардағы негізгі байланысты анықтай білу және оны жүйелі баяндау;
- бала мәтіннің мазмұнын түсіну үшін әртүрлі жанрдағы мәтіндерді ұсыну;
- мәтінді қайталап тыңдатып, негізгі ойға назар аударту;
- мәтін бойынша сұрақтар қою;

Білім беру салаларын кіріктірілген сөйлеу дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- тыңдалған және оқылған мәтіннің қысқаша мазмұнын, фильм мен кітаптан алған әсерлерін айтқызу;
- балаларға таныс ертегі, әңгіме, өлеңдердің қысқаша мазмұнын жазу;
- әдеби шығармадан алынған көркем, бейнелі сөздерді айтқызу;
- әдеби шығармадағы жаңа сөздерді жаттап айту;
- әдеби шығарма мәтініндегі оқиғаны өз көзқарасымен өзгертіп аяқтау;
- ақпаратты суреттер мен сызбалар, белгілер, пиктограммалар арқылы беру;

Кіріктіріліп ұйымдастырылған оқу-іс әрекетінің негізгі құрылымы:

1. Кіріспе бөлім. Бұл бөлімде оқу-іс әрекетінің мақсаты, міндеті, негізгі бөлім анықталады.

2. Негізгі бөлім. Негізгі бөлімінде оқу материалының мазмұны ашылады. Сабақтың бұл бөлігі вариативті, өйткені оқытудың түрлі әдіс-тәсілін, тұлғаның танымдық әрекетін ұйымдастыру формаларын қолдануды және тәрбиеші тарапынан педагогикалық шеберлікті талап етеді.

3. Қорытынды бөлім. Сабақты қорытындылау, тұлғаның жұмысын бағалау, үй тапсырмасын белгілеу. Тәрбиеші сабақты жоспарламас бұрын

мақсатын анықтап алады, сол мақсатқа қол жеткізу үшін сабақта қолданатын тиімді әдіс-тәсілдерді іріктеп алады.

Жаңартылған білім мазмұны негізінде білім жүйесінің жаңа болмысы қалыптасуда. Білім берудің әдіс-тәсілдері түбегейлі өзгеруіне байланысты инновациялық процестің қарқындылығы артуда.

Бүгінгі күннің талабы – ұстаздық әрекеттің жеке тұлға дамуына жағдай туғызуы. Осыған орай білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген, алдыңғы қатарлы оқыту әдіс-тәсілдері арасында кіріктірілген оқытуға негізделген әдіс-тәсіл кең таралып отыр.

Қазіргі қоғам алдындағы қойылып отырған міндеттердің ең өзектісі – бүкіл білім жүйесін түбегейлі жаңартып, әлемдік деңгейге сәйкес келетін оқыту мазмұнын жаңарту. Балаларға лайықты мазмұн мен оны оқытудың әдісін саралау, бала жанына жақын қарым-қатынас арқылы оларды дамыту мәселесін ғылыми жолға қою оңай мәселе емес екендігіне, оқу-тәрбие процесінің небір қиын проблемаларына тап болып, оны шешу жолындағы басқару әрекеттерін дұрыс ұйымдастыра білгенде ғана жұмысымыз нәтижелі болмақ.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. 2016-2017 оқу жылында мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиелеу-оқыту үдерісін ұйымдастыру туралы әдістемелік-нұсқаулық хат – Астана: 2016.
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2014-2018 жылдарға арналған стратегиялық жоспары. 1-стратегиялық бағыт. Сапалы білімге қолжетімділікті қамтамасыз ету.
3. Роль интегрированных уроков в обучении английскому языку.<http://ext.spb.ru/2011-03-29-09-03-14/110-foreignlang/7523-2015-04-05-10-32-06.html>

Kulumbetova Sh., Kurmangazyeva L.

Atyrau State University named after H.Dosmukhamedov Kazakhstan

WAYS OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION

One of the priority directions of the process of informatization of the society, the informatization of education is not only the specifying requirements only to the level of training of teachers and professional qualities, as well as to organizational and methodological aspects in the use of information technologies in teaching.

At the moment, a new view is being formed on the philosophical foundations of education in educational institutions, pedagogical science, strategic directions of the education system, goals and content, methods and methods of its implementation. According to the demands of the society and social requirements, new technologies are growing. The goal is the formation of active citizens of the society who are able to develop themselves, to learn, determine their direction and constantly improve.

President of the Republic of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev in his message of January 27, 2012 "Social and economic modernization is the main vector of Kazakhstan's development" notes: "It is necessary to raise the computer literacy of the population, including through various incentive programs. And I urge all Kazakhstan people to more actively master information technologies", he noted the need to apply new pedagogical and information technologies in the system of modern education. Consequently, the issue of using new information technologies in the teaching and educational process is a requirement of the time.

To date, the use of information technologies in the field of education should be considered as an element of professional pedagogical skills and abilities of the teacher. All socially significant types of human activity aimed at ensuring the full use of knowledge common to human civilization from the 20th50s century to the beginning of the 21st century is called the period of development of the informatization of society. Informatization of the educational process is the development of learning through the use of new information technologies, carrying out targeted training of

individuals, improving the effectiveness and quality of all levels of the teaching and upbringing process, which involves the introduction of computerization of education in cognitive activities and the enhancement of students' intellectual capabilities in order to create conditions for the reconstruction of microprocessor technology for the dissemination of information tools, as well as the introduction of these tools into the information base of the pedagogical technology of collecting, processing, storing, disseminating methods and means in pedagogical practice.

Modern information technologies in education is a tool that can strengthen education, intellectual achievements of mankind, which include the intellectual activities of mankind.

The Law on Education of the Republic of Kazakhstan states: "One of the main tasks of the education system is to create conditions for the development of educational programs." One of them is a computer as a didactic means of teaching in the process of informatization of education.

At present, for every person the mastering of computer and information technologies has become as necessary as the ability to read and write.

At present, technological teaching is one of the most effective means of teaching in the educational process of information technology. In this case, we will observe how information technologies and technologies of education are formed on their basis. In addition, it is important to determine the relationship between learning technology and information technology.

The concept of technology came from the sphere of information technology. It is this field that is the most studied in terms of technology. We remind that the technology of education and information technology are not the same. Because, firstly, teaching technologies include non-information technologies (for example, the technology of learning on the external form independently without the participation of the teacher according to the curriculum with the help of textbooks). Secondly, information technologies cover many information that do not directly relate to the learning process (for example, encoding and processing data, transferring data over the network, mechanisms for recording information on magnetic media, and many other special elements of computer technology). Therefore, teaching technologies and information technologies are two mutually overlapping different areas.

Development of modern information technologies has allowed to use them at a high level in the field of education. Application of information technology in education is due to the important objective reasons. And, if we consider the learning process not in separate fragments, but in a dynamic state, the situation will take a completely different character. In this case, the computer is a teaching tool along with training programs. In particular, it is not just a means of learning, but a more important asset. For example, in a traditional learning system, the student, having completed the assignment in the lesson, received an mark from the teacher, and now having performed work on the computer, the student can assess the level of his work using programs installed on the computer without approaching the teacher. That is, the computer through the programs available on it for a long time in certain cases can perform collaborative work with the student.

In case the training program is designed for one hour, within an hour the student can study, learn the new teaching material without the help of the teacher. In general, as part of a computer program, a computer in a traditional student learning system is able to effectively master the material with the help of illustrative examples. In addition, it becomes possible to more deeply reveal the abilities and personal interests of the student. In the context of improving the properties of this teaching tool, expanding the basic teaching function, the role of computer and computer programs in the field of teaching is strengthened. For science, it is important not only to determine the name of one phenomenon, but also to find the place of this phenomenon in the system of established categories.

We will try to find the place of technology from among the categories known to this day. Learning technology is a type of learning, method, component, or some other category? If, in the normal consideration of the learning process, the computer and computer programs for us are simply a means of training, then the technology will be considered a teaching tool. This train of thought is simple and understandable. However, the teaching tool is, by definition, this manual used to improve the effectiveness of the teacher's learning process.

In the technological teaching process, the teacher may not be directly involved in the learning process. Now let us consider this conclusion in more detail. In general, in the textbooks on pedagogy it is written that the manual used by the teacher in the process of education is called a teaching tool. And in the technological teaching process there is no teacher, so teacher can not use technology. Nevertheless, in spite of the fact

that the technology is not called a teaching tool and has not been used before, it is perceived as a teaching tool that is able to train and check a student. In this case, the technology does not conform to the traditional definition of teaching tools. It complements it with new content. Performed function of technological teaching tools, for example, projectors, audio and video tape recorders, TVs is quite high (in the first place, the teaching function). Hence, technology is not just a teaching tool that allows the teacher to improve the effectiveness of teaching, but also an important teaching tool that performs all the functions of learning at all stages of the learning process. And also, it is a high-level learning tool with great opportunities, which translates the entire learning process to a qualitative new level. Nevertheless, this does not mean that with the use of technology, teaching will be better, more efficient and better. Thus, it becomes clear that technology is a teaching tool that can implement the learning process without the help of a teacher (at lectures and seminars).

It should be noted that the computer does not do anything new. Subject teachers prepare content of the educational material introduced into the teaching programs. Consequently, the teaching material is provided to the student from the person through the computer, but the textbook content is not transmitted from the teacher, who can explain and repeat, but from the author-creator of this computer program. That is, the teacher indirectly communicates with the author of the textbook, entered in the computer training program. In this case, each computer program is represented not only by a certain educational content, but by special kinds of presentations of educational material. Forms of presentation of educational material can be different. For example, first offer pages of text, then control; author's comments with pictures; rules for quizzes (new learning concepts), holding quizzes aimed at mastering the material, etc. In accordance with the presented training material, any method of its capture is also proposed. Thus, not only the content of educational material is introduced into technology, but also the methods of its mastering and studying. These methods are also determined by the author of educational computer programs. Therefore, the computer performs the role of the supplier of wishes and intentions of the author of these programs. Technology of teaching is not intended for the creation of new curricula. In particular, they do not constitute new programs, but only train. Technology of teaching serves as a means of learning, capable of independently conducting the educational process in this discipline.

Thus, technology is a completely new kind of teaching tool for the educational process, not considered until today. There are two types of teaching tools. In general, teaching technology is a second-order teaching tool that performs the basic functions of teaching without the participation of a teacher. Expanding didactic opportunities, it gives absolutely new qualities to learning and contributes to the full satisfaction of the individual needs of students and development of their individual abilities.

Bibliography

1. Amandosov S. Problems of improving the independent educational and cognitive activity of students of technical schools: Dis. ... cand. ped. sciences. Almaty, 2014. 123 p.
2. Ajtuganova Zh.I. Formation of a competitive specialist by means of a foreign language in the SSU of a petrochemical profile: Dis kand. ... cand. ped. sciences. Kazan, 2013. 186 p.
3. Aldushonkov V.N. Influence of computer learning technologies on the formation of cognitive independence of students: Dis. ... cand. ped. nauk. Bryansk, 2011. 191 p.
4. Allayer I.A. Independent educational and cognitive work of pupils of a secondary special educational institution and didactic conditions for enhancing its effectiveness: Dis kand. ... cand. ped. sciences. Chelyabinsk, 2008. 270 p.

Тагаева С.А.

Таразский инновационно- гуманитарный университет, Казахстан

ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында «Білім және кәсіби машық — заманауи білім беру жүйесінің, кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары. Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет», — деп атап көрсетті [1]. Қазіргі замандағы білім берудің негізгі мақсаты: еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, құзыретті, өз жұмысын жақсы білетін, жан-жағына бағыт-бағдармен қарайтын, әлемдік стандарт деңгейінде нәтижелі жұмысқа, кәсіби өсуге, әлеуметтік-саяси оңтайлы тез әрекет жасауға, болып жатқан өзгерістерге тез бейімделуге қабілетті білікті маман, индустриалды-инновациялық жағдайды шешуге лайық, өз қалауы мен қоғам талабына сай өзін көрсете білуге бейім, өз ойын еркін айта алатын, жоғары білімді, ұлттық тілді, тарихты жетік меңгерген, отандық және әлемдік мәдениетті бойына қалыптастырған, шығармашыл, оңтайлы кәсіби маман дайындау.

Жоғары оқу орнында дайындықтан өткен мамандардың білімі жоғары дәрежеде болуы керек. Өйткені, бұл талап әрбір мамандық бойынша білім беру мазмұнын салыстырмалы түрде біртұтас білім саласы ретінде анықтауы керек. Білім берудің күрделі мазмұнын меңгеруде, оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудың қазіргі кездегі ұстанымдарын жүзеге асыруда, педагогикалық үрдіс, яғни, оқытушылар мен студенттердің өзара байланысқан және өзара келісілген іс-әрекеті басты міндет атқарады. Сондықтан, қазіргі кездегі жоғары білім беру алдында студенттер мен оқытушылардың жұмыстарының түрлері мен әдістерін жүзеге асыру мәселесі тұр.

Бүгінгі таңда еліміздің білім беру саласында бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу үшін маңызды міндеттерді шешуге бағытталған күрделі бетбұрыс

жасалуда. Мұғалімнің кәсіби мүмкіндігі оның бойындағы өзін-өзі дамытып отыру дайындығына тікелей байланысты. Бұл мәселеге әлеуметтік-педагогикалық тұрғыдан келу үшін мұғалімнің субъект ретіндегі алдына қойған міндеттерін орындауға деген әзірлік деңгейіне көз жеткізу қажет. Әрине, оның кәсіби өсуі жеке тұлға ретіндегі ерекшелігіне әбден қатысты.

Болашақ кәсіби құзіретті маман осы ақпараттық қоғамнан қалыспай, жедел ойлаушы, жедел шешім қабылдаушы, ерекше ұйымдастырушылық қабілетті, нақты бағыт — бағдар беруші болып шығуы — бұл қазіргі заманның талабы.

Құзыреттілік қалыптастыру дегеніміздің өзі болашақ кәсіби маманның — қазіргі студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығу, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ.

Студенттердің кәсіби құзыреттілік мәселелері туралы пікірлер кәсіби маман даярлау мәселелерімен айналысып жүрген отандық және шетелдік ғалымдар, педагогтар, психологтар еңбектерінде көрініс табуда.

Маманның кәсіби құзіреттілік мәселесі күрделі де көп қырлы. Бұл ғылыми педагогикада, психологияда, әлеуметтануда, кәсіби білім берудің теориясы мен әдістерінде, гуманитарлық ғылымда әр қырынан қарастырылып жүр.

Кәсіби құзіреттілік деп педагогтың жеке бас сапалары мен оның психологиялық-педагогикалық және теориялық білімінің, кәсіби біліктілігі мен дағдысының, тәжірибесінің бір арнада тоғысуы деуге болады. Болашақ маман өз ісінің шебері, жақсы мұғалім болу үшін мамандығына қажетті қабілеттерді және жалпы әлемдік мәдениетті, өз елінің мәдениетін, қарым-қатынас мәдениетін, тіл мәдениетін игеріп, интеграциялық үрдістерді меңгеріп, әлемдік білім кеңістігінің өресінен шыға алуға талпынуы керек.

Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру жеке шығармашылық қабілетті дамытуды, педагогикалық инновацияларды дұрыс қабылдауы, күнделікті өзгеріп жататын педагогикалық ортаға тез бейімделуді қажет етеді.

Болашақ маман дайындау мәселесі оның тұлғалық сапалары мен қасиеттерін қалыптастырудың маңызын көрсетеді. Тұлғалық-бағдарлық бағытта

білім беру нәтижесі білім, біліктілік және дағды жүйесінде, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесіне және эмоционалды көңіл-күйді көрсете білуге, ерікті қарым-қатынасқа педагогикалық бейімделген тұлғаны қалыптастыру ретінде түсіндіріледі [5]. Ғалымдардың пікірлерін басшылыққа ала отырып, біз «құзыреттілік» ұғымына – студенттердің жеке тұлғалық психологиялық ерекшеліктеріне байланысты меңгерген білімдерін, дағдылары мен біліктерін, танымдық және тәжірибелік іскерлігін өмірде дұрыс қолдануы деген түсінік бере аламыз.

Студент қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз жетілдіріп отыратын, кәсіби білімді, жаңа технологияларды меңгерген, ортамен қарым-қатынасқа тез бейімделе алатын, ұйымдастырушылық қабілеті жоғары, тәжірибесі мол, т.б. қасиеттерді жинақтағанда ғана кәсіби құзыретті маман бола алады. Студенттің кәсіби құзыреттілігі кәсіби және жеке сапалардан құралады. Кәсіби құзыретті маман деп өзінің педагогикалық әрекетін жоғары дәрежеде жүргізе алатын, қарым-қатынасқа әрдайым дайын, педагогикалық үдерісте үнемі оң нәтижелерге қол жеткізіп отыратын маманды атауға болады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы. –Астана. 14 желтоқсан, 2012.

2. Сенкибаева А.Т. Мұғалімнің кәсіби құзырлылығын дамыту.//Білім берудегі менеджмент, №4.2009

3. Омарова Л.Т. Кредиттік оқыту жүйесінде студенттердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастырудың педагогикалық шарттары -Алматы., 2007

К.п.н., доцент Баймуканова М.Т., воспитатель Амангельды А.А.
*Карагандинский государственный университет им.Е.А.Букетова, детский дом
«Кулыншак», Казахстан*

РОЛЬ ТРУДОВОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ В СОЦИАЛИЗАЦИИ

Трудовое воспитание детей, оставшихся без попечения родителей занимает одно из ведущих мест в социализации воспитанников детского дома, способствует накоплению социального опыта. Проанализировав психолого – педагогическую литературу, проведя исследования данной проблемы, можно сделать вывод, что работа по трудовому воспитанию воспитанников детских домов осуществляется непрерывно, совершенствуются навыки и умения. Дети поступают в детские дома в разном возрасте, с разным жизненным опытом, трудовые навыки развиты не достаточно. И поэтому главной задачей по трудовому воспитанию является: подготовить каждого ребенка к самостоятельной жизни, помочь определиться с выбором профессии. Это делает особенно актуальной проблему профессиональной подготовки и успешной интеграции детей, оставшихся без попечения родителей в современное общество, к самостоятельной жизни и труду. Необходимость решения проблемы профессиональной подготовки детей, оставшихся без попечения родителей обусловлена внутренними и внешними причинами.

Трудовое воспитание детей в детском доме – составная часть целостного педагогического процесса, которая включает в себя передачу воспитанникам трудовых умений и навыков, развитие у них творческого практического мышления, трудового сознания и активности которые помогли бы им в дальнейшей взрослой жизни после выхода из стен детского дома.

Процесс трудового воспитания рассматривается нами не только как способ обучения воспитанников некоторым трудовым приемам, но и как необходимость выработки и закрепления приобретенных трудовых умений и навыков, т.е. компетенций. Трудовая деятельность обеспечивает самовоспитание и саморазвитие сил и способностей учащихся, формирует их сознание и

самосознание, выступая при этом важнейшим фактором становления «я» личности ребенка [1].

Целью педагогической деятельности в детском доме по развитию трудового воспитания является – подготовка воспитанников к самостоятельной трудовой деятельности. Чтобы достигнуть поставленную данную цель, необходимо решить следующие задачи:

Труд играет большое значение в развитии способностей воспитанника. Способности развиваются, главным образом, в условиях ведущей деятельности: в дошкольном возраста - в игре, в младшем и среднем школьных возраста - в учении, в юношеском - в профессионально-трудовой подготовке.

Формирование способностей осуществляется в той или иной деятельности. В процессе труда, например, распределение внимания становится более широким, а его переключение более быстрым.

Велика роль труда в развитии мышления. По мере овладения трудовыми навыками развиваются его новые формы: техническое, практическое, логические.

В процессе труда и общения с другими членами трудового коллектива происходит развитие чувств.

Включаясь в трудовой процесс ребенок коренным образом меняет свое представление о себе и о окружающем мире. Радикальным образом изменяется самооценка. В процессе общения и овладения новыми знаниями формируется мировоззрение школьника. Работа в коллективе развивает социализацию личности ребенка, развитие способностей, чувств и мышления делает личность ребенка более гармоничной. Следовательно, труд является важнейшим фактором, влияющим на развитие личности ребенка.

Очень важным моментом в системе трудового воспитания является и положение о том, что труд позволяет наиболее полно и ярко раскрывает природные задатки и склонности ребенка. Анализируя готовность ребенка к трудовой жизни, нужно думать не только о том, что он может дать для общества, но и о том, что труд дает лично ему. В каждом ребенке дремлют задатки каких-то способностей.

Решение многих вопросов трудового воспитания подрастающего поколения существенно зависит от правильного понимания функций, целей и психологического содержания детского труда.

Труд школьника имеет свою специфику. Прежде всего труд учащихся отличается от труда взрослых тем ради чего он организован. Детский труд организовывается прежде всего с воспитательными целями. Возникает зависимость между личными интересами и общественными, в результате этого воедино связываются общественные цели деятельности и направленность личности, коллективное управление деятельностью и самоуправление поведением, организация коллективной трудовой деятельности и самоорганизация, содержание трудовой деятельности и личный трудовой опыт, становление коллектива и воспитание в нем личности [1].

Труд в обществе, как правило, носит коллективный характер, поэтому от каждого участника требуется умение взаимодействовать. Следовательно, школьники должны включаться в общественное производство. Подготовить ребенка к труду - это значит сформировать у него психологическую готовность трудиться. Психологическая готовность к труду означает уровень развития личности, который является достаточным для успешного освоения любым видом производительного труда.

Формирование у школьника психологической готовности к труду происходит в таких видах деятельности как: игра, учение, бытовой и производительный труд, техническое творчество.

Как показывают наблюдения выпускники детских домов, очень часто практически и психологически не готовы к участию в производственном труде. Главное, чтобы труд учащихся был непосредственно связан с производством. Для этого необходима установка деловых, партнерских отношений с производственными объединениями. К примеру, детей приобщают к выполнению посильных заказов производства.

Благодаря такому подходу у воспитанников детских домов труд приобретет более высокое значение, создаются условия для формирования общественно ценных мотивов деятельности.

Так как этот вид деятельности не тождественен ни учебной деятельности, ни трудовой деятельности взрослых, то мы условно выделяем ее как учебно-

трудовую. В старших классах этот вид деятельности должен являться ведущей. С этой целью в старших классах программой предусмотрено профессиональное трудовое обучение. Воспитанник детского дома, после выпуска, уже может иметь специальность, что дает ему предпосылки для быстрой адаптации на производстве.

Формирование личности в процессе труда происходит не само собой, а лишь при определенной организации труда школьников.

Под организацией труда понимается его упорядочивание, придание ему планомерности. Организация детского труда должна учитывать возрастные и индивидуальные особенности детей и закономерности их развития. В процессе труда осуществляется, эстетическое и физическое.

Такую организацию труда призван обеспечить воспитатель. От него требуется быть примером, изучать сильные и слабые стороны своих воспитанников, организовывать деятельность и многое другое. В отчете Всемирного экономического форума отмечено, что к 2020 г. навыки решения проблем, критического мышления, креативность и эмоциональный интеллект станут лидирующими на рынке труда и самыми важными навыками будущего. В связи с этим, трудовое воспитание детей приобретает новый педагогический, инновационный смысл и значение.

Те, кому сегодня 6-7 лет, к окончанию школы столкнутся с тем, что 65 % профессий 2017 г. просто не будут существовать [2]. Поэтому, хотя получение фундаментальных знаний никто в мире не отменял, лучшие мировые школьные системы уже более 20 лет дают школьникам не просто набор фактов, а принципы и навыки, которые позволяют найти ответ на вопросы, создавать что-то новое самому, решать реальные проблемы, адаптироваться к быстрым изменениям.

Таким образом, современное образование на всех уровнях (от дошкольного до вузовского), ориентируется не на предметные знания и профессиональные навыки, а (на их основе) на широкий спектр универсальных компетенций, позволяющих человеку генерировать много новых идей, искать и находить правильные ответы на вопросы, решать реальные проблемы, управлять своими эмоциями, мыслями и действиями, уметь коммуницировать и сотрудничать в межкультурной среде, адаптироваться и быть успешным в условиях быстроменяющегося мира.

В условиях детского дома имеются все необходимые предпосылки для успешной подготовки воспитанников к получению будущей профессии, на основе трудового воспитания, преодоления имеющегося отставания от лучших мировых практик в этой области. Для этого необходимо решить следующие задачи:

- правильная передача лучшего опыта, накопленного опытными педагогами и в лучших казахстанских организациях образования;

- достаточное ресурсное обеспечение этой передачи. При недооценке или нерешении этих вопросов они становятся стандартными факторами, сдерживающими ускорение обновления содержания трудового воспитания воспитанников детского дома.

Литература:

1. Аверичев Ю.П. Нужна ли трудовая подготовка школьников? //Педагогика.- 2001.- №12.- с. 34-39
2. Харламов И.Ф. Педагогика: Учебное пособие. – 4-е изд., М.: Гардарики, 2004. - с. 363-405.

К.п.н., доцент Баймуканова М.Т., воспитатель Кожухова Б.К.

*Карагандинский государственный университет им.Е.А.Букетова, детский дом
«Кулыншак», Казахстан*

ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ДЕТСКОГО ДОМА

Самоуправление в учреждениях образования необходимо рассматривать с точки зрения процесса сотрудничества администрации, педагогического и детского коллективов, представителей всех общественных объединений, творческих мастерских и клубов по интересам, действующих на базе учреждений образования [1].

В отечественной педагогической литературе существует множество трактовок понятий «самоуправление». Так, например, В.М. Коротов определяет детское самоуправление как метод организации воспитательного коллектива. По мнению Ю.П. Сокольников «самоуправление — способ организации деятельности школьников». Л.И. Новикова вкладывает в понятие «самоуправление» разумно осуществляемую самими детьми деятельность, включающую постановку цели, планирование, способы реализации плана, организацию учета и контроля. Н.Л. Аникеева считает, что детское самоуправление — это организация гуманистических отношений [2,3].

Важнейшей задачей детского дома «Кулыншак» г.Караганды является приобщение учащихся к общечеловеческим ценностям, формирование у них адекватного этим ценностям поведения. Основу содержания воспитания, в этой связи, составляли общечеловеческие фундаментальные ценности, ориентация на которые должна рождать в учащихся добрые черты, высоконравственные потребности и поступки. Из всего спектра общечеловеческих ценностей выделено восемь: Человек, Семья, Труд, Знание, Культура, Отечество, Земля, Мир. Чтобы указанные ценности стали основой процесса воспитания, педагогам предлагаются три пути приобщения к ним учащихся в условиях детского дома: создание комплексной программы воспитания в детском доме, основанной на этих ценностях; формирование отдельных целевых программ: «Семья -

нравственная ценность человека», «Наша малая Родина»; «Молодые граждане Казахстана»; разработка совместно с учащимися общественных договоров, фиксирующих в каждом коллективе нормы общения и отношения, основой которых являются нравственные ценности. Раскрывая отношения между воспитателями и воспитанниками в детском доме, нельзя не коснуться вопроса о самоуправлении, которое опирается не на особые права, а на авторитет опыта. В детском доме по В.А. Караковскому, по типу отношений в ней отношения должны быть ближе к семье. В этой связи велика роль воспитателя в формировании системы самоуправления.

Упорядоченность, предсказуемость большинства ситуаций, отлаженность основных механизмов саморегуляции позволяют воспитателям сосредоточиться на более тонких психолого-педагогических проблемах: каков нравственный климат в группе воспитанников; каковы взаимоотношения между детьми; у кого из учащихся особенно остры проблемы личностного развития. Совершенствует и развивает воспитательную систему, а вместе с ней и субъектов образовательного процесса в школе по В.А. Караковскому – коллективный анализ, педагогические дискуссии. В детском доме «Кулыншак» ведется систематическая работа по соединению внеурочной работы и учебной деятельности. Развиваются коллективные, групповые формы работы на уроках, дидактические игры, научно-познавательные экспедиции, аукционы знаний, уроки творчества, межпредметные уроки, интегративные уроки, разновозрастные уроки.

Современная воспитательная система образования является гуманистической системой. Л.И. Новикова, В.А. Караковский, А.М. Сидоркин выделяют следующие признаки гуманистической воспитательной системы: наличие общих представлений о детском доме как целостном феномене, о ее качествах и свойствах, т.е. наличие собственной «малой концепции развития», отражающей ее настоящее и проектирующей будущее, концепции принятой педагогами и учащимися; здоровый образ жизни детского коллектива; наличие радостных событий; наличие зон свободного развития отдельных классов, групп детей; наличие «говорящих стен», отражающих повседневную жизнь образовательного учреждения; разрешение внутренних конфликтов за счет саморегуляции; чувство принадлежности к коллективу. Воспитательную функцию берут на себя и органы самоуправления - лидеры в группе, старосты.

Наличие у детей в коллективе единой, нравственно-привлекательной цели сплачивает коллектив, настраивает на единый творческий ритм, ставит во главу общий, реально выполнимый интерес [4].

В своем развитии воспитательная система самоуправления проходит несколько этапов. На этапе становления, основным направлением которого является воспитание нравственных ценностей воспитанников в детский дом вносится определенная идея, образ будущего детского дома. Этот образ входит в сознание сначала активной части воспитателей и воспитанников. Затем начинается вовлечение коллектива в определенные виды совместной деятельности, соответствующие идеальному образу, идет процесс вовлечения в деятельность и одновременно превращение в традиции, вырабатываются ценностные ориентации, установки. Господствующей тенденцией данного этапа является упорядочение.

На этапе стабильного развития субъекты самоуправления приобретают опыт коллективной деятельности и переживаний, закрепляются традиции по воспитанию нравственных ценностей. В коллективном сознании происходит сближение идеального и реального образов системы. Стандартизируются ситуации жизни в детском доме, постепенно угасают дезинтегрирующие тенденции.

На этапе кризисного развития системы самоуправления усиливается поиск новых форм деятельности. Ощущается дефицит новизны, в меньшей степени дети увлекаются творческой деятельностью, нередко появляется состояние усталости у воспитателей. Как следствие, на этом этапе появляются не только апатия и разочарование, но и потребность в обновлении основных сфер жизни в детском доме. Внешние проявления данного этапа весьма разнообразны. Суть их одна: наступают сбои в воспроизводстве традиционных ситуаций, а у какой-то части коллектива возникает недовольство состоянием основных видов деятельности [5].

Этап обновления и перестройки системы самоуправления. После кризисного этапа возможны следующие варианты дальнейшего развития:

- кризис преодолевается путем видоизменения ведущей деятельности и восстановления системообразующих связей. Кризисный период сменяется новым этапом стабильного развития, который, в свою очередь, может

сменяться кризисом, т.е. в развитии некоторых воспитательных систем можно наблюдать определенную цикличность развития;

- в результате кризиса на базе прежней воспитательной системы возникает новая, которая, хотя и включает некоторые ценности старой, тем не менее, основывается на ином типе системообразующих связей;

- распад системообразующих связей и исчезновение воспитательной системы.

Учитывая все вышесказанное можно подвести итог, что детское самоуправление — это определенная форма организации жизнедеятельности коллектива детей, через участие в которой обеспечивается развитие их самостоятельности в принятии и реализации решения для достижения общественно значимых целей.

Для успешной социализации воспитанников в обществе, для развития определенных навыков культуры общения и умения правильно аргументировать свою позицию, для научения детей реализовывать себя в различных социальных ролях, в ГУ Детский дом «Кулыншак» для детей оставшихся без попечения родителей, была создана успешная система самоуправления.

На протяжении многих лет система самоуправления являлся добровольным объединением воспитанников детского дома. Деятельность его органов ограничивалась Уставом учреждения, в связи с отсутствием своих нормативно-правовых документов, регламентирующих деятельность детского совета. На данный момент членами детского совета перерабатываются Устав и Положение о выборах председателя детского совета деятельность которого в настоящее время регламентируется данными документами. Согласно Уставу детского дома система самоуправления является добровольным органом самоуправления в детском доме, он формируется в начале учебного года из воспитанников в возрасте 10-16 лет, имеющих интерес и склонности к организации дел, являющихся примером в поведении и учебе. Председатель детского совета выбирается путем общего голосования. Остальные вакантные должности по секторам распределяются среди добровольного состава по желанию. Заседания детского совета проходят еженедельно в строго отведенное время. Педагоги выступают в роли равноправных участников совместной работы, руководствуясь в своей деятельности методами косвенного воздействия

(творческого взаимодействия, совета, просьбы, рекомендации). Все члены имеют свободное право выхода из состава органов самоуправления.

Литература:

1. Манухин В.П. Самоуправление в образовательном учреждении: Учебно-методическое пособие. -М.: АРКТИ, 2005.
2. Демакова И. Селиванова Н. Крупные дозы воспитания, или Ученическое самоуправление по-новому.- М., 2007.
3. Лизинский В.М. Педагогическое, родительское и ученическое самоуправление М.: Центр «Педагогический поиск», 2005.
4. Рожков М.И. Развитие самоуправления в детских коллективах. - М., «Владос», 2002.
5. .Каргин, А. С. Воспитательная работа в самостоятельном художественном коллективе / А. С. Каргин — М.: Просвещение, 2008. — 365 с.

п.ғ.к. Омарова Г.Ә.,Токбергенова И.А.,Қолдас Г.

М.Сапарбаев ат. ОҚГИ.,Шымкент қ., Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ - ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕ

Осы заманғы ізгілендіру педагогикасы үшін тұлға мен оның қадіріне құрмет, тұлға еркіндігі мен даму құқығын қорғау, білім мен тәрбиедегі демократиялық қағидаларды берік ұстану т.б. аса маңызды жалпы адамзаттық құндылықтар қатарында саналады. Адам құқы мен еркі – адамзаттың жалпы мүдделерін танытады, түрлі ұлттардың, діндер мен дәуірлердің рухани мұраттарын жақындатады.

Ізгілендіру қазіргі мәдениеттің объективті құбылысы бола отырып, жеке тұлғаны өз халқының рухани қазынасы, ұлттық мәдениеті, игі дәстүрлері негізінде рухани-адамгершілік тұрғыдан қалыптастыруды көздейді.

Қазақтың рухани мәдениеті қола дәуірінен қалыптасып, бірнеше тарихи кезеңдерден өтіп біздің халқымызға жетті. Көне түркілерден келе жатқан көшпенді ата-бабамыздың негізгі рухани мәдениетінде дін арқылы бірлесу, топтасып қалың қол жинап елдің бірлігін сақтап отырған. Шапқыншылық кезеңдерде тек қана білектің күшімен емес, жүректің, діннің, өткір сөздің, ақыл-ойдың ұшқырлығымен халықты біріктірген. Содан «білекті бірді жығар» - деген нақыл сөзбен өсиет қалдырған. Қазақстан халқының үш ғасыр бойы рухани мәдениеті сонау сақ, ғұн дәуірі одан кейін жалпы түркі, қазақ хандығы, Ресей мәдениеті, Кеңес үкіметі кезеңдерінің тарихи мәдени даму қалыптарынан өтті. Осы кезеңдерде әрбір даму кезеңі өз кезегінде рухани мәдениеттің дамуына жолдар салды[1].

Қазақ халқының бүгінге дейін жетіп отырған негізгі рухани мәдени құндылықтарына:

- 1) Атамекен, атакәсіп, атамұра;
- 2) Кісілік қасиеттеріне: дінге табыну, шаруашылық, өнеркәсіп өнеріндегі, ішкі дүниесіндегі қол жеткен табыстарын құндылық деп санаған.

3) Отбасын сақтау; ата-баба тарихы, шежірені білу, жеті атаны сақтау қазақтың отбасын сүттей ұйытуға, әрі қарай ата-бабасының салып кеткен ізімен жүретін рухта тәрбиелеу;

4) Айтқан сөзінде тұру, уәжде тұру, халықты жұмылдыратын өтімді сөз айту ұлт үшін маңызды құндылықтарға жатқан.

Кеңес тоталитаризмі тұсында «рух» категориясы дінмен байланысты ұғым ретінде қабылданып келгендіктен, соңғы жылдарға дейін үрке қарағандар да аз болған жоқ. Тек білім берудің гуманистік парадигмасына көшу үрдісінің ықпалының нәтижесінде оң көзқарастар қалыптасты.

Ұлттық құндылықтар – адамның, өзіне және басқа адамдарға, дүниеге қатысын реттейтін дәстүрлер мен құндылықтардың жиынтығы.

Ұлттық құндылықтар адамның ізгілік, имандылық ұстанымдарын тәрбиелейді, адамның ақыл-ойы мен іс-әрекеттерін жүрек арқылы ізгілік мұраттарға бағыттап, өмірдің күрделілігін түсінуге рухани көзқарас қалыптастырады. Әр адам өзін-өзі рухани жетілдіру үшін өзін-өзі тәрбиелеуге, өздігінен білім алуға, өздігінен оқуға ұмтылуы тиіс.

Орысша-қазақша түсіндірме сөздікте ұлттық құндылықтар - өмірге адамның тұрақты және үйлесімді дамуын қамтамасыз ететін құндылықты қатынасты қалыптастыру деп көрсетілген.

Ұлттық құндылықтар – адамгершілік көзқарас, пікір, теория, түсініктер мен әдет ғұрыптардың бірлігі. Адамгершілік сана – жүйенің маңызды элементі, ол әдет ғұрыптардың даму үрдісін анықтайды, олардың болашағын ашады, ұшқыр ақыл ойдың нәтижесі. Мұғалім оқушының әлем туралы түсінігінің дұрыс дамуы үшін әркез әлем жұмбағын оқушымен бірге ашуы керек.

Ұлттық сезім – моральдық ұстанымдар мен ереже жөніндегі білім мазмұны мен жеке адамның қоғамдағы адамгершілік қатынас мен жағдайын білуі. Б.Т.Лихачев: «Адамгершілік сезім дегеніміз – шындықтағы адамгершілік қатынастарды және өзара әрекеттесуді үнемі эмоционалдық түйсіну, қобалжу».

Ұлттық мінез-құлық – адамның тұлғалық мәнінің еркін дамуы, өз тәртібін қоғамдық мүддеге бағындыра білуі, мақсатты жүзеге асыру жолында қиындықтарды жеңе білуі. Адамгершілік қажеттілік, ерік, тілек, табандылық және өмірде адамгершілік таңдауын жүзеге асыру адамгершілік мінез-құлықтың маңызды бөлшегі болып табылады.

Ұлттық даму – жеке тұлғаның тәрбиеге, әлеуметтік ортаға, жеке тәжірибесі мен өзін-өзі тәрбиеленуіне байланысты адамгершілік тәрбиелілігінің жетілу деңгейі.

Ұлттық құндылық – қоғамдағы мәдени тұтастық, оның ішкі бірлігі, әлеуметтік ортадағы таным, мұраттары, әсемдік пен адамгершілік қасиеттері арқылы көрінеді. Сонда рухани құндылық – адамның ортамен қарым қатынас, айналысатын ісі, білімі мен өмір сүру салты, санасы мен сезімі, сенімінен тұратын жиынтық [2]. *Рухани-адамгершілік құндылықтар дегеніміз* – адамның өзінің табиғи жаратылысы мен арнайы ұйымдастырылған тәрбиелеу жүйесі негізінде дамыған, тұлғаның тұрақтылығы деңгейін, қоғамдағы орнын, даралық қасиеттерінің сипатын айқындайтын ішкі құрылымдық жүйе.

Руханилықтың ең негізгі өлшемдерінің бірі – адамның жақсылыққа қарай талпысыны. Жақсылық жасай білу - адамды адам еткен іс-әрекеттердің бірі, ол руханилықтың құрылымын қалыптастырушы өнердің бірі. Руханилықтың тағы бір келбеті – адамның өз бойындағы барлық жақсы қасиеттерін әлемге паш етуге дайындығы, яғни ақылын, дарынын, қабілетін, шеберлігін, ішкі нұрын, жүрек жылуын адамдарға, табиғатқа, Ғаламға беруге ұмтылысы.

Жалпы жоғарыдағы анықтамаларды талдай келе, біз рухани-адамгершілік тәрбие ұғымына тоқталуды жөн санадық. Рухани-адамгершілік тәрбие дегеніміз - қоғамға қажетті, адамның бойындағы жалпы ізгі қасиеттер жиынтығы деп түсінеміз.

Ұлттық тәрбие сонау ежелгі кезден бері әлеуметтік ортада өз тапшылығымен келеді, осыған байланысты әр кезеңдегі ақын-жыраулар, ойшылдар, ғалымдар еңбектерінде қарастырып, рухани-адамгершілік құндылықтарды, тәрбиені қалыптастыру жолдарын іздеген.

XI ғасырда өмір сүрген түркі данасы ойшыл-ақын *Жүсіп Баласағұни*дің «Құтты білік» атты еңбегінде бүкіл адамзатқа тән адами құндылықтарға сипаттама берілген. “Құтты білікте” ол, ең алдымен, даналық яғни қазіргі түсініктегі теориялық зерде туралы ой толғап, даналық табиғатын, оның ерекшелігін, туа біткен қабілеттер мен кейінгі білім жинақтаудағы адамның өз рөлі, таным процесінде ақиқатқа ұмтылу, т.б. мәселелерді қарастырады. Дастандағы адами құндылықтардың жүйесі төмендегідей болып табылады: 1) адам, адамның өмірі, жеке тұлға; 2) имандылық, ізгілік, руханилық; 3) тектілік, парасаттылық, кісілік; 4) оқу-білім, ақыл, даналық; 5) әділдік; 6)

байлық, дәулет, құт; 7) қанағат, ынсап, тәубешілдік; 8) жомарт жүрек; 9) тіл өнері, сөз шеберлігі; 10) ел басқару өнері, билік .

«Құтты білікте» білім өмір мәні және қоғам мәдени, рухани деңгейінің өлшемі ретінде көрсетіледі. Ойшылдың пікірінше, білім мен парасат адам мен қоғам өмірінде кездесетін зұлымдықтардың алдын алу үшін қажет. Білім адамның өз болмысын танып білуге, иманын жетілдіруге, өмірдегі өз орнын табуға және қайырымды болуға жол ашатын жарқын жол.

Махмұт Қашғари. (XI ғ.) Негізгі еңбегі «Диуани лұғат ат-түрік» («Түркі сөздерінің жинағы») деп аталады [3]. Жинақта адамгершілік, тәлім-тәрбие, психологиялық қасиеттер, адамның бойында кездесетін жағымды және жағымсыз мінез-құлықтарға сипаттама береді. «Ақылымды ал, ұлым менің, рақымшыл бол, әулетіңнің ағасы бол, ақылшы данасы бол, білгеніңді ортақтас...» , «Ұлым менің, ақыл сенің серігің», «Ашу-ыза ақылыңды алады, мажыма мылжың дүниенді тарылтады». «Даналардың сөзі – ақыл, зер салсаң, зердеңе қонар», «Рақымшыл болсаң, менмен болма», «Рақымың болмай мақтансаң, қиын-қыстауда қиналарсың», «Туғаныңның мәртебесін өсіргің келсе, сый-сияпат көрсет...»

Болашақ мұғалімдерді қазіргі заман талаптарын есекере отырып даярлау қажет, сонда ғана біздің ұрпағымыз өнегелі, тәрбиелі өсіп, өз-өзін тану арқылы басқаларды да құрметтеу жолдарын үйренер еді.

Жалпы қарап отырсақ, көрсетілген зерттеу жұмыстарында және көптеген еңбектерде зерттеу мәселесі тәрбиеге бағытталғандығын, соның ішінде рухани-адамгершілік тәрбиенің маңыздылығына тоқталған. Біздің бұл диссертациялық жұмыстарды талдаудағы мақсатымыз қарастырып отырған тақырыбымызды аша түсуге көмектесетіндігі, яғни біздің зерттеп отырған мәселеміз де осы тәрбие, рухани-адамгершілікті тәрбиелі тұлға болу, сондай тұлға тәрбиелеу болып табылады. Әр бір ғылыми еңбектерді қарап отырсақ әрбір зерттеу ерекшелігімен белгіленіп отырады. Біздің зерттеу жұмысымыздың басқа зерттеу жұмыстарынан ерекшелігі: қазіргі заман мұғалімін оқушыларға рухани-адамгершілікті тәрбие беруге дайындау. Оқушыларға рухани-адамгершілікті тәрбие беруде мұғалімінің жоғарғы деңгейде білімді, рухани бай болуы міндетті.

Әдебиеттер :

1. Айдналиева Н.А. Болашақ мұғалімдердің этнопедагогикалық мәдениетін қалыптастыру Астана, 2010..
2. Әлқожаева Н.С. Қазіргі кездегі білім беру парадигмалары контексіндегі тұлғаның рухани дүниесін қалыптастырудың ғылыми педагогикалық негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2012. 156 б
3. Қожахметова К.Ж. Рухани-адамгершілік тәрбиенің этнопедагогикалық негіздері. Алматы: Қазақ университеті, 2012.
4. Нұрмұратов С.Е. Рухани құндылықтар әлемі: әлеуметтік философиялық талдау. Алматы, ҚР БҒМ Философия және саясаттану Институты.2000-180 б.

Oleksii V. Samoilenko, Cand. Sc. (Eng.), Assoc. Prof.

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

SOME LEGAL PROBLEMS OF ACADEMIC PLAGIARISM DETECTION

Undoubtedly, academic integrity must be inherent in every scientist. However, one should not rely solely on the consciousness and high moral principles of the scholars. The scientific community should develop an effective mechanism for the detection and prevention of academic plagiarism. Therefore, attention should be paid to several legal issues in this area.

Difficulties with the legal definition of the term "academic plagiarism". Let's consider it on an example of the legislation of Ukraine. The Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" [2] gives such a definition to the term "plagiarism". This is "the disclosure, in whole or in part, of someone else's work under the name of a person who is not the author of this work" (article 50). The following should also be noted. Any academic work falls under the jurisdiction of this law as a written work of a scientific nature (article 8, part 1). However, copyright protects a work only in the form of its execution. Ideas and principles embodied in the work, even if they are disclosed and described, are not protected (article 8, part 3). So perhaps it should be considered that the law is intended to prevent only unlawful direct borrowing.

The Law of Ukraine "On Higher Education" [3] uses the term "academic plagiarism" (found 9 times in the text of the law). However, it does not define it.

Citation volume problem. The Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" defines the concept of a citation (article 1). But from the text of the law it is known that the citation is "a relatively small fragment of the work" in the volume "necessary for the attainment of the goal". That is, in fact, the citation is limited to the author's good faith? For example, in a dissertation [5] for the degree of a candidate of pedagogical sciences, the citation volume was 2½ pages, or 11 paragraphs! Although, formally, this is not a violation of the law.

Difficulties with the legal protection of mathematical methods, methods of organization and management of the economy, etc. Technical (technological, medical, etc.) solutions can be successfully protected by patent law. But mathematical formulas

and methods are not at all protected, except by scientific ethics. As stated above, The Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" can protect a mathematical formula as some text, a written work, without regard to its essence. And in the "Rules for compiling and submitting applications for invention and applications for utility model" [7] it is clearly indicated that, among other things, the following proposals are not recognized by inventions (utility models):

- discoveries, scientific theories and mathematical methods;
- methods of intellectual, economic, organizational and commercial activities (planning, financing, supply, accounting, lending, forecasting, valuation, etc.).

However, there is a chance to protect the mathematical method as a "way of processing information" through patent law. At least, such an opportunity is provided in subclass G06Q of the International Patent Classification [1].

Lack of effective punishment for academic plagiarism. Basically, the law provides for administrative and criminal penalties for violation of intellectual property rights.

The Code of Ukraine on Administrative Offenses [4] provides for punishment in the form of a fine for "illegal use of the object of intellectual property rights, assignment of authorship to such object or other intentional violation of rights to the object of intellectual property rights" (article 51-2).

Criminal liability is also provided for violation of intellectual property rights.

The Criminal Code of Ukraine [6] provides for various punishments (from fine to imprisonment) for violation of copyright and related rights (Article 176) and for violation of patent law (Article 177).

These articles provide for punishment only if the violation of the intellectual property right caused "significant", "large" and "especially large" losses. On the violation of intellectual property rights more or less clear. So how to evaluate losses (in monetary terms) by assigning another's authorship? Moreover, Article 176 does not directly provide for punishment for the assignment of someone else's authorship. The question is rather complicated, and a possible solution may be subjective.

The Law of Ukraine "On Higher Education" provides for deprivation of scientific degree in case of academic plagiarism (article 6, part 6). The law says that "detection of academic plagiarism in a protected dissertation (scientific report) is a ground for annulment of the Specialized Academic Council to award academic degrees

and issuing the relevant certificate". Obviously, the lack of effective punishment for academic plagiarism is not conducive, first of all, to the academic integrity of young scientists.

Therefore, in the wake of the large-scale struggle with academic plagiarism in science and higher education, the above-mentioned problems should be addressed first, at least at the national level.

References:

1. International Patent Classification // <http://www.wipo.int/classifications/ipc/en/index.html>
2. Закон України "Про авторське право і суміжні права" // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
3. Закон України "Про вищу освіту" // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
5. Колективне звернення істориків щодо проявів академічної недоброчесності в дисертації І. В. Дерев'янка // <http://www.historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/2462-kolektivne-zvernennya-istorikiv-shchodo-proyaviv-akademichnoji-nedobrochesnosti-v-disertatsiji-i-v-derev-yanko>
6. Кримінальний кодекс України // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
7. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>

¹Aripkhan A.A., ²Azhigenova S.K.

^{1,2} Karaganda state university named after E.A.Buketov

¹Students of the 3rd course of Pedagogy and Methodology of Primary Education

²Teacher of foreign languages

GAME-BASED LEARNING IN PRIMARY SCHOOLS

Abstract: This article reveals the features of the use of gaming technology in primary school, the possibilities of gaming technologies for the full development of the consciousness of the younger schoolchild's personality are examined. Classification of didactic games is also given. The use of the game in the lesson enables the teacher to enter a new, creative level of interaction with the students.

Keywords: modern educational technologies, game technologies, educational process, didactic games, junior schoolchildren, personality development.

Education, received in primary school, serves as a base, the foundation for the subsequent mastery of knowledge. The main task of the state standard of the second generation is to provide the child with a qualitative education at the first stage of education.

Educational technology is a system of joint activities of students and teachers in designing (planning), organizing, orienting and adjusting the educational process in order to achieve a concrete result while providing comfortable conditions for participants [1].

In a modern elementary schools it is not enough to teach only reading, counting and writing to students. It must be provided with new skills. These are universal educational activities that form the basis of the ability to learn, as well as the formed conscious motivation for learning, self-organization and self-development. Therefore, it is necessary to create such conditions that will increase the children's interest in learning, to learn to understand what has remained incomprehensible, and ultimately to teach to learn. And then the student will begin to receive joy from the process of independent knowledge and from the result of his academic work.

From me, as a future teacher, it is required not only to give children education in the form of a system of knowledge-skills, but I must do my utmost to develop the cognitive and creative abilities of pupils, to educate a person.

Priority of modern education is **learning, focused on self-improvement and self-realization of the individual**. There is the task for modern schools to develop the initiative, independence, creative potential of students. In primary school there is a change in the child's leading activity from play to training. **A game** is a natural form of learning for a child. Passing knowledge through games, the teacher not only satisfies today's, but also takes into account the future interests of the student. If the teacher uses the game in his lessons, then he organizes the educational activity based on the natural needs of the child. An important role is played by reasonably matched material, which corresponds to the age characteristics of the child [2].

The game form of lessons creates in the lessons with the help of gaming techniques and situations, which should act as a means of motivating, stimulating students to learning activities. **The implementation of gaming techniques and situations in the classroom activities:**

1. The didactic goal is put before the students in the form of a game task;
2. educational activity is subject to the rules of the game;
3. the educational material is used as its means;
4. competitions are introduced into educational activity, which contribute to the transition of didactic tasks to the category of gaming ones;
5. the successful completion of the didactic task is associated with the gaming result [3].

Pedagogical games - a fairly extensive group of methods and techniques for organizing the pedagogical process. The main difference between the pedagogical game and the game, which consists of the fact that it has an essential feature is the clearly stated goal of instruction and the corresponding pedagogical result.

Games - a multi-faceted concept. There are different types of games used in the lessons. **Games can be divided into:**

1. individual
2. paired
3. group
4. general

Depending on educational tasks:

1. studying new material
2. forming skills;
3. large layer of games of generalized repetition and knowledge control.

By type:

1. cognitive
2. role-playing
3. business
4. comprehensive

When using didactic games, it is very important to monitor the preservation of the interest of schoolchildren for the game. Also, it is important to conduct the game expressively. In the presence of interest, children are engaged with great pleasure, which also has a beneficial effect on their mastery of knowledge [4].

The game takes a significant place in the first years of schooling children. Initially, only the form of the game is interested in the students, and then the material, without which you can not participate in the game.

During the game, students imperceptibly perform various exercises for themselves, where they themselves have to compare, perform arithmetic actions, train in an oral account, solve problems.

What is the goal of the game in the lesson? The aim of the game is to induce interest in cognition, science, books, and teachings. And if we put educational content into the game shell, we can solve one of the key problems of pedagogy - the problem of motivating learning activities.

The use of games will enhance the strength and quality of mastering students' knowledge, if:

- games are selected and constructed in accordance with the content of the topic, with the goals and objectives of the lessons; are used in combination with other forms, methods and techniques that are effective in the study of new material; clearly organized; correspond to the interests and cognitive abilities of students;

- the level of cognitive activity of students reaches transformative (for games with rules) and creative-search (for role-playing and complex games).

In the practice of primary school, there is experience in using games at the stage of fixing and repeating the studied material, and games are rarely used to obtain new knowledge. When explaining a new material it is necessary to use games containing essential signs of the topic under study, and also practical actions of children with groups of objects and drawings should be laid in it.

To give the lesson to the game form, the following conditions must be observed:

- availability
- moderation in use
- resonance with teaching and educational purposes [5].

In addition, within the framework of the topic, these types of lessons are distinguished:

- 1) role-plays in the lesson (staging)
- 2) the game organization of the educational process with the use of game assignments (lesson-contest, lesson-competition, lesson-journey)
- 3) the game organization of the learning process using the tasks that are usually offered in the lesson (find the orthography, produce one of the types of analysis, etc.)
- 4) using the game at a certain stage of the lesson [6].

By the nature of the pedagogical process of the game there are training, controlling, generalizing; cognitive, educational, developing; reproductive, productive, creative; communicative, diagnostic and others.

In the process of studying and using in practice didactic games, a classification of didactic games has developed **according to the level of activity of the students.**

1. Games that require children to perform.

With the help of this group of games, children perform actions according to the pattern or direction. In the process of such games, students get acquainted with the simplest concepts, master the score, reading, writing. In this group of games you can

use such tasks: think up words, numeric expressions, lay out a pattern, draw a figure similar to this one.

2. Games, during which children perform reproductive activities.

This group includes games that contribute to the formation of computing skills, spelling skills. This is "Mathematical fishing", "Labyrinth", "How to get to the top", "Fill in the window", "Define the course of the ship".

3. Games in which the controlling activity is programmed.

These include: the games "I'm a teacher", "Controller" in which students perform a test of someone's work. Children are given cards: in math lessons with examples that they need to solve. If the answer coincides with the number of the bus, it means that he is a passenger; at Russian language lessons cards with words - children should explain the spelling and write the letter. For example, a bus with the letter U and the words "umbrella", "duck", "unicorn", "uniform".

4. Games that require children to transform activities.

In these games, you need to translate words, numbers, tasks into others that are logically related to them. Games «Numbers defectors», «Think words out of words», «Collect circular examples»

5. Games, which include elements of search activity.

Children should identify the pattern, which is the key to this task. Pupils are very fond of the games of this group. They like to compare, analyze. Finding general and differences, it is interesting to search for the missing: "Determine the pattern", "Find the key", "On which path you will go" [7].

Summing up to the above stated, it is possible to note "**advantages**" of the use of gaming technologies:

- it contributes to the increase of interest, activation and development of thinking;
- bears a health-saving factor in development and training;
- the transfer of the experience of the older generations to the younger;
- promotes the use of knowledge in a new situation;
- it is a natural form of child labor, preparation for the future life;
- contributes to uniting the team and creating responsibility [8].

I want to end up my article with the words of Confucius "Teacher and students grow together." So let the game technology allow to grow both students and the teacher.

References:

1. Bespalko V.P. Pedagogy and progressive learning technologies. - M., 2000. – Pg. 14-20
2. Bukatov V.M. Pedagogical Sacraments of Didactic Games. M., 2006. – Pg. 5
3. Vygotsky L.S. Pedagogical psychology. M., Pedagogy. 1991. – Pg. 3-4
4. Vygotsky L.S. The Game and Its Role in the Psychological Development of a Child. In: Questions of Psychology, No. 6, 1966. – Pg. 118
5. Pidkasisty P.I. Khaydarov Zh.S. Technology of play in teaching and development: Textbook. M., 1996. – Pg. 325
6. Podlasiy I.P. Pedagogy. - Moscow: Education, 2012. – Pg. 6-9
7. Selevko G.K. Modern educational technologies. M .: Public education, 1998. – Pg. 7
8. Elkonin D.B. Psychology of the game. M., 2006. – Pg. 142

Саржанова А. Н.

*Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева
(Казахстан)*

РАЗВИТИЕ ЛИТЕРАТУРНО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Вопрос о литературном развитии тесно связан с проблемой литературных способностей. Литературные способности относят к творческим. Основным критерием творчества является оригинальность результата, его новизна, отличие от уже созданного ранее. Значит, одним из признаков творческой личности будет ее стремление к оригинальности, новизне, умение отказаться от привычного, устоявшегося.

Литературные способности выражаются через:

- способность выразить в словах чувство и мысли;
- способность образной конкретизации слова, переход слова в зрительные, слуховые и другие ассоциации;
- целостное отношение к литературному произведению.

Психологи считают, что задатки творческих способностей присущи практически любому человеку, нужно лишь уметь раскрыть их и развить. Раскрыть же их можно только в деятельности. Значит, и литературно-творческие способности можно выявить, раскрыть и развить в литературно-творческой деятельности. Основная деятельность ребенка на уроке литературы – чтение и осмысление прочитанного является творческой деятельностью.

«Литературные способности можно и нужно формировать и развивать и начинать систематическую работу необходимо уже в начальной школе, потому что:

- прививая ребенку интерес к книге, потребность в чтении, мы стимулируем его творческую активность;
- развивая наблюдательность школьников, умение сравнивать предметы и явления, выстраивать ассоциативные связи между близкими и отдаленными

друг от друга предметами и явлениями, мы стимулируем природные литературные склонности;

- активизируя эмоциональные реакции детей, мы усиливаем их впечатлительность, отзывчивость, чуткость и к миру, и к слову, в котором этот мир изображается в литературе;

- показывая возможности слова как строительного материала художественного мира, мы вызываем интерес к словотворчеству и самовыражению в слове»[1].

Развитие литературных способностей не является целью каждого урока литературного чтения. И это не значит, что у всех детей в классе возникнет желание заниматься литературным творчеством. Однако в каждом классе найдутся дети, у которых литературные способности будут более развиты, чем у остальных. Наряду с этим хотелось бы отметить, что процесс литературного развития детей будет эффективным только при систематической и последовательной работе.

Восприятие литературных произведений разных жанров в одном возрасте неодинаково по результатам: так, рассказы и сказки осмысливаются глубже, чем басня и лирическое стихотворение, детская игровая поэзия – лучше, чем пейзажная лирика. Поэтому развитие литературных способностей следует организовывать на разном литературном материале, так как сам материал требует разного подхода.

Существуют определенные способы выявления уровня литературного развития учащихся. Когда выявляется круг чтения ребенка его предпочтения, уровень самостоятельности при чтении, проверяются литературоведческие знания, соответствующие возрасту детей, а также литературно-творческие способности учащихся.

В методической литературе выделяют следующие литературные способности: впечатлительность, наблюдательность, творческое воображение, словесное воплощение. Все перечисленные способности необходимо развивать на уроках литературного чтения в процессе литературной деятельности. Под данной деятельностью понимается как само чтение произведений, так и сочинение произведений учащимися, а также их исполнительская деятельность.

Работа по развитию творческих способностей проходит успешно, так как мотивом к литературно-творческой деятельности служит желание детей быть исследователями или авторами произведений (даже если это мини-сочинение).

«Курс литературного чтения предполагает вовлечение всех школьников в творческую деятельность, причем не только читательскую. В зависимости от склонностей и задатков каждый ученик может проявить себя в творчестве по-разному: в качестве писателя, критика, художника-иллюстратора, чтеца, актера» [2].

«Задача учителя – формирование некоторых компонентов литературных способностей в той мере, которая обеспечила бы в дальнейшем наиболее полноценное восприятие художественных произведений, творческий подход к их анализу и разного рода сочинениям, формирование точной и выразительной устной и письменной речи школьников» [3].

На начальном этапе формирования литературно-творческой деятельности нужно создать у детей потребность в сочинении текста и его записи и помочь ребенку овладеть средствами сочинения, т.е. выражения своих мыслей и чувств. Для того чтобы ребенок проявил себя в литературно-творческой деятельности, мало развитого воображения, фантазии и желания. Литературному творчеству нужно учить, помогая овладевать необходимыми умениями. Первым детским сочинениям должна предшествовать пошаговая работа по: возникновению замысла, обдумыванию плана и способов воплощения задуманного, созданию художественного образа с помощью слова, анализу и оценке созданного образа, доработке, уточнению результата творчества. Можно организовать написание сочинений по наблюдениям, по впечатлениям эмоционального характера, сочинения-сказки, сочинения по картине. Темы сочинений должны быть интересными для детей и актуальными для их развития. Виды литературных произведений тоже должны подходить для детей: записки, письма, небольшие рассказы и т.п.

Начинать формирование литературно-творческих умений ребенка нужно не с создания самостоятельных художественных произведений, а с работы по аналогии с рассматриваемым произведением. И желательно начинать с произведений устного народного творчества. Работая с пословицами, потешками и прибаутками, загадками и скороговорками дети осваивают ритм, рифму,

сравнение, метафору. Используя данный читательский опыт, учащиеся могут соревноваться в сочинении своих сравнений, метафор или рифмы.

Для литературного развития учащихся начальных классов большое значение имеют специальные педагогические условия, созданные творческими учителями. Целесообразная организация общеклассной, дифференцированной и индивидуальной работы будет способствовать литературному развитию учащихся. Использование различных приемов литературно-творческой деятельности приведет к общему литературному развитию учащихся и (пусть не всех) к потребности заниматься этим видом деятельности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Рыжкова Т.В. Теоретические основы и технологии начального литературного образования. - М.: Издательский центр «Академия», 2007. - 416 с.
2. Морозова С.Э. Развитие творческих способностей учащихся на уроках литературного чтения // Начальная школа. - 2010. - №11. - С.29.
3. Джаджиева О.Е. Проблемы развития детского литературного творчества школьников. // Педагогика. – 2000. - №3. - С.22.

Бекжанов Т.С., Молдахметов Е.Б.

Казахстан, г. Петропавловск

КАЗАХСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИГРЫ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Воспитательное значение национальных игр огромно. Оздоровляющее, гигиеническое значение игры зависит от главного фактора, на значение которого указывали все выдающиеся педагоги и философы, начиная с Платона, это интерес и чувство удовольствия, радости, сопровождающие игру.

Народные игры, связанные с конкретным содержанием, составляли одну из основных сторон повседневного быта и пронизывали быт людей с древних времен. Большую роль в этом играла народная мудрость, народная педагогика, которые вырабатывали свои законы и принципы использования этих игр, на протяжении столетий, отбирая именно те из них, которые наиболее легко вписывались в структуру ежедневного быта, и отвечали оздоровительным задачам воспитания подрастающего поколения. Народные игры заключают в себе элемент борьбы, состязания, а следовательно, вызывают эмоции радости, опасения и побуждают к осторожности и этим увлекают детей.

О важной роли народных игр высоко отзывались великие просветители казахского народа: И. Алтынсарин, Ч. Валиханов, А. Кунанбаев и др.

У казахского народа веками бытовало и бытует множество видов подвижных игр и физических упражнений, дошедших до настоящих дней и представляющих собой определенный интерес как исторически сложившиеся средства физического воспитания.

Глубокий смысл подвижной игры заключается в ее полноценной роли в физической и духовной жизни народа, которая существует в истории и культуре каждой страны. В подвижной игре развиваются не только физические и умственные способности, но и изучаются и осваиваются общие правила поведения в коллективе, усваиваются этические ценности общества. Ряд исследователей обращают внимание на то, что игра как способ общения между

людьми даже шире, чем речь (Ю.В. Бромлей, Ю.Г. Подольный, М. Мид и др.). Иногда дети разных национальностей, не понимающие речи друг друга, без труда находят «общий язык», играя. Это говорит о большой значимости игры в дошкольном возрасте.

Этнограф А.А. Диваев систематизировал огромное количество народных игр и дал высокую оценку их воспитательной роли. Вклад в исследование национальных казахских игр внесли ученые Н. Кульжанова, М.Тумабаев. Они утверждали, что казахские национальные игры эффективно использовать в учебно-воспитательном процессе. Так как игры влияют не только на физическое развитие детей, но и на развитие их речи. Н. Кульжанова отмечала «Игра, бег, прыжки, разговор и смех детей, чему мы часто не придаем значения, являются самым необходимым делом для их развития». Во время игр у ребенка особенно обостряется фантазия, проявляется активность и он получает богатые впечатления. Достаточно обдуманно построить условия игры, доступно объяснить их детям. Увлекающийся характер детей вызывает стремление осмыслить и передать увиденное и услышанное. Игры пробуждают новые картины в сознании детей, помогают развивать речь.

Подвижная игра охватывает представление о многочисленных разнообразных играх, построенных на движениях. Игра для дошкольников тогда становится потребностью, когда в ней отражается близкая ребенку действительность. Каждая подвижная игра должна способствовать не только совершенствованию определенных движений, но и воспитанию личностных качеств дошкольника. Особое место занимает подготовка к проведению подвижных игр для выполнения заданий, требующих значительного внимания для формирования таких качеств, как самостоятельность, организованность, решительность, находчивость и т.д. [1].

При организации и проведении казахских национальных игр необходимо учитывать идейность, научность и плановость использования игр, направленность на достижение воспитательных, образовательных и оздоровительных задач. С помощью одних и тех же игр можно воспитать различные нравственные и физические качества [2].

Казахские национальные игры нами используются в учебно-воспитательном процессе. Во-первых, ведется целенаправленная работа по знакомству детей с народными играми. В рамках празднования национального

праздника «Наурыз», в течение месяца дети знакомятся с традициями, обычаями и играми казахского народа. Во-вторых, создается предметно-развивающая среда в группах: оформляются тематические уголки, в спортивном зале подбирается спортивный инвентарь для игр. В третьих, ведется проектная деятельность детей и родителей по знакомству с историей национальных игр. Где дети представляют проекты и участвуют в спортивных состязаниях совместно с родителями.

Целесообразность широкого использования национальных игр в учебно-воспитательном процессе дошкольных учреждений, не вызывает сомнения.

Литература

1. Глазирова Л.Д., Овсянник В.А. Методика физического воспитания детей дошкольного возраста. – М.: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 2001. – 176 с.
2. Терехина Т.А. и др. Казахские национальные игры: учебно-методическое пособие. – Петропавловск: СКГУ им. М. Козыбаева, 2011. – 106 с.

Сыдықова Қ.Ө.

Тараз инновациялық-гуманитарлық университеті, Қазақстан

ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тәуелсіз елдің тірегі – білімді ұрпақ. Білімді ұрпақ жеткізу ұстаздың міндеті. «Болашаққа болжам жасау үшін өткен тарихыңа көз сал» – деген халық даналығына жүгінсек қазақ елі өз тәуелсіздігін алғанға дейінде көптеген тар жол тайғақ кешулерді бастан кешірген. Намысы мен өресі биік ұлтжанды азаматтарының арқасында өз білімдерін жойған емес. Керісінше кез-келген қиындыққа қасқая тұрып ұлт сауаттылығы мен дәстүрін, ділі мен дінін қатар сақтаған. Өз заманының білім шамшырағын алғаш жаққан Ы.Алтынсарин «Маған жақсы мұғалім бәрінен қымбат, өйткені мұғалім мектептің жүрегі» – деп ұрпақ болашағының тірегі ұстаз екендігін айқындап кеткен. «Халықтың кемеліне келіп өркендеп өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет» – деп ұлы ғұлама Ш.Уәлиханов айтқандай бүгінде азаттығын алған қазақ еліде өзінің өркендеп өсуі үшін білім саласына көптеп назар аударуда.

Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу», - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделеді. Бұл міндеттерді шешу үшін әрбір білім беру мекемесіндегі

ұжымның, әрбір мұғалімнің күнделікті ізденісі арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашатын жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттілігі туындайды.

Бүгінгі күні мұғалімдерді, оқытушыларды қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды қолдануға дайындау – өте маңызды, өте өзекті және күрделі мәселе деуге толық негіз бар.

Жеке тұлғаны жан-жақты дамыту шеңберінде білім берудің мақсаты мен мәнінің өзгеруі «білім беру технологиясы» деп аталатын жаңа ұғымның пайда болуына ықпал етті. Бұл ұғымның мәнін білім беру процесін өздігінше дамытатын жүйе деп түсінуге болады, онда білім алушылардың қызметі жетекші фактор болып табылып, онда мұғалім мен білім алушының субъектаралық өзара әрекетін қарастыратын және олардың мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін рефлексиялық басқару ретінде көрінеді.

Қоғамның жаңарып өзгеруіне байланысты өзекті проблемалардың бірі – жастардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруда жаңа дидактикалық әдістер мен жолдар іздестіру. Осы ізденістердің нәтижелері қазіргі заманғы педагогикалық технологиялардың маңыздылығын айқындайды.

Қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды білім беру саласында пайдаланудың әдіс-тәсілдері, шарттары, дидактикалық-әдістемелік негіздері В.П.Беспалько, Г.К.Селевко, В.Ф.Шаталов, П.М.Эрдниева, Ж.А.Қараев, Ш.Т.Таубаева, М.М.Жампеисова, Б.Т.Барсай, Д.М.Жүсібаева, М.В.Кларин, Қ.Ө.Қариева, С.А.Көшімбетова, Қ.Қабдықайырұлы, А.А.Саипов, Б.К.Төлбасова, А.Қ.Мынбаева, Л.А.Шкутина және т.б. ғалымдардың зерттеу еңбектерінің арқауы болды [1].

Оқу-тәрбие үрдісінде қолданып, айтарлықтай нәтиже беріп жүрген жаңа педагогикалық технологиялар: дамыта отырып оқыту әдістемесі (Л.В.Занков, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов, В.В.Репин, В.А.Левин); оза отырып оқыту (С.Н.Лысенкова); іс-әрекетті бағалау (Ш.А.Аманашвили, И.П.Волков); тірек және тірек конспектілері (В.Ф.Шаталов); сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы; модульдік оқыту технологиясы; саралап оқыту; шоғырландырып қарқындап оқыту жүйесі; деңгейлік тапсырмалар арқылы дамыта оқыту; жобалап оқыту технологиясы т.б [2].

Қазіргі Республика оқу орындары, педагогикалық ұжымдары ұсынылып отырған көпнұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен білімгерлердің психологиялық ерекшеліктеріне орай тандап, тәжірибеде сынап қараудың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың қазіргі заманғы педагогикалық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық және басқа көптеген адами қабілетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Жаңа педагогикалық технологиялар білімгерлердің шығармашылық қабілеттерін арттыруға өз үлесін қосады.

Қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды қолдану төмендегідей кезеңдер арқылы іске асады: I кезең: оқып үйрену; II кезең: меңгеру; III кезең: өмірге ендіру; IV кезең: дамыту.

Қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды оқу-тәрбие үдерісінде пайдалану үшін төмендегідей алғы шарттар қажет:

оқу үрдісін интенсивтендіруді жаппай қолға алу;

білімгерлердің сабақтастылығын болдырмау шараларын кешенді түрде қарастыру.

Оның ғылыми-әдістемелік, оқыту, әдістемелік, ұйымдастырушылық себептеріне үнемі талдау жасап, назарда ұстау; жаңа буын оқулықтарының мазмұнын зерттеп білу, пәндік білім стандартымен жете танысу, білімді деңгейлеп беру технологиясын игеру арқылы білімгерлерге білімді мемлекеттік стандарт деңгейінде игертуге қол жеткізу; оқыту үрдісін ізгілендіру мен демократияландыруды үнемі басшылыққа алу. Өйткені оқыту – тәрбиенің негізі.

Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялардың педагогикалық негізгі қағидалары:

- білім алушыға ізгілік тұрғысынан қарау;

- оқыту мен тәрбиенің бірлігі; білім алушының танымдық күшін қалыптастыру және дамыту;

- білім алушының өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту;
- білім алушының танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту;
- әр білім алушыны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту;
- барлық білім алушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу;
- оқу үрдісін білімгердің сезінуі [3].

Қорыта келгенде, оқу-тәрбие үрдісінде қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды тиімді пайдалану оқытушыларды жаңаша жұмыс істеуге, білім алушылардың дербес және логикалық ойлау сыныстар жасауға мүмкіндік береді: танымдық қабілеттерін арттырып, оқуға деген жағымды қызығушылық қалыптастырып, шығармашылық жұмысқа итермелейді деген ойдамын.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Ф.Бөрібекова, Н.Ж.Жанатбекова Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. Оқулық. - Алматы: ҚР Жоғары оқу орындарының қауымдастығы, 2014.
2. А.Б.Айтбаева Білім берудегі жаңа технологиялар. Оқу құралы. – Алматы:Қазақ университеті, 2011.
3. С.А.Көшімбетова Мектептің оқу-тәрбие үрдісіне инновациялық технологияларды ендіру жолдары. Оқу-әдістемелік құрал. – Тараз, 2004.

Metodyczne podstawy wychowania

Бекмурзина Ж.М., Баканова И.Н.

КГУ «Гимназия № 21» акимата города Рудного, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКО-ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ У УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЫ-ГИМНАЗИИ

На сегодняшний день цели и задачи воспитания подрастающего поколения определяются объективными потребностями общества. В современном мире, отличающимся высокой информативностью общества, молодым людям, не имеющим достаточных знаний и необходимого жизненного опыта, бывает трудно адекватно осмыслить и оценить эту информацию. Поэтому повышается роль воспитания как целенаправленного, специально организованного педагогического процесса, направленного на организацию разнообразной деятельности с целью формирования у молодежи политических, нравственных, эстетических, физических качеств, развития ее способностей и духовных сил.

Современное казахстанское общество требует от человека не только политехнизма знаний, высокого культурного уровня, глубокой специализации в различных областях науки и техники, но и умения жить, сосуществовать в обществе. Основными параметрами личностного развития ребенка можно считать его ориентацию на общечеловеческие ценности, гуманизм, интеллигентность, креативность, активность, чувство собственного достоинства, независимость в суждениях. Уровень развития этих качеств можно рассматривать как показатели сформированности социальной компетентности и социального становления личности.

Главная задача системы образования – создание необходимых условий для формирования, развития и становления личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей; реализация прав ребенка на воспитание, образование и всестороннее развитие, сохранение родного языка, культуры, национальных обычаев и традиций, на информированность, укрепление здоровья.

Создание условий для формирования и развития этих качеств все чаще рассматривается как важнейшая задача системы образования РК.

Направленность государственной политики на целостность воспитания учащегося как гражданина РК и обеспечение его конституционных прав нашли отражение в Концепции воспитания в системе непрерывного образования РК, Концепции этнокультурного образования в РК, Концепции правового обучения учащейся молодежи в РК, Концепции государственной молодежной политики в области образования РК, Концепции гуманитарного образования в РК, Комплексной программе воспитания в организациях образования РК Государственной программе патриотического воспитания граждан РК и др.

Воспитательная функция осуществляется в процессе социализации, заключающейся в участии учеников в посильной и доступной общественно-гражданской деятельности, в том числе участие в различных общественно-политических акциях, конференциях, других мероприятиях. В ходе этой деятельности у учащихся происходит формирование таких качеств и чувств, как привязанность к тем местам, где человек родился и вырос, уважительное отношение к родному языку, к государственной символике, забота об интересах Родины, проявление гражданских чувств и сохранение верности Родине, гордость за ее социальные и культурные достижения, отстаивание ее свободы и независимости, уважительное отношение к историческому прошлому Республики Казахстан и унаследованным от него традициям, стремление посвящать свой труд, силы и способности расцвету Отчизны, т.е. всех тех чувств, из которых складывается патриотизм как явление.

В современном обществе патриотическое воспитание молодежи приобретает особенно важное значение. Как отмечено в Послании - «Новый казахстанский патриотизм - основа успеха нашего многонационального и многоконфессионального общества и фундаментом казахстанского патриотизма должно стать равноправие всех граждан Казахстана и их общая ответственность за честь Родины».

Значительная роль в этом процессе принадлежит системе образования. Особенное место в этом занимает школьное образование, поскольку в период обучения в школе формируются существенные черты личности.

В КГУ Гимназия № 21 акимата города Рудного накоплен немалый опыт организации и проведения целенаправленной и систематической работы по

формированию и развитию гражданско-патриотических качеств личности наших учеников. Воспитательная работа школы-гимназии – это целенаправленная деятельность по организации взаимодействия педагогов и учащихся с целью их полного саморазвития и самореализации. Вся деятельность воспитательной системы направляется на то, чтобы школьники во время обучения смогли развить личностные качества, соответствующие выпускнику гимназии. Особый смысл приобретает формирование их активной жизненной позиции.

В целях повышения эффективности учебно-воспитательной работы в гимназии сформирована и активно функционирует система классного руководства. Учителя гимназии значительное внимание уделяют воспитательной работе учащихся, стремясь через различные мероприятия проектировать качества личности ребенка, воспитание положительной мотивации к учебной и творческой деятельности.

Концепция воспитания в системе непрерывного образования Республики Казахстан определяет воспитание в качестве общенационального приоритета.

Цель - формирование единого подхода к воспитанию подрастающего поколения, согласование действий и обеспечение преемственности всех субъектов воспитательного процесса в решении задач воспитания детей и молодежи в Республике Казахстан.

Исходя из поставленной цели воспитания, мы выделяем следующее направление воспитательной работы в нашей гимназии:

Гражданско-патриотическое, правовое и поликультурное воспитание должно формировать гражданскую позицию и патриотическое сознание, правовую и политическую культуру, развитое национальное самосознание, культуру межнациональных отношений, социальную и религиозную толерантность, основанные на гуманизме, любви и уважении к языку, истории и обычаям казахского народа, сохранении и развитии его лучших традиций, изучении, приятии и освоении культур других народов Казахстана. Особенное значение в современных условиях приобретает формирование правосознания воспитанников, готовности противостоять противоправным проявлениям в детской и молодежной среде; повышение социального статуса гражданско-патриотического, правового и поликультурного воспитания детей и молодежи.

В рамках гражданско-патриотического воспитания учащиеся гимназии принимают активное участие в организации и проведении таких воспитательных мероприятий, как:

- патриотическая акция «Героям посвящается»;
- педагогические проекты: «Я - гражданин своей страны», «Моя малая Родина», «Мой Костанайский край»;
- информационно-познавательные классные часы: «Ответственность как гражданская позиция молодого поколения», «Молодежь о войне», «Страна, которой я горжусь!», «Избирательное право и выборы в Республике Казахстан»;
- виртуальные экскурсии «Астана – столица нашей Родины», «Великие люди Казахстана»;
- кружки военно-патриотической, краеведческой, поисковой направленности, развивающие активную гражданскую позицию, патриотизм, расширяющие кругозор учащихся;
- конференция «Мы в ответе за своё будущее»;
- неделя патриотизма «День Независимости Республики Казахстан»;
- диспут «Толерантность – путь к миру»;
- тематические вечера: «Что мы знаем о своей Родине?», «Мой город, мои земляки»;
- круглые столы: «Что означает суверенитет?», «Твои права и обязанности в обществе и государстве»;
- конкурс рефератов по правам человека.

Целью данных мероприятий является – формирование у учащихся ценностей гражданственности и патриотизма, национального самосознания.

Задачи проведения данных мероприятий:

- воспитание высокой гражданской позиции и социальной активности;
- развитие национального самосознания и патриотических чувств учащихся посредством освоения культуры казахского народа, изучения народных традиций, ремесел, ценностного отношения к своим историческим корням, родному языку;
- воспитание гордости за героическое прошлое своей Родины и уважения к культуре своей страны.

Деятельность классного руководителя заключается в:

регулярном проведении воспитательных (тематических) и информационных часов с использованием современных активных форм взаимодействия по актуальным проблемам гражданско-патриотического и национального воспитания;

развитии чувства национального достоинства и патриотизма учащихся посредством коллективных творческих дел, краеведческой деятельности (походы в театр, на концерт, посещение национальных выставок, музеев, проведение экскурсий, организация поездок);

- поощрении интереса школьников к изучению фольклора;

- стимулировании проявления в учебно-познавательной деятельности лучших черт казахского народа (толерантности, трудолюбия, доброжелательности, гостеприимства, уважения к старшим).

В рамках национального и поликультурного воспитания учащиеся гимназии принимают участие в организации и проведении таких воспитательных мероприятий, как:

- цикл воспитательных и информационных часов: «Культура народов мира», «Казахстан на карте мира», «Казахстан – страна дружбы и национального согласия», воспитательные мероприятия календарно-обрядового цикла «Наурыз мейрамы» и «Масленица»;

- фотоконкурс «Великие люди, внесшие вклад в развитие Казахстана»;

- исследовательские проекты «Мой родной край», «Родительский дом – начало начал»;

- творческие проекты «Книга – лучший друг», «Дом, в котором я живу».

Целью данных мероприятий является – формирование у школьников национального самосознания при уважительном отношении к другим нациям.

Задачи проведения данных мероприятий:

- развитие национального самосознания, уважительного отношения к национальному наследию, традициям, обычаям, культуре казахского народа и населяющих народов нашей страны;

- формирование стремления к активной деятельности по изучению и сохранению национального историко-культурного наследия своей страны;

- развитие позитивного опыта культуры общения с людьми разных наций и религиозных конфессий;
- формирование умений и навыков жить в мире и согласии с другими народами, вступать в конструктивный диалог культур.

Деятельность классного руководителя заключается в:

- проведении воспитательных (тематических) и информационных часов с использованием современных активных форм взаимодействия по актуальным проблемам национального воспитания;
- развитии чувства национального достоинства и патриотизма учащихся посредством проведения коллективных творческих дел, выездных мероприятий краеведческой направленности;
- оформлении информационных стендов, выпуск тематической газеты по вопросам национальной культуры.

Таким образом, проводимая в гимназии система мероприятий гражданско-патриотического воспитания среди школьников достаточно востребована, ведь именно гражданско-патриотическое воспитание молодёжи является главным средством укрепления единства и целостности нашей страны.

Закончить хотелось бы словами Аристотеля *«Учителя, которым дети обязаны воспитанием, почтеннее, чем родители...: одни дарят нам только жизнь, а другие — добрую жизнь»*.

Литература:

1. Концепция воспитания в системе непрерывного образования Республики Казахстан. Астана, 2009.
2. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. Психологические игры и упражнения/ пер. с нем. М.: Генезис, 2005. 336с.

Нурпеисов М.К., Керім С

Тараз қаласы, ТарМПУ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМІН БАҒАЛАУДАҒЫ ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жүзеге асыруға, жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар – шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін оқушы білімін бағалауда мүлдем жаңа бағытта жұмыс істеу қажеттілігі туындайды. Осы қажеттілікті шешу жолдарының бірден–бір жолы оқушы білімін критериалды бағалау жүйесі бойынша сараптау. Критериалды бағалау жүйесінде ең маңызды нәрсе – оқу процесінің өзі, сол арқылы оқушы өзін-өзі бағалауды үйреніп, өз білімінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көріп, әрі қарай қалай даму керектігін түсінеді, яғни бұл жүйеде оқушының қалай жұмыс жасағаны, қалай ойланғаны бағаланады. Бағалауды өткізу үшін, оқушылардың нені білетіндігін және не істей алатындығында.

Бастауыш сынып оқушыларын оқу жылы көлемінде оқытудағы үлгерім мен ілгерілеу туралы мағлұматтар жинақтау бағалаудың екі түрі арқылы іске асырылады. Олар: қалыптастырушы және жиынтық бағалау болып табылады. Жиынтық бағалау оқу бағдарламасының бөлімдерін, ортақ тақырыптарын және белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы, орта білім деңгейін) аяқтаған оқушылардың үлгерімі туралы ақпарат алу мақсатында балл және баға қою арқылы өткізілетін бағалау түрі. Оқушының жұмысына қойылған баға нәтижесі оның тоқсандық бағасын қоюда ескеріледі.

Бөлім, ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалаудың құрылымы келесідей:

1. Тоқсан ішіндегі белгіленген бағалау рәсімдері.
2. Оқу бағдарламасы бөлімінің оқу мақсаттарына жеткендігі туралы

шешім қабылдау.

3. Тоқсандық баға шығарудағы нәтижелерді ескеру және тіркеу.

Бөлім, ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмалар бөлімдегі оқу мақсаттары мен бағалау критерийлеріне сәйкестендіріліп құрастырылады. Әр мектеп жиынтық бағалаудың әдіс-тәсілдері мен тапсырмаларын өз еркімен дайындай алады

Бөлім немесе ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау белгілі оқу бөлімінің соңында өткізіледі де, жаратылыстану-ғылыми пәндер мен тілдік пәндер бойынша бөлімді; әлеуметтік-ғылыми пәндер бойынша ортақ тақырыпты оқып, аяқтаған кезеңде өткізіліп, жиынтық бағалау рәсімінің саны оқыту топтамаларының санына негізделе анықталады:

- жаратылыстану-ғылыми пәндер бойынша – бөлім санына қарай;
- әлеуметтік-ғылыми пәндер бойынша – ортақ тақырыптар санына қарай;
- тілдік пәндер бойынша – сөйлеу әрекетінің түрлеріне қарай (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым).

Тоқсандық жиынтық бағалау бақылау жұмысы ретінде берілген, сондықтан бақылау жұмысы өтерге дейін материалдар оқушылардан қатаң құпия түрінде сақталғаны жөн. Олар жабық шкафта, оқушылар көре алмайтын жерде сақталуы тиіс. Тапсырмалар белгілі бір қызметкерлер кіруге ғана мүмкіндігі бар анықталған жерде сақталады.

Жиынтық бағалауды негізінен мұғалімдер өткізеді, оқушылар жұмыстарын жазғанда, кабинетте тек бір мұғалім болуы мүмкін. Мүмкіндігінше, кез келген бос мұғалім жиынтық бағалауды өткізуде мұғалімге көмектесуі қажет, яғни көмекші бақылаушы рөлін атқарады және ол бас-бақылаушы мұғалімнен нұсқаулық алады. Жиынтық бағалау өткізу кезінде мұғалімдер және басқа бақылаушылар бағалауды тиісті деңгейде және тәртіппен өткізуді мұқият бақылаулары қажет, басқа іс әрекет жасамаулары өте маңызды (мысалы, дәптер тексеру, ноутбукте жұмыс жасау). Бағалау кезінде барлық мұғалімдер мен қатысқан бақылаушылар шапшаң және зейін қоятын мұғалімдер болуы керек.

Жиынтық бағалау өткізілетін кабинеттерді, мұғалімнің алдын-ала дайындап қоюы қажет. Бұл кабинеттер оқушылардың күнделікті сабақ өтетін кабинет болуы және қоршаған орта оқушыға таныс болуы керек. Бағалауға кабинетті дайындағанда келесілерге назар аудару қажет:

- оқушылардың қалай отыратыны, олар жеке, шусыз жұмыс жасайтыны туралы ойлау қажет;

- оқушылар бір-бірден, тақта жаққа қарап, басқа оқушылардың жұмыстарына қарай алмайтындай болып отырулары керек. Екі партаның арасы егер оқушылардан сұрақ және мәселе туындаса, мұғалім мен бақылаушылар оңай өте алатындай болуы керек;

- негізгі нұсқаулықтар мен уақытты көрсетіп жазатын тақта немесе флипчарт оқушылардың алдында тұруы керек;

- оқушы тапсырма орындаған кезінде көмек беретіндей кез келген көмекші құралды немесе плакатты қабырғадан жауып қою немесе алып тастау қажет.

Тоқсандық жиынтық өткізер алдында мұғалім оқушылардың тапсырманы орындауға көмектесетіндей заттарды әкелмегендеріне көз жеткізуі керек. Оқушылар өздерімен тек нұсқаулықтың ішінде жазылған заттарды, құралдарды немесе материалдарды алып келуіне болады. Тыйым салынған заттарды әкелу ережені бұзу болып есептелінеді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. 2016 ж.
2. www.cpm.kz Педагогикалық шеберлік орталығы NIS.
<http://www.google.kz> Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс тәсілдері
3. К.С.Құдайбергенова «Құзырлық табиғаты тұлғаның өздік дамуында»- А: «ПринтАСС»
4. У.Б. Жексенбаева «Компетентностно ориентированное образование в современной школе» – Алматы; 2009 г.

Омарова Г.А., Бектурсынова Д., Таңсықбаева И.

М.Сапарбаев ат.ОҚГИ, Шымкент қ., Қазақстан

ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ – АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ДАМЫТУДЫҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ

Бүгінгі таңда мектептің басты мақсаты атап өткеніміздей, білімді, мәдениетті, шығармашыл, белсенді және адамзаттық құндылықтары толысқан тұлға қалыптастыру болып табылады.

Оқушылардың қалыптасуы мен дамуы бастауыш сынып жасындағы балаларда қарқынды жүретіні белгілі. Сондықтан бастауыш сыныптағы ана тілі сабағында оқушының рухани-адамгершілігін дамытудың тиімді әдістемелік жүйесін жасау жұмысын олардың физиологиялық, психологиялық ерекшеліктерін ескере отыру жөн.

А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн, Л.С.Выготский, М.Жұмабаев, Ж.Аймауытов, КД.Ушинский, В.А.Сухомлинский, М.Мұқанов, С.Балаубаев. Қ.Жарықбаев, Л.И.Божович, және т.б. ғалымдардың барлығы да өз еңбектерінде оқушының психикалық дамуын басқару үшін, оның бойында бар мүмкіндіктерін, оны қоршаған ересек адамдармен және өз құрдастарымен қарым-қатынастарын жан-жақты зерттеу қажеттілігін айтады[1]. Ендеше, мұғалім оқушылардың рухани-адамгершілігін дамыту олардың психологиялық жас және жеке ерекшеліктерін ескеруі қажет.

«Оқу процесін басқару оқушының ішкі күштері мен мүмкіндіктеріне сүйене отырып, жүргізуді қажет етеді», — деген Л.М.Фридманның пікірі де оқушылардың рухани-адамгершілігін дамыта оқытуды педагогика мен психология заңдылықтарына қатар негіздеуді талап етеді. Өйткені оқушылардың білімге деген ынта-ықыласын, зейінін жетілдіріп тәрбиелеу үшін әр оқушының жоғарыда айтылғандай, психологиялық ерекшелігін білу қажет.

Оқушының рухани дүниесіне әсер ете оқыту онын ең алдымен, әдептілігіне баса назар аударуды талап етеді. Өйткені ол — халқымыздың ұлттық психологиясының өзегі, оның ғасырлар бойы қалыптасқан қоғамдық санасының практикалық көрінісі, барлық кісілік қасиеттерінің жиынтығы. Тәжірибе

барысында "әдеп", "әдептілік" деген түсініктер төңірегінде ұйымдастырылған әңгіме, ойындар игі нәтижесін көрсетті.

Ал ізеттілікке, кішіпейілдікке, имандылыққа баулып, сүйіспеншілік сезімін туғызатан тақырыптағы ертегілер: "Ең қасиетті жеміс", "Үш ұл", "Екі жолаушының олжасы", «Қожа мен Алдар көсе», "Қағаз бен сия", "Ең асыл

қазына", "Құмырсқа мен бидай дәні" және т.б.

Әр сабақтың қорыда мүмкіндігінше оқушылардың рухани-адамгершілігінің дамуына ықпал ететін мақалдарды оқып-талданатын материалдарға сәйкес қолдануды күн тәртібіне айналдырған тиімді. Бұл үрдіске қалыптасқан оқушылар мәтін мазмұны бойынша өз пікірлерін мақалмен түйіндеуді әдетке айналдыра бастайды.

Сонымен, белгілі педагог К.Д.Ушинскийдің "Баланы жан-жақты етіп тәрбиелеу үшін оны жан-жақты білу керек", — деген көрегендігі педагогикалық іс-әрекеттің психологиялық-әрекетпен тығыз байланыстылығын дәлелдейді. Оның балаларды оқытуды ғылыми негізде ұйымдастыру, баланы сүю және қадірлеу оған адамгершілік көзқараста болу, оның психологиялық қабілеттері мен дарындылығын дамыту, ақиқат дүниені біліп таныту мақсаты оқушылардың рухани-адамгершілігін дамыта оқытуда басшылыққа алынған басты қағидалар болып саналады.

Оқыту — екі жақты процесс. Онда мұғалім мен оқушының өзара ынтымақтастық іс-әрекеті жүзеге асады. Осы процесте оқушының ақыл-ойы, танымы, білігі мен дағдысы қалыптаса отырып, әр оқушының жан-жақты дамуы жүзеге асырылады. Оқыту процесі өзіне тән мынандай функцияларды атқарады.

Ендеше, педагог-ғалымдардың тәрбиелей отырып оқыту жөнінде пікірлеріне сүйене отырып, мынадай қорытынды жасауға болады.

Тәрбиелей отырып оқыту ғылыми білімнің оқушы сеніміне айналуын сипаттайды және олардың сезімдерін оятып, мінез-құлықтарына ықпал етеді. Сөйтіп тәрбие мен оқыту процестері бірте-бірте өзін-өзі тәрбиелеу және өз бетімен білім алу процестеріне ұласады. Өзін-өзі тәрбиелеу оқушылардың өзіндік көзқарасының қалыптасуына, өзгемен санаса біліуіне ықпал етеді. Сөйтіп оқушылардың бойында рухани-адамгершілік қасиеттердің саны арта түседі. Мысалы, бастауыш сынып жасындағы бала өзінің бойындағы қасиеттеріне,

мінез-құлқындағы ерекшеліктеріне сын көзбен қарап, олардың жағымсыз жағын болдырмауға тырысады. Жақсыға құмар, өзгеге еліктегіш, тілалғыш, сезімтал және батыл болғысы келеді. Сынып оқушыларының мұндай әрекетін ғалым Р.Қоянбаев: «олардың өзін-өзі өзгертуге, жақсы болуға, түзелуге деген алғашқы ынтасы», — деп түсіндіреді.

Оқытудың тәрбиемен бірлігі білім беру мен дамытудың өзара байланыс заңдылығына сәйкес. Оқыту процесі білім беру, тәрбие және даму процестерімен тығыз байланысты. Л.С.Выготскийдің айтуы бойынша «оқыту дамудың алдына шығып отырса, ол бала дамуының таяу зонасын» жасайды. Баланы ізденуге талпындырады. "Ең таяу даму зонасы» одан әрі «актуальды даму зонасына» көшуі тиіс, яғни бұл зонада оқушы тиісті тапсырмаларды өз бетімен орындайды. Сөйтіп, оқушының жеке тұлға ретінде өзіндік бағыты қалыптаса бастайды[2].

Оқыту дамыта және тәрбиелей отырып, оқушылардың таным қабілетін мақсатқа сәйкес жетілдіреді және ішкі мүмкіндіктерін жарыққа шығарады. Демек, оқушылардың рухани-адамгершілігін дамыта отырып оқыту — бұл оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, ішкі сезімдеріне әсер ету арқылы таным іс-әрекеттерін барынша дамыту. Сонымен қатар өзін өзгемен салыстыра отырып, өз бетімен жаңа білімді іздеп табуға және оны қабілетіне қарай еркін игеруге үйрету, өзін-өзі тәрбиелеуге басшылық жасау.

Мұғалім мен оқушының сезімдік қарым-қатынасының да оқушының рухани-адамгершілігінің дамуында ерекше мәні бар.

Оқушылардың көңіл күйіне қарай ұйымдастырылған сабақта ғана оң нәтижеге қол жеткізуге болады. Р.И.Лемберг оқушының мектептегі өзіндік және ерікті іс-әрекетінің басталуы туралы түсініктің байланысын: "Ішкі сезімнің қозғауымен өз еркімен басталған іс-әрекет әрқашан элементтердің қорытындысы болып табылады. Ал өзіндік іс-әрекетінде ішкі импульс, яғни еріктілік элементі болмаса, өзіндіктің негізгі сапасын, құлшынысын өзін-өзі тексеруге, нәтижесін көруге ынтасын жояды", — деп дәлелдейді. Өйткені көңіл күйдің үйлесімділігі іс-әрекеттің нәтижелі болуының себепшісі[3].

Бала мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастағы сезім байланысын орнатып, үйлесімділікке қол жеткізуде Ш.Амонашвилидің мұғалімдерге берген кеңесін басшылыққа алуға болады. Ол: "педагогикалық процесте баламен тіл таба білу, яғни балаға өз ойын, талғамын, көңілдегісін айтуға мұрсат беру

тәрбиешіден көпшеберлікті талап етеді. Осынау қарым-қатынаста бала жанының қозғалысы ұстаз жанының қозғалысымен үйлесім тапқан кезде бала өз бойындағы табиғи дарынын ашады, ал мұғалім өзінің шығармашылық жігер-қуатының жемісін көруге мүмкіндік алады. Басқаша айтқанда, бала шығармашылығы мұғалім шығармашылығымен ұласып кетеді. Мұндай жағдайда рухани тұтастық пайда болады", — дейді .

Мұғалім мен оқушы арасындағы өзара түсіністік, сыйластық қатынас оқушының рухани дамуына ықпал ететін жағымды эмоцияның орнауына жол ашады. Алсабақ барысында жағымды эмоция құру шығармашылық жұмыстардың нәтижесінде жүзеге асады.

Сондықтан да оқушылардың рухани-адамгершілігін дамыта оқыту үшін ең алдымен, шығармашылыққа баулу іс-шараларының жоспары басты назарда болуы тиіс. Шығармашылық жұмыстардың бай үлгісін М.Жұмабаевтың еңбектерінен көруге болады.

Демек, оқушылардың рухани-адамгершілігін дамыта оқытуда жағымды қарым-қатынас орната отырып, оның ішкі сезімдерін қозғап, рухани дүниесіне жол табу оқушы бойындағы жалпы адамзаттық құндылықтардың дамуына ықпал етеді. Мұндай көзқарас оқушының рухани-мәдени, білімдік және өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатын көздейді. Сонымен қатар дамып келе жатқан тұлғаға ізгі қатынас жасайтындай және оны мәдени білімдік кеңістікте өзін көрсетуіне мүмкіндік туғызатындай білім беру мазмұнын таңдау еркіндігімен қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер:

1. М. Жұмабаев Педагогика – Алматы: Ана тілі, 2002.-154
2. С.М.Джакупов Психология познавательной деятельности. Алматы.- :Алматы, 2012.-247 б
3. .Богданова Т.Г., Корнилова Т.В. Диагностика познавательной сферы ребенка.- М: Роспедагентство, 2014. - 69 с.
4. Аймауытов Ж. Психология.- Алматы: Рауан, 2005.-312 б.

Досбаганбетова А.Т.
ЮКГПУ, Шымкент, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ НРАВСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ВОСПИТАННОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

В статье даны теоретические основы нравственно-эстетического воспитания младших школьников средствами народной музыки. В ходе исследования раскрываются такие понятия как мораль, нравственные нормы, этика которые связываются с уровнем нравственного сознания школьников. В работе рассматриваются психоло-педагогические и методические основы организации процесса восприятия народной музыки.

В специальной литературе немало говорится о важности нравственно-эстетического воспитания, излагается содержание моральных требований, даются рекомендации по их разъяснению учащимся, но в стороне остается **проблема**: каким образом необходимо воздействовать на ребенка, чтобы он с детства был восприимчив к морали.

Поэтому мы в своей работе определили следующие **параметры исследования**:

Объект- процесс нравственно- эстетического воспитания школьников.

Предмет- методы и приемы использования и восприятия народной музыки способствующие нравственно- эстетическому воспитанию младших школьников.

Цель- определение методов и приемов использования восприятия народной музыки в качестве средства активации нравственно- эстетического воспитания младших школьников в процессе организации внекласной деятельности.

Поставлены задачи:

Определить сущность понятия «нравственность», выявить характерные особенности нравственной воспитанности младших школьников.

Дать представление о эстетическом восприятии музыки и методики его использования во внеклассной деятельности младших школьников.

В процессе опытно- экспериментальной работы апробировать методы и приемы использования восприятия музыки, способствующие нравственно-эстетической воспитанности младших школьников.

Для решения поставленных задач использовались методы теоретического анализа психолого-педагогической, специальной и учебно- методической литературы, эмпирические методы (наблюдения, беседы с учителями начальных классов, родителями), диагностические методы (тестирование, анкетирование), анализ творческих работ детей.

В основу гипотезы положена мысль об эффективности использования методов и приемов эстетического восприятия музыки как средства нравственной воспитанности младших школьников.

Исходным положением определения сущности понятия «нравственность» в работе явилось высказыванию В.А.Сластетина о том, что **нравственность**- это «личностная характеристика, объединяющая такие качества и свойства, как доброта, порядочность, честность, справедливость, трудолюбие, коллективизм, регулирующие индивидуальное поведение человека».

В ходе исследования были раскрыты такие понятия, как **мораль**_(обычай, прав, правило), **этика** (привычка, обыкновение, обычай), философская наука изучающая мораль. **Нравственные нормы** (правила, требование, определяющее, как человек должен поступить в той или иной конкретной ситуации). Очевидно, что во все времена общество рассматривало поведение человека в соответствии с требованиями морали. В зависимости от того, в какой мере человек соотносит убеждения и поведение с действующими моральными нормами и принципами, можно судить об уровне нравственности. **Эстетический**- художественный относящийся к чувству прекрасного, к красоте и ее восприятие.

Нравственный контекст- является фундаментом для решения проблем гуманизации, демократизации, повышения культуры образования. С этой точки зрения Д.В.Колесов выделяет два уровня развития нравственной регуляции:

деятельность человека в отношении других людей;

деятельность человека в отношении любых значимых объектов- от конкретной среды обитания до земного шара в целом.

До сегодняшнего дня в педагогике выделяется два типа нравственной воспитанности человека: **положительную**, собственно нравственную и **негативную**, аморальную. А.Зосимовской анализируя возможные типы направленности и регуляции воспитательного процесса, выделил три позитивные разновидности:

малоустойчивая (преобладание добрых, нравственных побуждений, нуждающаяся в систематическом педагогическом подкреплении);

устойчивая (преобладание прочно утвердившихся нравственных мотивов проявляющаяся в устойчивой способности к самостоятельному нравственному поведению в обычных условиях);

высокоустойчивая (способность высоконравственно поступать как в повседневных, так и в труднейших ситуациях).

Кроме этого автор выделяет три стадии отрицательной устремленности: наметившиеся, но еще не успевшие укорениться нездоровые наклонности (неблаговидные поступки, не носящие злاناмеренного характера);

успевшие утвердиться отрицательные наклонности (игнорирование общепринятых требований и правил);

стадия моральной запущенности (злاناмеренные грубые аморальные поступки).

А.В.Зосимовский утверждает, что выделенные типы адекватно отражают иерархию основных положений личности на условной моральной шкале. Обладая простотой и компактностью, она фиксирует значимые нравственные позиции личности. Автор утверждает, что в процессе нравственного воспитания необходимо учитывать не только общие представления человека о нравственных нормах общества, но и уровень его нравственного сознания.

Наблюдение за состоянием нравственной воспитанности младших школьников показывает, что зачастую их неуправляемое поведение как бы отражает нашу действительность. Существенным показателем нравственного

развития является разрыв между моральными знаниями детей и их поведением. Для ликвидации разрыва необходимо:

соблюдать такое соотношение между нравственным опытом ребенка и предъявляемыми ему готовыми моральными знаниями, при котором этот опыт делает возможным применение данного знания в поведении;

ставить перед детьми специальные задачи по вычленению общего нравственного содержания различных поступков и выражению его в словесной форме;

побуждать детей ставить перед собой нравственные вопросы, помогать находить на них ответы;

вооружать детей специальными средствами, требующимися для применения нравственных знаний и воплощения нравственных побуждений в поведении, т.е. обучить детей соответствующим формам нравственного поведения;

постоянно оценивать поведение детей с точки зрения тех норм, которыми они хотят овладеть.

На основе теоретического анализа психолого- педагогической и методической литературы был сделан вывод о том, что одним из направлений нравственного развития школьников является включение их в различные виды деятельности и отношений, в том числе в творческий процесс, позволяющий воздействовать на эмоциональную сферу младших школьников.

Психолого- педагогические и методические основы организации процесса восприятия народной музыки.

На основе анализа учебно- методической и специальной литературы, в том числе работ Г.С.Тарасова, В.И.Петрушина, М.С.Осеновой, Л.Б.Школяр, в Казахстане М.Х.Балтабаева, С.А.Узакбаевой, П.М.Момынова и др. В данной статье делается вывод, что музыкальное восприятие все виды и способы общения ребенка с музыкой. Под этим понимается способность и эмоционально переживать содержание народной музыки.

В качестве исходного положения в работе взята мысль М.С.Когана о том, что начинать становление процесса музыкального восприятия следует с формирования эмоциональной отзывчивости как части музыкальной культуры.

Следовательно, говоря о музыкальном восприятии, необходимо отметить, что это способность слышать и эмоционально переживать музыкальное содержание (музыкальные образы) как художественное единство, художественно- образное отражение действительности, а не механическую сумму разных звуков. Дети должны вкладывать в воспринимаемое произведение свои радости, тревоги и надежды. Поэтому то, с каким образом связываются у человека те или иные переживания, может охарактеризовать его как личность несущую определенные жизненные ценности. Процесс организации восприятия музыки целесообразно организовать на основе следующих этапов:

- предварительная беседа о музыкальном произведении и его авторе;
- первичное прослушивание музыкального произведения;
- беседа о характере музыки и впечатлениях, которое оно вызывает;
- активизирующий вопрос перед вторым прослушиванием, направленный на уточнение средств музыкальной выразительности, создающих данное настроение;
- вторичное прослушивание произведения;
- беседа об основных средствах музыкальной выразительности, создающих неповторимость того или иного музыкального сочинения.
- творческое задание (изображение музыкальных впечатлений на бумаге).

В заключении, следует отметить, что ребенок не рождается с нравственными побуждениями и принципами, они не передаются генетически, а воспитываются т.е. впитываются ребенком в процессе общения со взрослыми при этом значение восприятия музыкальных произведений заключается в активации процесса общения.

Литературы

1. Алиев Ю.Б. Методика музыкального воспитания детей. – Воронеж, 1998г.
2. Каган М.С. Роль взаимодействия искусств в педагогическом процессе. Музыка в школе - 1987г, №4
3. Колесов Д.В. Психологические основания нравственности. Хрестоматия по педагогике. – Барнаул, 1999г.
4. Осеннева М.С. Методика музыкального воспитания младших школьников. – Москва, 2001г.

Солтусенко Н.В.

*Відокремлений структурний підрозділ Агротехнічний коледж
Уманського національного університету садівництва*

СИНКВЕЙН ЯК ТВОРЧА ФОРМА ОСВІТНЬОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Педагогічні технології, побудовані на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, стають визначальними, диктують постійний пошук і є обов'язковою умовою реалізації принципів освітньої системи сучасної школи, метою якої є формування студента нового типу, що володіє набором умінь і навичок самостійної роботи, озброєний способами конструктивної, цілеспрямованої діяльності, готовий до співпраці та взаємодії, наділений досвідом самоосвіти для успішної реалізації в умовах сучасного світу.

Сучасні технології передбачають, що студент має не лише усвідомити зміст матеріалу, але й осмислити способи та прийоми своєї роботи, навчитися обирати найбільш раціональні.

Один із принципів розвивального навчання – принцип активності та свідомості. Дитина може бути активною, якщо розуміє мету навчання, його необхідність, коли кожна її дія є усвідомленою. Обов'язковою умовою створення розвивального середовища на занятті є етап рефлексії.

Рефлексія (від лат. *reflexio* – погляд назад) – це вміння людини усвідомлювати те, що вона робить, аргументувати й обґрунтовувати свою діяльність. Словник іноземних слів тлумачить цей термін як міркування про свій внутрішній стан, самопізнання. У сучасній педагогіці під рефлексією розуміють самоаналіз діяльності та її результатів.

Центральною ланкою усвідомленої саморегуляції є самооцінювання, тобто оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей, рис і місця серед інших людей.

Немає єдиного підходу у вивченні рефлексії та її компонентів, оскільки науковці використовують у дослідженнях різноманітні методи. Крім того, відбуваються кардинальні зміни в економіці, політиці й духовній сфері життя.

Рефлексію можна здійснювати на будь-якому етапі заняття, а не лише наприкінці його, як це зазвичай практикують. Рефлексія спрямована на усвідомлення пройденого шляху, збирання до загальної скарбнички того, що кожен помітив, обміркував, зрозумів. Вона допомагає студенту зафіксувати результат і створити значеннєвий ланцюжок, порівняти способи й методи, застосовувані іншими, зі своїми.

Рефлексію змісту навчального матеріалу використовують для виявлення рівня усвідомлення змісту вивченого. Ефективним є: прийом незакінченого речення, тези, добору афоризму; рефлексія досягнення мети з використанням «дерева цілей»; оцінювання збільшення обсягу знань і досягнення цілей (висловлювання «Я не знав...» – «Тепер я знаю...»); прийом аналізу суб'єктивного досвіду; й досить відомий прийом сенкану, що допомагає з'ясувати ставлення до досліджуваної проблеми, об'єднати старе знання й осмислене нове. Цей метод полягає у здатності резюмувати інформацію, відтворювати складні ідеї, почуття й подавати їх декількома словами.

Сенкан (синквейн) – вірш із 5 рядків, кожний із яких має визначений зміст і певну форму:

1-й рядок – іменник, що задає тему вірша;

2-й рядок – два прикметники до цього іменника;

3-й рядок – три дієслова до іменника;

4-й рядок – змістовна фраза;

5-й рядок – одне завершальне слово (речення), що визначає емоційне ставлення до всього сказаного.

Наприклад, під час узагальнення теми «Вуглеводи» рефлексію доцільно провести у формі синквейна:

1. Вуглеводи.
2. Органічні, оксигеновмісні.
3. Живлять, одягають, захищають.
4. Природно утворюються методом фотосинтезу.
5. Полісахариди.

Наприклад, під час вивчення теми «Ненасичені вуглеводні» можна скласти такий синквейн:

1. Ненасичені.

2. Алкени, алкіни.
3. Горять, синтезуються, полімеризуються.
4. Основні складові вуглеводневої сировини.
5. Вуглеводні.

Синквейн вимагає серйозної, вдумливої рефлексії, що ґрунтується на широкому інтелектуальному рівні, є конкретним продуктом предметної діяльності студента.

Усе, що відбувається на занятті з організації рефлексивної діяльності, – не самоціль, а підготовка до розвитку дуже важливих якостей сучасної особистості: самостійності, заповзятливості й конкурентоспроможності. Утім. Процес рефлексії має бути багатограним, оскільки оцінювання особистості має здійснюватися не лише нею самою, але й присутніми.

Отже, рефлексія на занятті – це спільна діяльність студентів і викладача, що дозволяє вдосконалювання навчальний процес, орієнтуючись на особистість кожного студента. Різноманітні інноваційні технології, методи та прийоми для досягнення певних дидактичних цілей необхідно застосовувати виважено і професійно, що надасть заняттю хімії особливої ефективності. Впровадження проаналізованих новітніх технологій у практичну діяльність є одним зі способів розвитку пізнавальних і творчих інтересів студентів до хімії як науки, сприяє мотивації до здобуття нових знань, підготовці до розв'язування актуальних життєвих проблем.

Література:

1. Алексеев Н.Г. Проектирование и рефлексивное мышление / Н. Г. Алексеев // Развитие личности. – 2002. – № 2. – С. 92-115.
2. Соколова Л.А. Рефлексивный компонент деятельности как необходимое условие развития учителя и учащихся / Л. А. Соколова // Иностранные языки в школе. – 2005 – № 1. – С. 19-26.

К.пед.н. Горбатюк Н.М.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

НАРОДНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОРОБКУ ПЕДАГОГІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Важливою складовою змісту національного виховання є принцип народності як принцип виховання, який звернений до джерел народної культури і опирається на ментальне поле національної свідомості. Українська народність своїми глибокими коріннями сягає культурної спадщини давньоруської народності.

Упродовж століть формувалася самобутня культура української нації, а в її контексті – ідея народності у вихованні, що стала особливо актуальною в першій половині ХХ століття.

Бурхливим розвитком педагогічної думки позначено період першої половини ХХ ст., аналіз якої засвідчує, що генераторами ідеї народності у вихованні були Б. Грінченко, М. Грушевський, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, Я. Чепіга та ін. Розвиваючи ідеї національної школи з рідною мовою навчання, вони створили науково-теоретичну базу для її розбудови, а також збагатили вітчизняну педагогічну науку, зокрема теорію виховання.

Українська педагогічна наука має чималий досвід з організації виховання підростаючого покоління. Вивчалася спадщина українських педагогів ХХ ст., а також праці в галузі історії розвитку національної освіти та виховання, народознавства (Л. Березівська, Г. Васькович, Л. Вовк, І. Зайченко, О. Замашкіна, П. Ігнатенко, В. Кузь, С. Мельничук, З. Сергійчук, С. Сірополко, Р. Скульський, М. Стельмахович, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, Є. Сявавко та ін.), що й стало джерелознавчою базою дослідження.

Метою цієї статті є висвітлення народності як принципу виховання в педагогічному доробку педагогів першої половини ХХ століття.

М. Грушевський, І. Огієнко, С. Русова, Я. Чепіга – відомі постаті цього періоду, їх праці актуальні й сьогодні, оскільки спрямовувалися на розбудову національної системи виховання і стали фундаментальною основою розробки

питань теорії виховання, а надто народності як принципу. Ці вчені-педагоги пропагували ідею національного виховання на основі народності, вболівали за національну школу з рідною мовою навчання:

І. Кучинська зазначає, що І.Огієнко вважав ідею народності тією консолідуючою силою, за якої “тільки в рідному оточенні людина розвивається повно й стає повновартісною, тільки серед свого народу людина має все, що їй потрібне” [1, с. 30].

І.Огієнко підкреслював, що мова – це наша національна ознака, душа кожної національності, її найцінніший скарб, в мові – наша стара й нова культура, і поки живе мова – житиме й народ, а не буде мови – не буде й національності, вона розпорошиться між дужчим народом. Вороги наші завжди пильнували, аби заборонити насамперед нашу мову, бо німого попхаєш, куди забажаєш [3, с. 239-240].

У результаті аналізу історико-педагогічної літератури можна зробити висновок, що найпершою ознакою народності, за І. Огієнком, є рідна мова. Він писав: “Більшість народу звичайно стихійно й інстинктивно боронить свою народність; а що рідна мова – то найперша ознака народности, то звичайно народ завзято боронить її” [2, с. 141].

У вихованні дітей на принципі народності, на переконання С. Русової, особливе значення мають українські традиції, звичаї, обряди, тому радила в кожному святі поєднувати національне, народне фольклорне з загальнокультурним. Вона рекомендувала в дошкільному вихованні не нехтувати релігійними настроями дітей і не зрікатися їх [4, с. 151]. Отже, С. Русова вважала, що формування особистості має відбуватися на національному ґрунті, на традиціях, звичаях та культурно-історичному досвіді власного народу.

Хвиля національного піднесення на початку XX століття досягла свого апогею. Свідомі педагоги докладали значних зусиль до створення нової школи, яка будувалася б на принципі народності. Проект такої школи, автором якого був Я. Чепіга, опубліковано у 1913 році у журналі «Світло». На його думку, стара школа не задовольняла вимог народу, оскільки була «вся збудована на задаванні уроків по книжці і вислуховуванні цих знаттів учителем, ...що гнітила творчий дух дитини...» [5, с. 12-13]. Автор проекту розглядав такі принципові питання старої школи та викладання різних дисциплін у ній, а саме: книжне навчання, мова навчання, рідна мова, арифметика, природознавство, історія й географія, Закон

Божий, ручна праця, рухливі забавки та іграшки. Суть проекту нової школи мала відповідати одному з головних принципів організацій освіти, – принципу народності, який забезпечує постійну опору на народну культуру, національну спрямованість виховання, усвідомлення приналежності до свого народу, відповідальності за його минуле і майбутнє. Згідно проекту нова школа повинна будуватися відповідно до потреб народу, специфічним особливостям його менталітету та специфічними особливостями України. Я.Чепіга у своєму проекті наполягав на тому, щоб дитина «свідомо і певно користувалася рідною мовою при викладі своїх думок, знаттів, викладів з свого й чужого життя, уміння оповідати все вичитане в книзі і писати ясно й правильно літературною мовою свого народу» [5, с. 16]. На його думку, читання рідною мовою повинно бути виховною силою в руках учителя. Він радив через читання дитиною кращих зразків народної літератури сформувати у неї вищі ідеали українського народу, адже органічний зв'язок уроків читання з народною творчістю допоможе виховати достойних спадкоємців культурних здобутків свого народу. Вивчення історії автор проекту пропонує почати з усвідомлення історії свого народу, адже це «виховує й освітить дитину національно; збудить свідомість своєї належності до своєї нації, її минулого. Підтрима в дитині життєвий дух, повний енергії і бажання зберегти в собі і виховати душевні прикмети, достоїнства і чесности свого народу» [5, с. 19].

Таким чином, у цей період відбулися зміни в житті українського народу, які пов'язані з відродженням культури, школи, рідної мови. За часів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії активізувався процес українізації освіти, у змісті якої саме рідномовна освіта виступала важливим чинником утвердження Української державності. У цьому зв'язку непересічне значення у розвитку принципу народності у вихованні мали праці М. Грушевського, І. Огієнка, С. Русової, Я. Чепіги та ін., які вели боротьбу за національну школу, за навчання рідною мовою, великого значення надавали вихованню дітей на основі українських традицій, звичаїв, обрядів та ін.

Література:

1. Кучинська І. О. Виховання духовних цінностей дітей і молоді у творчій спадщині Івана Огієнка / Ірина Олексіївна Кучинська. – Кам'янець-Подільський : Абетка – НОВА, 2002. – 104 с.

2. Митрополит Іларіон Духовенство й рідна мова / Митрополит Іларіон // Митрополит Іларіон Мої проповіді. – Вінніпег–Канада : Накладом Товариства “Волинь”, 1973. – Ч. 1. – С. 139-146. – (Інститут дослідів Волині).
3. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу : курс, читаний в українськiм народнiм університетi / Іван Огієнко. – К. : Вид-во книгарні Є. Череповського, 1918. – 272 с.
4. Русова С. Дошкільне виховання / Софія Русова. – Катеринослав : Українське видавництво в Катеринославі, 1918. – 163 с.
5. Чепіга Я. Проект української школи (3-й, 4-й, 5-й і 6-й рік навчання) / Я. Чепіга // Світло. – 1913. – № 4. – С. 12-29.

К.п.н. Сорочинська О. А.

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Бортняк І. В.

студентка ННІ педагогіки

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Петрук Н. В.

студентка ННІ педагогіки

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЖИМУ ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Раціональне харчування дітей дошкільного віку є найважливішою проблемою сьогодення, яка забезпечує ріст, розумовий і фізичний розвиток організму та формує здоров'я і добробут нації в цілому. Сучасний раціон харчування дітей дошкільного віку не відповідає рекомендаціям та нормам Міністерства охорони здоров'я України, тому що не включає значну кількість енергії та в недостатній кількості залізо, йод, кальцій, вітаміни А, В, D, Е. Отже дотримання на сучасному рівні режиму харчування для дітей дошкільного віку є досить актуальним завданням та вимагає наукового обґрунтування й глибоких досліджень.

Актуальність проблеми. Проблему раціонального харчування дошкільників досліджували багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: О. Баранова, В. Власов, А. Гойчук, Л. Денисенко, К. Замойська, П. Карпенко, М. Пересічний, С. Пересічна, І. Смірнова, О. Чорна та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчать про те, що зазначена тема була і залишається актуальною. У зв'язку з цим, **метою нашої статті** є окреслити особливості організації режиму раціонального харчування у дошкільних закладах.

За енциклопедичним визначенням “харчування” – сукупність процесів надходження, перетравлення, всмоктування й засвоєння організмом харчових речовин, необхідних для покриття його енергетичних витрат, побудови та поновлення клітин і тканин, регулювання функцій організму [4].

У перші роки життя відбувається формування імунітету дитини, швидкий ріст та розвиток організму. Рушійною силою цих процесів є раціональне збалансоване харчування, яке є гарантією надходження до організму, у повній мірі, вітамінів, мінеральних речовин, макро- і мікроелементів. У зв'язку з цим, харчування дітей повинно бути раціональним, забезпечувати фізіологічну потребу в основних поживних речовинах із урахуванням вікових та індивідуальних особливостей [2].

Провідний учений у галузі харчування Г. Хлопін стверджує що: «Добре харчування – основа народного здоров'я, оскільки воно збільшує опірність організму до хвороботворних впливів і від нього залежить розумовий, фізичний розвиток, його працездатність і сила» [3].

Проаналізувавши харчування дітей протягом останніх років ми дійшли висновку, що погіршився асортимент продуктів, які входять до раціону харчування дітей: знизилася споживання продуктів тваринного походження, овочів та фруктів, збільшилося споживання круп, макаронних, кондитерських виробів, цукру та ін. [1].

З метою з'ясування сутності і особливостей раціонального харчування нами було проведено опитування серед студентів Житомирського державного університету імені Івана Франка та батьків дітей дошкільного віку м. Житомира. Їм було запропоновано відповісти на такі запитання: Що Ви розумієте під «раціональним харчуванням дошкільника»; Які на Вашу думку вимоги до харчування дошкільників; Яку роль у житті дитини відіграють вітаміни; Як Ви вважаєте, чи корисна дошкільнику вегетаріанська їжа; Яке значення відіграє раціональне харчування у розвитку організму дошкільника.

Порівнюючи результати опитування студентів та батьків дошкільнят ми дійшли висновку, що більшість батьків 80 % та 22,2 % студентів під поняттям «раціональне харчування» розуміють правильно організоване, своєчасне постачання організму поживною їжею, що містить оптимальну кількість різних харчових речовин, які необхідні для життя, росту і розвитку організму; лише 62 % батьків та 47,2 % студентів переконані, що харчування забезпечує нормальний розвиток дітей, сприяє профілактиці захворювань, продовженню життя і створює умови для адекватної адаптації дитини у суспільстві; 20 % батьків та 30,6 % студентів – кількість їжі, яка споживається і відповідає енергетичним витратам організму.

Результати опитування, щодо вимог раціонального харчування дошкільників усі батьки і студенти (100 %) переконані, що найважливішими є: повноцінність, збалансованість та регулярність харчового раціону. На думку 66,6 % батьків та 50 % студентів вагомою вимогою є кількість разів прийому їжі, а саме 4-х разове. 66,6 % батьків та 8,3 % студентів зазначили, що харчування повинно бути з урахуванням індивідуальних особливостей дитини.

Зіставлення показників відповіді на питання «Яку роль у житті дитини відіграють вітаміни» засвідчило, що 60 % батьків переконані, вітаміни необхідні для регулювання процесів обміну речовин, кровотворення і підтримки імунітету. В однаковій кількості по 20 % батьки вважають, що можливо обійтися і без них та вітаміни підвищують стійкість організму до хвороб. На відмінно від батьків студенти зазначили що, вітаміни необхідні для регулювання процесів обміну речовин, кровотворення і підтримки імунітету 44,5 %, зживання вітамінів підвищує стійкість організму до хвороб 33,3 %, діяльність організму можлива і без вітамінів 22,2 %

Аналіз відповідей на питання "Як Ви вважаєте, чи корисна дошкільнику вегетаріанська їжа?" засвідчило, що 40 % батьків, переконані, у корисності вегетаріанська їжі для організму дитини, ще 40 % батьків вважають що дитина повинна сама вирішувати і лише 20 % опитаних упевнені, що не корисна. На відмінно від батьків: 30,7 % студентів вважають, що корисна: 30,5 % – ні, дітям заборонено вегетаріанство і 38,8 % – за бажаннями дитини.

На питання "Яке значення відіграє раціональне харчування?" 80 % батьків та 50 % студентів вважають, що раціональне харчування забезпечує процес росту і розвитку дитячого організму, високу працездатність, та лише 20 % батьків і 16,7 % студентів відповіли, що воно необхідне дитині для забезпечення необхідної кількості енергії.

Отже, проаналізувавши результати анкетування ми дійшли до висновку, що батьки більш компетентніші ніж студенти в питаннях раціонального харчування дошкільників. Однак і значна частина батьків недостатньо компетентна у деяких питаннях організації раціонального харчування дошкільників.

Враховуючи важливість раціонального харчування для гармонійного розвитку дитини ми проаналізували особливості організації режиму харчування у ДНЗ. Зокрема персонал ДНЗ повинен бути вдягнений у спецодяг та змінне

взуття з прибралим волоссям, а при роздачі страв, використовувати білий халат або фартух. Також всі працівники харчоблоку обов'язково зобов'язані проходити медогляд, а у разі виникнення симптомів інфекційних захворювань відстороняються від роботи. При прийомі на роботу – пройти курс гігієнічного навчання. Дотримання вимог та забезпечення умов харчування дітей у ДНЗ покладено, у першу чергу, на керівника садочка, медичну сестру, комірника і головного повара. Так керівник дошкільного навчального закладу контролює діяльність усього персоналу ДНЗ. Старша медична сестра відповідає за «Журнал обліку виконання норм харчування», на підставі даних якого кожні 10 днів проводиться аналіз якості харчування, а при необхідності – його корекція. При невиконанні норм харчування з метою подальшої корекції харчування проводиться розрахунок основних інгредієнтів їжі у раціонах харчування дітей відповідно до таблиць хімічного складу та енергетичної цінності деяких продуктів харчування. Також вона контролює виконання меню і якість страв, проводить санітарно-просвітницьку роботу серед персоналу та батьків із питань раціонального харчування, особливо в оздоровчий період, дає оцінку ефективності харчування, проводить заняття з персоналом із питань гігієни харчування, профілактики харчових отруєнь і групових гострих кишкових інфекцій.

У свою чергу комірник веде облік продуктів харчування, який фіксується у «Книзі складського обліку», де вказується дата їх надходження, постачальник тощо. Планує своєчасне забезпечення основними продуктами харчування здійснює згідно меню, їх видачу на харчоблок прийомку на два дні зберігання та дотримання умов продуктів харчування та продовольчої сировини відповідно вимог чинного законодавства, ведення документації та ін.

Кухарі ДНЗ відповідають за високоякісне і своєчасне приготування їжі та дотримання технологічних вимог: кулінарна обробка продуктів з максимальними збереженням харчової цінності, надання їй приємного зовнішнього вигляду, смаку і запаху. Також на кухарів покладається робота відбору та зберігання добових проб, правил особистої гігієни.

Висновок. Отже забезпечення нормальної життєдіяльності організму можна за допомогою раціонального харчування, яке відновлює всі енергетичні витрати, сприяє опору шкідливим впливам довкілля, підвищує фізичну та розумову працездатність і таким чином забезпечує активне довголіття людини.

Література

1. Дурнев А.Д. и др. Функциональные продукты питания // Хранение и переработка сельхоз. сырья. – 2007. – №9. – С. 15-21.
2. Пилат Т.П., Иванов А.А. Биологически активные добавки к пище (теория, производство, применение). – М.: Аввалон, 2002. – 710 с.
3. Рачков А. А. Григорий Витальевич Хлопин (жизнь и деятельность) / А. А. Рачков. – Ленинград : Изд-во «Медицина» Ленингр. отд-ния, 1965. – С. 56.
4. Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс] // – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/174/xarchuvannya> –
 Назва з екрану.

Strategiczne kierunki reformowania systemu edukacji

Горбунова В.Ю.

науковий керівник Вахняк Н.В.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна*

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЕКСПРЕСИВНОЮ ЛЕКСИКОЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні процес розвитку української державності пов'язується з найактивнішим, всеохоплюючим впровадженням рідної мови, що вимагає не тільки формування мовних умінь та навичок, а визначає стратегічне завдання виховання мовної особистості з властивими їй національно-культурними і світоглядними пріоритетами, особистості, яка свідомо і творчо опановує рідну мову з перших років життя. Актуальність означеної проблеми зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законами України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, комплексними програмами “Впевнений старт”, “Дитина”, “Дитина в дошкільні роки”, “Світ дитинства”, “Українське дошкілля”, “Я у Світі”. Де зазначається, що кінцевим результатом навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти є формування культури мовлення і спілкування дітей, що характеризується низкою якісних ознак мовлення: змістовністю, правильністю і чистотою, точністю, логічністю і послідовністю, виразністю й образністю, експресивністю. Одним із провідних засобів формування культури мовлення дошкільнят є збагачення, активізація і уточнення лексичного запасу рідної мови.

Аналіз наукових джерел засвідчив багатогранність порушеної проблеми. Особливий інтерес становлять праці науковців: Г. Ляміної, Г. Розенгарт-Пупко (збагачення словника дітей раннього віку), А. Богуш, Н. Гавриш, І. Непомнящої, Є. Тихеевої (збагачення словника дітей дошкільного віку), Г. Бавикіної

(особливості засвоєння семантики слів, уточнення і розширення їх значень, використання тематичного принципу введення лексики, асоціативного поєднання слів), Н. Маковецької (навчання старших дошкільників суфіксального творення іменників і прикметників на матеріалі емоційно-експресивної лексики), Н. Луцан (збагачення словника дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор), Ю. Руденко (збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки). У своєму дослідженні ми поділяємо погляди видатного українського педагога В. Сухомлинського який підкреслює, що складовою частиною виховання дітей дошкільного віку повинно бути розповідання, читання, слухання, драматизування та інсценування казок [4].

Слід відмітити, що казковий епос, як частина усної народної прози є великим пластом української словесності. Казка, один з найпоширеніших видів народнопоетичної творчості. Поетика казок сприяє естетичному вихованню дітей, розвиває в них художній смак, творче уявлення, любов до рідного слова [2]. До того ж виявлено, українська народна казка здійснює безпосередній вплив на словесну діяльність дитини, сприяє розвитку образного мовлення, вчить засобам побудови оповідання тощо. Емоційне, свідоме сприйняття казки є своєрідним підґрунтям, певною умовою виразності мовлення дітей. З позиції нашого дослідження художня цінність казки визначається, насамперед, конкретністю, образністю у змалюванні героїв, органічним зв'язком із зовнішнім виглядом та їх поведінкою. Разом з тим, мова казки завдяки наявності “влучних епітетів” сприяє мовленнєвому розвитку дошкільників. Результати досліджень довели, експресивність вченими визначається, як: певна виразно-зображувальна якість мовлення [1]; підсилена, інтенсифікована виразність, така соціально й психологічно мотивована властивість мовного знака (мовленнєвого елемента), яка деавтоматизує його сприйняття, підтримує загострену увагу, активізує мислення, викликає почуттєву напругу читача [5, с. 7]. Звернувшись до лінгвістичного словника експресивність сформульована, як сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мовлення, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження мовця до змісту чи адресату мовлення [3]. У ході наукового пошуку виявлено, експресивна лексика – це слова, що виражають сильний прояв почуттів, переживання (ласку, жарт, іронію, несхвалення, зневагу, фамільярність тощо); сукупність слів, що

виникли шляхом метафоризації, яка посилює лексичне значення конотативними ознаками. Отже, виходячи з вищесказаного зазначимо, експресивна мова – це складний процес використання у мовленнєвій діяльності конотативно зумовлених лексичних одиниць, що відбувається шляхом усвідомлення дітьми семантичних особливостей лексичного значення слова і виражається здатністю використовувати лексичні засоби експресивності в процесі усних висловлювань.

Дані лінгводидактів (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Колунова, Ю. Руденко, Л. Фесенко О. Ушакова та інші) довели, що старший дошкільний вік характеризується розвитком усвідомленого сприйняття змісту художніх творів, здібностей виокремлювати та помічати засоби художньої виразності, роблять перші спроби довільного використання граматичних засобів та аналізу граматичних фактів, у них розвивається смислова сторона мовлення: з'являються узагальнюючі слова, синоніми, антоніми, відтінки значень слів, відбувається вибір точних, відповідних виразів, вживання слів у різних значеннях, використання прикметників, антонімів; мають уявлення про засоби виразності, розуміють змістовне багатство слова, змістовну близькість та різність однакових синонімів, розуміють словосполучення в переносному значенні.

Наразі у закладі дошкільної освіти пропонуються такі види занять з казкою: читання (авторських, віршованих) казок; розповідання народних казок; театралізація-розігрування та показ казки вихователем; драматизація-розігрування в ролях знайомої дітям казки; відтворення характерних рис його героїв; інсценізація – точне й послідовне відтворення змісту казки дітьми з допомогою костюмів, різних атрибутів, декорацій; ігри за сюжетами знайомих казок; показ казок через проекційні ліхтарі; перегляд казок у телепередачах, кінофільмах; ритмізування – ритміко-речитативна розповідь на одній ритмічній кривій, з однією інтонацією; узагальнювальні бесіди на теми: “Моя улюблена казка”, “В гостях у казки”; тематичні розважальні заняття: “Казки бабусі Наталки”, “Казки від дідуса Миколи”; дидактичні ігри: “З якої казки герой?”, “Подорож у дивовижний світ казок”; переказування знайомих казок дітьми; бесіди на морально-етичні теми за змістом казок; самостійне складання дітьми казок; бесіди за змістом казкових ілюстрацій та репродукцій художніх картин на казкові сюжети; свято казки у закладі дошкільної освіти.

Отже, ґрунтовний аналіз наукових джерел, практичний досвід роботи в ЗДО дозволив дійти висновку щодо наявності значних потенційних можливостей української народної казки у збагаченні словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою. Дошкільники вміють самостійно інсценувати й переказувати казки, самостійно розповідати й легко орієнтуватися у структурі казок, визначати зачин, кінцівку, образні вирази.

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах [Текст] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш / за ред. А. М. Богуш. – 2-ге вид., доп. – К. : Слово, 2011. – 704 с.
2. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення : метод. посібн. для вихователів / Н. В. Гавриш. – Донецьк : ТОВ “Лебідь”, 1999. – 170 с.
3. Ганич Д. Словник лінгвістичних термінів / Д. Ганич, І. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям [Текст] / В. О. Сухомлинський. – 3б. тв. : У 5 т. – Т.3. – К., 1980. – 460 с.
5. Чабаненко В. Основи мовної експресії [Текст] / В. Чабаненко. – К. : Вища шк., 1984. – 165 с.

Współczesne metody wykładania

**Шаяхметова М.Н., Асегова Ж.Б., Медиева С.Х., Айдарбекова К.А.,
Бейсенбаева А.М.**

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының негізгі міндеттерінің бірі баланы интеллектуалдық және шығармашылық ойлауын дамытуды міндеттесе, білім беру жүйесі шығармашылықпен дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруды көздеп, Қазақстан Республикасының дарынды балаларды анықтап, оларға қолдау көрсетіп дамыту концепциясы шығармашылық ойлауды дамытуға бағытталған білім беру кеңістігін туғызуды талап етеді. Соған сәйкес Қазақстан Республикасының білім саласындағы нормативті-құқықтық құжаттары адамның шығармашылығын дамытуды басым бағыттардың бірі ретінде қарастырады. Сондықтан жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндігін, шығармашылық ойлауын, шығармашылық ойлауын әрбір адамның жаңа білімді игеруіне, интеллектісі мен ойлау қызыметінің артуына міндетті ықпал ретінде дамыту өзекті мәселелердің біріне айналып отыр.

XX ғасырдың басында педагогтар білім алушының шығармашылық потенциалына қаншалықты әсер ететіні туралы мәселелерді бірнеше рет көтерді. Я.Зеленкевичтің, В.В.Розановтың жұмыстарында оқытуды даралау мен дифференциялау қағидаларының негізінде білім беру үдерісін жаңаша ұйымдастыру керектігін айтып өткен.

Яғни, шығармашылық жұмыс – оқушының ойлауын, ақыл-ой және іс-тәжірибесінен туындайтын оқу, тану әрекеті. Әрбір зерттеушінің шығармашылық процеске қатыстырудың әдістемесі түрліше сипат алады. Солардың ішінде Дж. Диксонның шығармашылық процестің мәнін (жаңалығы, бірегейлігі, пайдалылығы немесе құндылығы, шешімнің көркемдігі) және ойлап табушы үшін жеке тұлғаның сапалық қасиетін қарастырумен, идея алуды

ынталандыратын бірқатар төмендегідей нақты әдістерді қарастыратыны жөнінде Д.Ж. Кішібаева өз еңбегінде былай деп жазады:

1. «Миға шабуыл» әдісі, оның тәртібі: ешқандай сын болмайды; неғұрлым идея көп болса, соғұрлым жақсы; қысылып-қымтырылусыз ойды айту.

2. Инверсия әдісі тапсырмаға бұрынғы көзқарастан бөлек, оған кейбір жана немесе өзгерген тұрғыдан қарап, психологиялық инерцияны саналы жеңуді талап етеді. Ол жөнінде автордың сөзі: «Жаңа тәсілдерді іздеңдер, зерделенетін заттардың өңін айналдырып, түбін жоғары қаратып қойыңдар, қозғалатын бөліктерді тоқтатыңдар және қозғалмайтынын қозғалысқа келтіріңдер».

3. Фантазия (қиял) әдісі – бұл әдіс арманмен байланысты, нені қаласаң соның болғанымен елестетумен сипатталады. Ол жөнінде автордың сөзі: «Жақсы (идеал) шешімдерді қарастырғанда, егер ол тек қана қиялдың жемісі болса, оны жаңадан алынған пікірмен ынталандыруға болады».

4. Психологиялық инерттілік әдіс. Психологиялық инерттілік әдісі дәстүрлі көзқарастар мен түсініктер схемасын бұзу үшін керек.

5. Жаңа комбинацияны жүйелі зерттеу әдісі немесе оны «морфологиялық талдау».

Бұл әдістердің бәрі де ойлап табушылар тұрғысынан оң нәтиже беретіндігі дәлелденген. Әрі оларды қазіргі мектепте (бастауыш сыныптарда, орта және жоғары сыныптарда) және жоғары оқу орындарындағы оқыту процесінде, оқушылардың сыныптан тыс жұмыстарында педагогтар кеңінен қолданып жүр.

Өмір талабына сай жеке тұлға тәрбилеудің ерекшелігі оның үздіксіз жүргізілу қажеттігінде. Жеке тұлғаның шығармашылығын дамыту адамның кішкентай кезінен бастап есейген кезіне дейін жүріп отырады. Үздіксіз білім беру жүйесіне рухани бай, жоғары мәдениетті және мәдени құндылықтарды бағалай алатын жеке тұлға қалыптастыруға бағытталған әлеуметтік институттар да енуі қажет. Адам жеке тұлға болып тұмайды, ол біртіндеп қалыптасады. Адамның дамуы-ішкі және сыртқы жағдайлардың әсерлерімен қалыптасатын күрделі, ұзақ мерзімді, қарама-қайшылықты үрдіс.

Ғалымдардың айтуынша «шығармашылық ойлау» түсінігіне еніп тұрған бар қасиеттер кешенін бір мезгілде қамту мүмкін емес.

Бұл мақсатты түрде ұзақ мерзімде жүзеге асатын жұмыс болғандықтан, эпизодты түрде қолданатын шығармашылық тапсырмалары біз күткендей нәтижені бере бермейді. Сондықтан танымдық тапсырмаларды бір жүйеде құрып, балалардың әр бағыттағы интеллектуалдық және шығармашылық ойлаутерін дамытып қалыптастыратындай жұмыс бағытын ұстанып отыру керек. Сонымен қатар, педагогтар репродуктивті, формальді-логикалық іс-әрекет түрін шығармашылық іс-әрекетке айналдырып қолдануды жұмыс тәртібінде енгізген.

Бастауыш білім үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы. Осыған сәйкес оқушыға белгілі бір көлемдегі білім, бірлік, дағдыларды меңгертумен бірге табиғат, қоршаған дүние туралы түсініктерін кеңейте отырып, олардың шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту бүгінгі күннің талабы.

Яғни, шығармашылық дегеніміз - адамның өмір шындығында өзін-өзі тандауға ұмтылуы, ізденуі. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі керек. Оқушылардың қиялын дамыту- шығармашылыққа баулуда ең бір қажетті мәселе. Осы мәселені жолға қоюдың амалы ретінде өздері қалаған заттардың атынан жазбаша әңгіме құрату. Шығармашылықты дамыту жаттығуларының қайысысымен болсын жұмыс істеу үстінде оқушы оқиганы өзі сезінуге ұмтылады, оны ішкі әлемнен өткізіп, қағаз бетіне түсіреді. Үзбей атқарылған осындай жұмыстар баланың шығармашылық ойлауын дамыта түседі демекпіз.

Кононенко С.А.

Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

КОНТЕНТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВНЗ

Актуальність дослідження. Викладання іноземних мов професійного спрямування у вищих навчальних закладах передбачає відбір специфічного мовленнєвого матеріалу. Проблема, однак, полягає в тому, що підручники або курси, спрямування яких відповідає специфічним професійним потребам певної навчальної групи, іноді не викликають у студентів особливого ентузіазму, навіть якщо вони є добре структурованими і методично бездоганними. Причина цього нам вбачається в тому, що тематика навчального матеріалу (англ. *subject matter* або *content*) студентам як професіоналам уже відомий, і можливість дізнатися, як цей зміст передається іноземною мовою, не є достатньо мотивуючим фактором для вивчення мови. Тому пошук підходів, які можуть підвищити зацікавленість студентів у вивченні іноземної мови через маніпуляції контентом, є актуальним.

Результати теоретичного дослідження проблеми. В історії навчання іноземних мов розроблено багато методів і підходів. Протягом приблизно ста років до середини минулого століття домінуючим підходом у навчанні іноземних мов у Європі і деяких інших країнах був граматично-перекладний метод. Потім завдяки успіхам у психології та лінгвістиці навчання мов почало спиратись на науку, що дало поштовх виникненню аудіо-лінгвального та когнітивного методів. Пізніше з'явилася ціла низка альтернативних підходів, таких як метод повної фізичної реакції (англ. *Total Physical Response*), метод вивчення мови у спільноті (англ. *Community Language Learning*), мовчазний метод (англ. *The Silent Way*, лексичний підхід (англ. *Lexical Approach*), компетентнісний підхід (англ. *Competency-based Language Teaching*) тощо. Ще пізніше виникли комунікативні підходи, до яких відносять комунікативне навчання мови (англ. *Communicative Language Teaching*), природний підхід (англ. *the Natural Approach*), вивчення мови через співробітництво (англ. *Cooperative Language Learning*), контентно-

орієнтоване навчання (англ. Content-based Instruction) та навчання мов через виконання завдань (англ. *Task-based Language Teaching*).

Контентно-орієнтоване навчання іноземних мов пропонує підхід, у якому студенти опановують мову через контент, або зміст. Дж. Ричардз (*Jack C. Richards*) та Т. Роджерс (*Theodor Rogers*) відзначають, що «Контентно-орієнтоване навчання – це такий підхід до викладання мови, в якому викладання базується скоріш на змісті або інформації, яку студенти мають засвоїти, ніж на лінгвістичному або іншому виді програми. Під змістом слід розуміти специфічний матеріал, що вивчається (англ. *subject matter*) або передається за допомогою іноземної мови [3, р. 204].

Особливого значення для викладачів англійської мови як іноземної та для управлінців у сфері вищої освіти має компетенція студентів з академічного дискурсу. Контентно-орієнтоване навчання має потенціал до створення балансу між комунікативною компетенцією та академічними знаннями, що потребує від студента опанування як мови, так і норм, якими керуються вчені у своїй діяльності [2].

Ф. Генеси та К. Линдхольн-Лиери (*Fred Genesee, Kathryn Lindholm-Leary*) запропонували наступне логічне підґрунтя контентно-орієнтованого навчання іноземних мов:

1. Воно дозволяє студентам розвивати свої власні навички у поєднанні з соціальними та пізнавальними навичками.
2. Мотивація до вивчення другої мови зростає завдяки тому, що воно зосереджене на значимому та релевантному академічному змістові та створенні можливостей для цілеспрямованої та змістовної комунікації.
3. Він надає контент, що дозволяє встановлювати зв'язки між новою мовою та смислом і мисленням.
4. За його посередництва студенти стикаються зі структурним та функціональним варіюванням у різноманітних контекстах використання, надаючи, таким чином, студентам набувати мовних одиниць, які є автентичними та користними.
5. Він сприяє можливості створювати зв'язок між тим, що вже є новим, з уже відомими ідеями та навичками, поглиблюючи тим самим вивчення мови.

Висновки. Корисні аспекти використання контентно-орієнтованого підходу у навчанні іноземних мов полягають у тому, що цей метод забезпечує значимий контекст для мовленнєвих елементів, що представляються для вивчення, в якості організуючого принципу для відбору та розбудови послідовності цього представлення. Крім того студентам надається інформація, якої вони потребують. За його допомогою студентам надається академічний контент високої складності і охоплює роботу над розвитком академічних навичок, які потім можна перенести і в інші академічні дисципліни [1].

Література:

1. Genesee, F., & Lindholm-Leary, K. (2013). Two case studies of content-based language education. *Journal of Immersion and Content-Based Language Education*, 1(1), 3–33.
2. Mercer, Jessica Elaine, "Exploring the content-based ESL program: a case of research-conscious pedagogy" (2001). *Retrospective Theses and Dissertations*. 16107. Available at: <<http://lib.dr.iastate.edu/rtd/16107>>
3. Richards, J. & Rodgers, T. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Second Edition. NY: Cambridge University Press.

к.пед.н. доцент Огурцова О.Л.

Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

ВИЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРИ ДЛЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі розвитку суспільства існує тенденція активно використовувати можливості цифрового середовища у всіх галузях діяльності людства. Що стосується навчання ділової англійської мови, ця тенденція включає використання ресурсів мережі Інтернет та розміщення матеріалів у мережі Інтернет на спеціальних освітніх платформах, розташованих, наприклад, на сайтах www.edx.com, www.corsea.com та prometeus.com.

Ці зміни, що включають активне використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання, значно підвищили його ефективність, про що свідчать численні публікації у вітчизняних та закордонних наукових виданнях. Проте, технічні можливості цифрового середовища постійно вдосконалюються і у даний час актуальності набирає розгляд проблеми розробки системи навчання ділової англійської мови у цифровому середовищі. Технологічною основою для розробки такої системи, з нашої точки зору, може стати, *комп'ютерна гра*. Таким чином, у даній роботі, ми визначимо дидактичні особливості комп'ютерної гри, що можуть значно підвищити ефективність навчання ділової англійської мови.

Відповідно до численних публікацій, одна із основних особливостей навчання у цифровому навчальному середовищі через комп'ютерну гру полягає у використанні її *розважального потенціалу* з навчальною метою. У науковій літературі вважається, що присутність *розважального елементу* у процесі навчання позитивно впливає на підтриманні внутрішньої процесуальної мотивації студентів на високому рівні, привертає увагу студентів до навчального матеріалу, спонукає їх не лише до початку навчальної діяльності, але й до того, щоб вони закінчили розпочату діяльність та досягли поставлених цілей.

При цьому, *розважальний елемент* може бути досить простим, наприклад, виграти у змаганні чи зібратися на вершину гори і т.д. Присутність розважального елемента, як зазначалося вище, підтримує внутрішню мотивацію студентів на високому рівні, що вчені пов'язують також із підвищенням результативності роботи, досягненням кращих результатів навчання, і зменшенням кількості студентів, що припиняють навчання [3]. При цьому, під час процесу навчання, яке характеризується інтерактивністю, спостерігається тенденція до того, що студенти приділяють більше уваги навчальному матеріалу і краще його засвоюють.

Використання розважального потенціалу комп'ютерної гри для навчання ділової англійської мови може забезпечити введення студентів у так званий психічний стан "потoku" (flow) [1], який характеризується тим, що людина, яка навчається, отримує задоволення від діяльності, повністю включена в те, чим займається, зфокусована на виконанні навчальних завдань, отримує хороший зворотній зв'язок під час взаємодії із системою та успішно справляється із викликом, який перед нею з'являється. Вхідженню у потоковий стан сприяють також такі особливості організації навчання через комп'ютерну гру як наявність чітких правил, мети, взаємодії із системою, адаптивність, можливість виграти, наявність конфлікту, опозиції, соціальної взаємодії, історії.

До цього часу вже проведено численні дослідження, які вивчали та визначали рівні когнітивного навантаження під час звичайного навчання та навчання через комп'ютерну гру [2;3;4;5]. Результати цих досліджень переконливо доводять, що навчальна комп'ютерна гра, презентує навчальний матеріал у форматі двох чи трьох вимірному просторі, включаючи симуляції, викликає у тих, хто навчається, відчуття присутності, стимулює цікавість, когнітивне задоволення, забезпечує високу інтерактивність, надає відчуття контролю над ситуацією, можливість отримання заохочення (виграти) від системи, що позитивно впливає на мотивацію тих, хто навчається, надає їм змогу довго концентруватися під час вивчення навчального матеріалу, полегшує розуміння складних концепцій та ситуацій, надає можливість самореалізації. Але, при цьому, значну роль відіграє складність комп'ютерної гри, що повинна відповідати рівню когнітивного навантаження на тих, хто навчається.

За таких умов, як зазначено у останніх дослідженнях [1;2;3;4;5], навчання на основі комп'ютерної гри значно підвищує процесуальну мотивацію студентів, що позитивно впливає на результати їх навчальної діяльності.

Наступна особливість створення цифрового навчального середовища на основі комп'ютерної гри полягає у тому, що воно дозволяє створити *автентичне навчальне середовище*, тобто середовище, що відображає ситуації реального життя і таким чином навчання відбувається під час взаємодії із середовищем. Таким чином, з'являється можливість реалізувати у цифровому середовищі навчання ділової англійської мови відповідно до основних принципів методики експеринціального навчання, ефективність якої була доведена та знайшла своє втілення у численних підручниках.

При цьому, організація навчання у цифровому середовищі дозволить не лише змодельовати ситуації реального ділового життя, але й відобразити ділове оточення та обстановку, додати розважальний елемент, який, як зазначалося вище, може значно підвищити ефективність навчання в цілому. Крім того, навчання ділової англійської мови на основі комп'ютерної гри може бути побудоване на основі вирішення тієї чи іншої проблеми. Як зазначає Kiili [4] вирішення проблем- це механізм, який часто використовують в комп'ютерних іграх, де існують цілі чи місія, яку гравець повинен виконати.

Список використаної літератури:

1. Csikszentmihalyi. M. (1975) Beyond boredom and anxiety. San Francisco. CA: Jossey-Bass.
2. Csikszentmihalyi. M. (1996) Creativity. Flow and psychology of discovery and invention. New York: Harper Collins.
3. Gros. B. (2007). Digital games in education: the design of games-based learning environments. Journal of research on technology in education. 40 (1). p. 23-38.
4. Kiili. K. (2005). Digital game-based learning: Towards an experiential gaming model. Internet and higher education. 8(1), p. 13-24.
5. Mayer. R.E. (2001). Multimedia learning. New York: Cambridge University Press.

Корбут О. Г.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТАКСОНОМІЇ БЛУМА НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В наш час освіта та психологія нерозривно пов'язані між собою. Ці відносини почали розвиватися після того, як у 1956 році Бенджамін Блум опублікував свою таксономію і було введено систему класифікації навчальної поведінки та цілей психологічного розвитку. З моменту своєї появи таксономія Блума вважається одним з основних елементів в освітньому процесі, вона вплинула на те, як розробляються тести та навчальні плани дисциплін в різних освітніх закладах.

Згідно з таксономією Блума навчальну поведінку розділяють на області або домени, відомі як когнітивний, афективний та психомоторний розвиток. Зазвичай поділяють всі три домени на підрозділи – починаючи від найпростішого пізнавального процесу або поведінки до найскладнішого. Слід зазначити, що когнітивний домен був описаний в 1956 році, афективний – в 1964 році, а психомоторний не був повністю описаний до кінця 1970-х років ХХ століття. Ми можемо розглядати домени як навчальні категорії. Три категорії навчальної поведінки можуть бути розглянуті як «цілі навчального процесу»: знання – когнітивна, навички – психомоторна та відносини – афективна.

Когнітивний домен передбачає розвиток інтелектуальних та психічних навичок студентів, традиційно його ділять на шість під категорій, кожна з яких зростає за рівнем складності. На найпростішому рівні – знання, когнітивне навчання – це знаходження фактів і інформації в різних джерелах. На наступному рівні – розуміння, студенти розуміють отриману інформацію і навіть можуть її інтерпретувати. На рівні застосування студенти можуть застосовувати вивчене в нових ситуаціях. Далі, на четвертому рівні – аналізу, студенти можуть розібратися з проблемою та винайти її рішення. На рівні синтезу, який є передостаннім в таксономії Блума, студенти створюють власну структуру з

отриманого матеріалу. Оцінка – останній рівень, коли студенти можуть оцінити отримані факти та інформацію та зробити свої власні висновки.

Афективне навчання відбувається тоді, коли спостерігається зростання емоцій студентів. Цей домен також підрозділяється на рівні – від простого до більш складного. Перший, початковий рівень – прийом, на ньому студенти починають слухання. Наступний рівень називається відповідь, студенти мають бути уважними та реагувати на ту інформацію чи факти, що були їм надані. На третьому рівні, який називається оцінка, студенти оцінюють явища. Четвертий рівень – організація, на цьому рівні студенти порівнюють відносні цінності різних явищ і визначають їх пріоритетність. Найвищий рівень афективного навчання – характеристика, на цьому останньому рівні студенти демонструють свою постійну поведінку яка відображає їх систему цінностей.

Коли навчання призводить до розвитку нових фізичних навичок, то це, згідно таксономії Блума – психомоторне навчання. Для опису головних етапів цієї навчальної поведінки використовується серія рівнів зростаючої складності. Найнижчий рівень – сприйняття, на цьому рівні фізичні дії студентів керуються тим, як вони сприймають ті чи інші явища. Наступний рівень пов'язаний з рівнем відповіді афективного домену, він відображає готовність студентів здійснювати необхідні або бажані кроки. Третій рівень називається керована відповідь, він має місце, коли студенти показують свої вміння та навички, розвивають їх та вдосконалюють на практиці. Наступний етап психомоторного навчання – це рівень механізму, на цьому етапі студенти набувають певної майстерності в деяких вміннях та навичках. На наступному рівні, який називається складна відкрита відповідь, студенти настільки добре володіють фізичними навичками, що вони можуть виконувати завдання не просто добре, а швидко та точно. На останньому, найвищому рівні, який називається створення, студенти можуть створювати нові фізичні дії та моделі, щоб вирішувати нові проблеми. Друга частина останнього, найвищого етапу психомоторного навчання – це пристосування або адаптація, на цьому рівні ми можемо побачити як студенти можуть швидко та ефективно адаптуватися до несподіваних явищ.

Отже, ми можемо зробити наступний висновок – для того, щоб спланувати та провести найбільш ефективне заняття для студентів, підвищити їх мотивацію до вивчення навчальної дисципліни, викладач має намагатися використовувати на занятті всі три домени одночасно. Викладач має планувати

заняття, яке містить в собі різноманітні заходи та питання, щоб змушувати студентів мислити та діяти на кожному рівні таксономії Блума, це дає можливість викладачу бути творчим.

Література:

1. Bloom's Taxonomy and Educational Psychology. [Electronic resource] – Retrieved from: <http://www.onlinepsychologydegree.net/2013/04/17/blooms-taxonomy-and-educational-psychology/>
2. Bloom's Taxonomy – From Knowledge to Practice. [Electronic resource] – Retrieved from: <https://knowledgeplus.nejm.org/blog/blooms-taxonomy-from-knowledge-to-practice/>
3. Bloom's Taxonomy in Developing Assessment Items – Discussion, Teaching Implications, and Conclusion. [Electronic resource] – Retrieved from: <https://www.maa.org/press/periodicals/loci/joma/blooms-taxonomy-in-developing-assessment-items-discussion-teaching-implications-and-conclusion>
4. How to use Bloom's Taxonomy in the Classroom. [Electronic resource] – Retrieved from: <https://www.amazon.com/How-use-Blooms-Taxonomy-Classroom/dp/1517432014>
5. Teaching with the Revised Bloom's Taxonomy. [Electronic resource] – Retrieved from: <https://www.niu.edu/facdev/programs/handouts/blooms.shtml>
6. Three domains of learning. [Electronic resource] – Retrieved from: <https://thesecondprinciple.com/instructional-design/threedomainsoflearning/>

Раимбаева С.А., Әбдігаппар Г.Ә., Юлдашбекова Н.Ә.

Тараз мемлекеттік педагогикалық университеті, Қазақстан

БІЛІМ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Адамзат ХХІ-ғасыр есігін — әлемдік жаһандану дәуірінде, ақпараттық – коммуникативтік технологиялардың өте жоғарғы деңгейде қарқын алып дамудың жағдайында ашты.

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы жыл сайынғы халыққа жолдаған жолдауларында ақпараттық – коммуникативтік технологияларды – білім беру сапасын жақсартуда қолданыс аясын кеңейтуге баса назар аударып отырады. Бұл білім саласына көптеген жаңалықтар тасқынын әкелуде. Сонымен қатар әлемдік ақпараттық даму жүйесіне еркін енуге жол ашуда. Қазіргі кездегі шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Елбасы Н. Ә. Назарбаев Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы атты жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі» деп атап көрсетті. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы — білім алушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық — құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу.

Ақпараттық – коммуникативті технологияларды үйлесімді пайдалану білім алушылардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне негізделініп, өзіне қажетті мазмұн мен мәліметті ақпарат көзінен таңдап, талғап білуіне үйретеді.

Ақпарат іздеушінің танымдық іс –әрекетері кеңейеді, өзіне тапсырылған жұмысты немесе зерттеулерін жылдам орындауға мүмкіндіктері артады. Жаңа ақпараттық коммуникациялық технологияны жүйелі пайдалана білу - алынған білім мазмұнының заман талабына сай болуына, білім алушының болашақта қажетті білімді толығымен алуына, білімді өздігімен меңгеруіне, өзін-өзі бағалай алуына, өз күшіне сенімділіктің болуына бағыттайды. Оқу үрдісінде мектептер,

жоғары оқу орындары компьютерлік техниканы пайдаланудың локальды және ғаламдық жүйе мүмкіндіктерін кеңінен қолдану-заманауи талаптардың бастыларының бірі болып отыр. Сондықтан электронды кітапхана, электронды басылымдар, электронды оқулықтар білім беру жүйесінің ажырамас бір құрамы болып отыр.

Қазіргі таңда білім беру орындарында электронды оқулықтар пайдалану кең үрдіс алған және білім берудің кез келген саласында оларды пайдаланушылардың танымдық белсенділіктерін арттырып қана қоймай, ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Сондықтан қазіргі ақпараттандыру қоғамында электронды оқулықтарды пайдаланбай алға жылжу мүмкін емес деп ойлаймын.

Электронды оқулықтың ең тиімді тұсы – білім алушының қызығушылығын оятатындығында. Дәстүрлі білім беру жүйесінде оқулықтар тізбектеле жазылып, мейлі түрлі-түсті суреттері безендірілген болсын, мейлі қызықты тапсырмалармен толықтырылған болсын, ондағы ақпараттың барлығы – тек жазбаша түрде. Ал электронды оқулықтар – дыбыс құралы. Ол – мультимедиялы, яғни графика, мәтін, дыбыс және бейнеқұралдары біріктірілген. Ол – интерактивті. Білім беруге қойылып отырған заманауи талаптардың басты ерекшелігі оқу процесін жетілдіру жолында ең озық әдістемелер іздестіру, оларды оқу орындарының әртүрлі оқу бағдарламаларына енгізу жолында жұмыстар жасауда болып отыр. Солардың ішінде оқушы үшін электронды оқулықты пайдалану арқылы білім беру. Электрондық оқулықты қолдана отырып білім алушы ұсынылған материалдарды дұрыс әрі жеңіл түрде түсінуге; білім алушының өздігімен дайындалып, жұмыстың барлық кезеңдерінде өзін-өзі тексеруге; жұмысты тиянақты түрде орындап, мұғалімге файл түрінде тапсыруға, түсінбеген тақырыптарды шексіз қайталауға, оқулықты сабақтарда қолданып, өз деңгейінде тапсырмаларды таңдауға; білім деңгейін тереңдетуге, ауызекі тілде сөйлей білу дағдыларын қалыптастыруға, өз бетінше іздену қабілетін қалыптастыруға, ойларын дамытуға, тілді үйренуге деген ынтасы мен қызығушылығының артуына, өзін еркін ұстап, өз мүмкіншілігін кеңінен пайдалана алуына, өз ісіне талдау жасай алуға көптен-көп көмегін тигізетіні іс жүзінде анықталып отырғ яғни заман талаптарына сай, бәсекеге қабілетті тұлғаның қалыптасуына зор ықпалын тигізеді.

Ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктері пайдаланылып жасалынған электрондық оқулығын пайдалану арқылы кез-келген ақпарат пайдаланушы өздігінен жұмыс жасай алады. Әсіресе электрондық оқулықтарды пайдалану білім алушының ынтасын жоғарлатып, өздігінен тақырыптарды игеруіне мүмкіндік туғызады. Электронды оқулықты қолдану барысында графикалық безендірулер және сұхбат терезесі түріндегі пайдаланушы интерфейсі оқушыларды бұл кітапты пайдалануға деген қызығушылығын арттырады.

Негізінен, электронды оқулықтар мен Web-парақтарды пайдалану үшін FrontPage, HTML және т.б. программалары қолданылады. Бұл программалар электрондық оқулықтар мен Web-парақтағы мәліметке мәтін, графика, дыбыстық, бейнелік ақпарат түрлерін орналастыруға мүмкіндік береді. Қорыта келгенде электронды оқулықты қолдану барысында білім алушының қызығушылығы артады, яғни білім алам деушіге берер тағылымы көп.

Ал мұғалімдер де өздеріне қажетті әдістемелік, дидактикалық көмекші құралдары молынан ала алады. Заман талабына сай жас ұрпаққа сапалық білім беруде электронды оқулықтарды сабаққа пайдалану – оқытудың жаңа технологиясының бір түрі ретінде қарстыруға болады. Электронды оқулықтар модульдік оқыту технологиясы бойынша сабақ беру барысында өте қолайлы, себебі модульдің барлық бөлімдеріне де қолдануға болады. Сонымен қатар, қашықтықтан оқытуда да қолдануға болады.

Қазіргі таңда білім алу жүйесінде, жалпы ақпаратты жылдам алу жүйесінде электронды оқулықтардың алатын орны ерекше, оларды пайдалану уақыт үнемдеуге, тек қана осы нақты пән бойынша ғана емес, сонымен бірге компьютер пайдаланудағы білімдерін жетілдіреді. Электрондық оқулықтардың барлық білім салалары бойынша көп болуы, білім алушының шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін нақты іс –әрекеттермен ұштастыруына жағдай туғызады. Білім алушының есте сақтау қабілеті, іздену тәсілдерін игеруі жетіледі. Яғни білім алуда, өз бетінше шығармашылықпен айналысуда инновацияны пайдалану - білім алушының шығармашылық жетістіктерінің бірі болып қалыптасады деуге болады.

Қорыта айтқанда, электронды оқулықтарды пайдалану ыңғайлы және оның артықшылығы мен тиімділігі мынада: заманауи талаптарға сай құрылған, кері байланыспен қамтылған, гипермәтіндік түсініктемелерді көп рет қолданғанда уақыт үнемделеді, белгілі бір алынған білім бойынша тексеру

мүмкіндігі бар, қысқа мәтінмен көрсету, айту және модельдеу мүмкіншілігін береді. Сонымен уақыт үнемделеді, оқу материалдарын іздеп отырмайды, бұрынғы алған білімін, деректері мен мәліметтерін еске түсіруге ыңғайлы болуымен ерекшеленеді. Қазіргі қоғамның даму үдерісінде күнде әр түрлі жаңалық, оқиғалар болуда, уақыт көшіне ілесіп, бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу ісінде электронды оқулықтардың маңызы ерекше. Бүгінгі күнде шығып жатқан электронды оқулық оқытушы және студент еңбегін жеңілдетіп қана қоймай, білім беруді ақпараттандырудың негізгі басты құралдарының бірі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері - Елбасы Жолдауы 2018 жылғы 10 қаңтар
2. Нүсіпқожа А.С. Ақпараттық технологиялар арқылы болашақ мамандардың пәндер арасындағы коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру / Мектептегі математика және информатика.-2015.- № 5-6. 2-5 беттер.
3. Турлыбекова А.С. Сабақтарда инновациялық технологияларды пайдалану // Учитель –методист. 2015. №6

Раимбаева С.А., Естаева А.А., Жүзжасаров Н.Е.

Тараз мемлекеттік педагогикалық университеті, Қазақстан

ИНФОРМАТИКА ПӘНІНЕН БІЛІМ АЛУДА БІЛІМДІ ИГЕРУ ДЕҢГЕЙІН БАҚЫЛАУ ЖОЛДАРЫ

Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасқан. Қазақстан Республикасының «Білім және ғылым туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру»- деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көрсетілген. Бүгінгі таңда студенттердің дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылыс көбеюде. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде инновациялық іс - әрекеттің ғылыми - педагогикалық негіздерін меңгеруі - маңызды мәселелердің бірі. Соңғы жылдары білім беруге қойылатын талаптар мен басымдықтар түбегейлі өзгерістерге ұшырады. Егер бұрын білім деңгейі бағаланатын болса, қазіргі таңда бірінші орынға жалпы білім алудағы икемділік пен қолыңнан не келеді соған басымдылық беріледі. Оның себептері де түсінікті: заманауи қоғамда алған білімнің жеткіліксіз, әсіресе жаңа технолгиялармен байланысты білім деңгейіне қойылатын талаптар тез өзгеріп отырады және алған білімді одан әрі жетілдіру, кеңейту тәсілдерін игеруің қажет. Білім алушы алған білімін болашақта қалай пайдаланады, мектеп тыс өмірдегі икемділігі мен құзіреттілігі қандай, келешегі соған байланысты өрбиді. Бұл тек білімді алу мен оны пайдалана білу ғана емес, сонымен бірге оның коммуникативтік қабілеттері, өзін –өзі бақылауы және шығармашылық қабілеттерінің дамуын да қамтиды. Білім алушының білімі мен қабілетіне бақылау жасаудың атқаратын қызметіне білім алудың сапасын басқарудың бірқатар негізгі білімді игеру және оған түзетулер енгізу үдерісін басқару, білім алушының бойында танымдық уәждемені тәрбиелеу және оның шығармашылығына педагогикалық ықпал ету, білім беру және дамыту жатады. Ал осы білім беру үдерісін басқару, дұрыс және мақсатты

бағытта жүргізуді жүзеге асыру үшін кері байланыс қажет. Берілген білімнің сапасын тексеру нәтижесінде қаншалықты игерілгендігін, қандай түзетулер мен қосымша әдістер қажет екендігін анықтауға болады. Бұл байланысты сыртқы кері байланыс деп те атайды. Мұндай бақылау нәтижесінде тек білім беруші ғана емес, білім алушының өзі де ақпарат алады. Мұндай байланысты ішкі байланыс деп атайды.

Білімді бақылау – жеке тұлғаның білім алу нәтижелері бойынша бағалануы болып табылады. Білім алушының жеке ерекшеліктері ескеріледі. Бақылау жан –жақты, нақты талап қойылған, білім алушының мүмкіндіктері мен қабілеті толық ескеріліп жүргізілу тиіс.

Бақылау түрлері. Бақылауды жоспарлауда басты міндеттердің бірі – бақылау мазмұнын жоспарлау, оны өткізудің әдістері мен тәсілдерін таңдау, бақылау нәтижелеріне талдау жасау және білім деңгейіне түзетулер енгізу мақсатында әдістемелік тәсілдер қолдану жатады. Бақылау жүйелі, жиі және бүкіл білім алу кезеңінде жүруі және оқу жылында алынған білімнің барлық бөлімін қамтуы қажет. Мұндай білімге жүйелі жүргізілген бақылау жіберілген кемшіліктерді мерзімінде анықтап, түзетулер енгізуге мүмкіндік береді. Бақылаудың мынадай түрлерін ажыратуға болады: ағымдағы, мерзімдік, қорытынды, өзін - өзі бақылау.

Ағымдағы бақылауды тағайындау - мектеп жағдайында, берілген әр сабақтың игерілу деңгейін анықтау және бағалауға негізделеді, мұнда дәріс беруші жеке білім алушы мен топқа бақылау жасайды. Осы бақылау нәтижесінде білім беруші оқушы келесі мәліметтерді қабылдауға, игеруге дайын екендігін анықтайды. Ағымдағы бақылаудың ерекшелігі оқытылып отырған тақырып немесе пәннің барлық сатысында, яғни материалмен танысу, білім мен игерудің қалыптасуы және алған білімді бекіту мен тереңдете зерттеу кезеңдерінде жүргізе беруге болатындығында. Ағымдағы бақылаудың әр алуан формаларын мен құралдарын, жеке және топтық, ауызша немесе жазбаша, бүкіл сабақ бойы немесе белгілі бір бөлігінде қолдануға болады.

Мерзімдік (тақырыптық) бақылауды берілген білім бір жүйеге түскен белгілі бір мерзім аралығында (тоқсан, жарты жылдық) немесе оқытылған бөлім бойынша жеке оқушымен, жаппай сыныппен жұмыс жасау арқылы жүргізіледі. Бұл бақылау түрі негізінен ағымдағы бақылаумен біріктіріледі. Бақылау мазмұнының негізгі сұрақтары оқыту бағдарламасы талаптарына сәйкес

таңдалады. Тақырыптық бақылау жазбаша түрде немесе өткен тақырыптар бойынша сынақтау әдісімен алынады. Тақырыптық бақылау өткізгенде тапсырманың бір бөлігі өткен тақырыптарға ұқсас, екінші бөлігі әр оқушы өзін көрсете алатындай тапсырмалар берілуі керек.

Қорытынды бақылау. Оқушыны келесі сыныпқа немесе оқытудың келесі деңгейіне көшіру алдында жүргізіледі. Оның міндеті – одан әрі оқуға мүмкіндік беретін дайындық деңгейін анықтау. Бақылау нәтижесі оқушының бағдарламалық материалдың негізгі элементерін игергендігін көрсетуі тиіс. Міне, осындай бақылаулардың нәтижесі болуы үшін сабақ барысында әр алуан өзіндік жұмыс түрлерін жасау керек. Үй тапсырмалары информатика сабағынан алған білімдерін жүйелеуге ықпал етеді.

Білім берудегі барлық әдістер, тәсілдер мен бақылаулар оқушының өзіне сенімін арттыру, белсендігін қалыптастыру мақсатында жүргізіледі. Сондықтан әр оқушының өз бетімен жұмыс жасауына, шығармашылығын одан әрі арттыруына бағыт беру керек.

Білім беру жүйесінің мақсаттарының бірі – әрбір адамға оның қызығушылығы, қабілеті мен қажеттілігін ескере отырып, еркін және ашық түрде өмір бойы білім алуына мүмкіндік беру.

2007 жылдан бастап еліміздің барлық аумақтарында интерактивті оқытудың бастамасын қолдап, оқу орындары мен білім беру мекемелері интерактивті тақталар, зертханалар, web–камералар және басқа да интерактивтік құрылғылармен жабдықталды. Интерактивті тақталар –мультимедиялық материалдармен үлкен экран арқылы жұмыс істеу арқылы білім беру деңгейі жаңа сатыға көтерілді. Қазіргі таңда кез – келген іс -шараны интерактивті тақталармен өткізу дәстүрге айналған. Бұл технологиялар қоғамның ақпараттандыру жылдамдығының артқандығын көрсетеді. Мұның бәрі интеллектуалады орта мен қазіргі заман технологияларын кеңінен қолданатын ашық ақпараттық қоғамның қалыптасқанын және сол қоғамда жұмыс жасай алатын жеке тұлғаның қалыптасуына жағдай жасайды. Қазіргі заман мұғалімінен тек пәнінің терең білгірі болуы емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық талап етілуде. Ол заман ағымына сәйкес білім беруде жаңалыққа жаңы құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгерген жан болғанда ғана білігі мен білімі жоғарғы жетекші тұлға ретінде ұлағатты саналады.

Оқытудың әр сатысында компьютерлік тестер арқылы оқушыны жекелей бақылауды, графикалық бейнелеу мәтіндері түрінді, мультимедиалық, бейне және дыбыс бөлімдерінің бағдарламасы бойынша алатын жаңалықтарды іске асыруға көп көмегін тигізеді.

Ақпараттық технологияны қолдана оқыту – білімнің жүйелілігін, бірізділігін жолға қоюға, нәтижеге бағытталуын жетілдіруге жетелейді. Оқытудың мазмұндылығы заманауи техникалық тұрғыдан қолдау көрсету арқылы үйлесімді түрде толықтырылуға тиіс.

«Цифрлық білім беру ресурстарын дамыту, кең жолақты Интернетке қосу және мектептерімізді видеоқұрылғылармен жабдықтау жұмыстарын жалғастыру қажет» делінген биылғы Елбасы Жолдауында. Ендеше біздің болашағымыз, алатын біліміміз бен бәсекеге қабілеттілігіміз жаңа ақпараттық технологиялармен тығыз байланысты екендігін күнделікті өмір көрсетіп отыр.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім және ғылым туралы» Заңы
2. Назарбаев Н. Төртінші Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері - Елбасы Жолдауы 2018 жылғы 10 қаңтар
3. Литвинова С.Д. Цифровые информационные технологии как средство развития функциональной грамотности учащихся / Учитель –методист, 2015

Косинов М.

Омский государственный педагогический университет, Центр магистерской подготовки, г. Омск

ЗДОРОВЬЕ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Изменения во всех сферах жизни привели к смене ценностных ориентаций в системе образования. Переход к личностно-ориентированной парадигме образования утвердил приоритет личностного развития во всех образовательных процессах. Ведущей целью образования становится не объём усвоенных знаний и умений, а гармоничное, разностороннее развитие личности и её главного потенциала — здоровья.

Экономика страны и здоровье населения с развитием общества становятся все более обусловленными и неотделимыми в своем влиянии на численность и качество народонаселения, жизнь общества в целом.

Фундаментальные вопросы, связанные с сохранением здоровья освещались в работах Р.И. Айзмана, Н.М. Амосова, П.К. Анохина, Р.М. Баевского, В.А. Бароненко, И.И. Брехмана, Э.В. Гушиной, Д.Н. Давиденко, Э.М. Казина, Г.А. Кураева, Ю. П. Лисицина, Н.К. Смирнова, А.Г. Хрипковой и др.

К причинам, вызывающим ухудшение здоровья школьников, относятся высокие умственные нагрузки, интенсификация учебного процесса и существующая его ориентация, основанная на преобладании статических нагрузок, что способствует искусственному сокращению объема произвольной двигательной активности детей.

78,4% школьников страдают гиподинамией, последствием которой является снижение работоспособности, общей реактивности организма и ростом заболеваемости. К причинам, вызывающим ухудшение состояния здоровья детей и молодежи, мы относим и распространённость среди молодёжи вредных привычек. Все это говорит о низком уровне культуры здоровья детей и молодежи, о безответственном отношении к своему здоровью.

Существует более 300 определений понятия «здоровье». В обобщенном виде здоровье — это состояние полного физического, психического и

социального благополучия, а не только отсутствие болезней или физических дефектов. В настоящее время в понятие здоровье включается нравственное и духовное благополучие. Рассмотрим некоторые из них.

Здоровье, по мнению В.И. Ильинича, - это естественная, абсолютная и непреходящая жизненная ценность, которая занимает верхнюю ступень на иерархической лестнице ценностей, а также в системе таких категорий человеческого бытия, как интересы и идеалы, гармония, красота, смысл и счастье жизни, творческий труд, программа и ритм жизнедеятельности. По мере роста благосостояния населения, удовлетворения его естественных первичных потребностей (в пище, жилье и др.) относительная ценность здоровья, по его мнению, все больше будет возрастать [3].

И.И. Брехман предлагает следующее определение: «Здоровье – это способность человека сохранять соответствующую возрасту устойчивость в условиях резких изменений количественных и качественных параметров триединого потока сенсорной, вербальной и структурной информации» [2].

В большой энциклопедии народной медицины понятие «здоровья» представлено так: «Здоровье - состояние организма человека, когда функции всех его органов и систем уравновешены с внешней средой и отсутствуют какие-либо болезненные изменения. В то же время на протяжении своего развития меняет формы взаимодействия с условиями окружающей среды, при этом меняется не столько среда, сколько сам организм» [1].

В.П. Казначеев говорит о том, что здоровье - процесс сохранения и развития физиологических, биологических и психических функций, оптимальной трудовой и социальной активности, максимальной продолжительности активной творческой жизни [4].

Здоровье физическое рассматривается в двух аспектах: медицинское определение – это состояние роста и развития органов и систем организма, основу которого составляют морфологические и функциональные резервы, обеспечивающие адаптационные реакции.

Педагогическое определение «здоровья» – это высокое сознание, развитое мышление, большая внутренняя и моральная сила, побуждающая к созидательной деятельности.

Анализ сложившейся ситуации сегодня показывает, что подрастающее поколение недостаточно четко осознают зависимость здоровья от образа жизни, слабо владеют навыками самоанализа, самооценки своего образа жизни и состояния здоровья, самостоятельной деятельности по его сохранению и укреплению.

Таким образом, отношение к здоровью — один из центральных, но пока еще слабо разработанных вопросов. Одним из направлений совершенствования организации здоровьесберегающего образовательного процесса в системе дополнительного образования (ДЮСШ, СДЮСШОР и т.п.) является переход к технологии проектирования здоровьесберегающей деятельности, которая сочетает в себе преимущества нормативного и диагностического подходов.

Список использованной литературы:

1. Большая энциклопедия народной медицины / Ред. О. Татаринова. — М.: Эксмо, 2016. — 1024 с.
2. Брехман, И. И. Валеология — наука о здоровье / И.И. Брехман - М.: ФиС, 2014. - 206 с.
3. Ильин, Е. П. Психофизиология физического воспитания: деятельность и состояния / Е.П. Ильин. — М.: Просвещение, 1980. — 199 с.
4. Казначеев, В. П. Проблемы адаптации и хронические заболевания / В.П. Казначеев // Вестник АМН СССР. — 1975. - № 10. - С.17-28.

Socjalna pedagogika

Тагаева С.А., Баймакова Г.

Тараз инновациялық-гуманитарлық университеті, Қазақстан

ОТБАСЫ МӘРТЕБЕСІНІҢ ҚОҒАМДАҒЫ РОЛІН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Отбасының мемлекеттің бір бөлшегі ретінде жеке адамның ие болуында алатын орны орасан зор. Сондықтан отбасы қазіргі кезеңде де, кейінгі ұрпақта да жас жұбайлардың некелік өмірін қалыптастырудың, дүниеге бала әкеліп тәрбиелеудің, ондағы мәдени құндылықтардың, адамгершіліктің материалдық қажеттіліктің ұрпақтан-ұрпаққа берілу ортасы болып қалады. Қоғамымызда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық қиыншылықтар әсерімен бүгінгі отбасының дағдарысқа ұшырап отырғаны белгілі. Атап айтсақ, отбасының табысқа жетуі күрделеніп, бұқара халықтың әлеуметтік тұрмыстық әлауқатының төмендеуі, жоқшылыққа ұшырауы, отбасы өмірінің ыдырауы тереңдеп, некенің тұрақсыздығының артуы, қалыптасқан өнегелі-этикалық нормалар мен салт-дәстүрдің бұзылуы, жұбайлар арасындағы, ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынастарды, жанжалдың күшеюі, отбасының жеткілікті түрде материалдық қамтамасыз етілмеуі және кедейленуі, ата-аналардың жұмыс бастылық деңгейінің жоғарылануы олардың бала тәрбиесі мен дамуына өнегелік адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуына және физиологиялық-психологиялық денсаулықтарының дұрыс жетілуіне кері әсер етуі, төмендеуі, некесіз баланың дүниеге келуі, әкесіз, жетім, тастанды балалар санының өсуі, жалғыз басты аналар мен ажырасқандар санының көбеюіне әкеліп отыр. А.С. Макаренко жастар тәрбиесінің қиындығын айта келіп, былай деп жазды: «Балалар тәрбиесі — біздің өміріміздің ең маңызды бөлігі. Біздің балаларымыз — біздің еліміздің келешек азаматтары және әлем азаматтары. Бұлар келешек әкелер мен аналар, олар да өз балаларын тәрбиелейді. Біздің балаларымыз тамаша азамат, жақсы әке, жақсы ана болып өсуі қажет. Біздің балаларымыз -бұл біздің ар-ұжданымыз, біздің қартайған шағымыз. Дұрыс тәрбие — бұл біздің бақытты қарттығымыз,

нашар тәрбие — бұл біздің келешек қайғымыз, бұл біздің көз жасымыз, бұл біздің басқа адамдар алдындағы, барлық ел алдындағы айыбымыз».

Отбасылық тәрбиенің ерекшелігін оның анықтамасынан көруге болады. Отбасылық тәрбие дегеніміз – ата-ананың баласының рухани және дене бітімінің қасиеттерін саналы түрде қалыптастыру үрдісі. Тәрбиелеу әдістерінің түрлі топтамасынан да, оның ерекшеліктерін байқаймыз.

Бүгінгі отбасында дағдарыс құбылыстары дамуда. Бұл отбасының тұрақсыздығына да әсер етеді, оны іріткі салуынан көруге болады, онда күйеу мен әйел бір-бірін түсінбейді, ол баланы тәрбиелеуге ортақ жолды таба алмайды деген сөз. Іріткі салынған отбасыларда ережеге сәйкес, баланың қалыпты әлеуметтенуі мен дербестіктің дамуы үшін қажетті жағдайлар жоқ. Бұған социологтардың, психологтардың, педагогтардың, құқықтанушылардың, отбасымен жұмыс істейтін тәжірибешілердің ғылыми зерттеулерінің деректері куәлік етеді.

Отбасымен жұмыс істеу қазіргі кезеңде қиындады және нысандар мен әдістерді, жаңа көзқарастарды талап етеді. Отбасының балаларды тәрбиелеу қызметі күрделі бұзылған, ол күн көруге ақша іздеу, өмір сүру мәселесімен басылып қалған, отбасының маңыздылығы шайқалды. Балалар мен ата-ана қарым-қатынастары барынша аз шамаға дейін жиылып тасталған. Бұның себептерінің бірі қазір Қазақстан, басқа да көптеген кеңес кезіндегі мемлекеттер тәрізді, Батысқа теңеседі. Бұл дұрыс емес, себебі біздің дәстүрлеріміз, мәдениеттеріміз бір-біріне ұқсамайды, біздің тіліміз басқа. Бұл қазіргі уақыттағы өте өзекті мәселе, қазір ерекше орынды – адамды құрастыру мен тәрбиелеудің маңызды ортасы ретінде отбасын бекіту және дамыту міндеттері алып отыр.

Тәрбиенің жоқтығы да – тәрбиеге жатады. Қараусыз қалу, қараусыз қалғандағы жағымсыз әсерлер де тәрбиелейді. Өзіне деген назарды сезінбегенде, бала басқаларға немқұрайды немесе долданғыш, қарсы келгіш болады. Бағытталған тәрбиелеуші әсері жоқ, бірақ та жанама түрде бар. Бала отбасында тұрғандықтан және оған оның үлкен мүшелерінің өмір сүру салауаты әсер етеді. Егер олардың барлығын жасыратын болса және егер ата-анасының өмірі ашық болса, егер отбасында көп сөйлесе және көп сөйлемейтін болса, сол жағдайда оларды тәрбиелей бастайды. Мұның барлығы баланың жеке тұлғасының қалыптасуына әсер етеді. Егер жұмыс және басқалар туралы айтып отырса және оларды қалай айтқаны; егер ұрысса немесе табысса; егер отбасы бірлікте немесе

әркім өзөзімен болса; егер отбасында біреуді бүйірлесе және егер әкесі «пәтер жалдаушы» сияқты болса: кеш келеді, үндемей теледидар көрсе, оқыса, ұйықтаса және таңертен білдірмей жұмысқа кетіп қалатын болса, бұл әсерлер де балаларды тәрбиелейді. Мұның барлығы да тәрбие .

Жоғарыда айтылған факторлардың өзара қарым-қатынасы негізінде (физикалық қасиеттер, ата-аналардың дербес тәжірибесі, отбасындағы мәдениеттің ерекшеліктері мен т.б.) қайталанбас тұлғаның қалыптасуы ойдағыдай жүреді.

Балаларды тәрбиелеу барысында оларды тек экономикалық және психологиялық әсерлерден ғана қорғап қоймай, олардың сапалы денсаулығы мен физикалық дамуы үй-тұрмыстық, көліктік сұрақтарды шешуге, олар өмір сүретін ортаның, орталықтың урбанизациясына, индустриализациясына тәуелді.

Әдебиеттер:

1. Педагогика, әлеуметтік педагогика, өзін-өзі тану тарихы: оқу құралы. Ж.Р. Баширова, Р.К. Бекмағамбетова, Н.С. Әлқожаева, Н.С. Жұбаназарова, Ұ.Б. Төлешова. – Алматы: Қазақ университеті, 2012. – 248 б.
2. Баймұқанова М.Т. Отбасымен әлеуметтікпедагогикалық жұмыс. – Астана: Парасат әлемі баспасы, 2005. – 180 б.
3. Жаназарова З.Ж. Отбасы социологиясы. –Алматы: Қазақ университеті, 2010. – 239 б.

Жақсылық Нәзерке, Елубай Еркежан

ТарМПУ, Тараз қ.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗЫ

Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ – ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Қазақстан Республикасының Заңнамасы мемлекетіміздің барлық балалары білім алуда тең құқылы қағидасын ескереді. Елімізде мүмкіншілігі шектеулі балаларды жалпыға бірдей білім беру орталықтарына қарай бейімдеу 2002 жылдан бастау алады. Сол жылы Қазақстан ТМД елдерінде бірінші болып «Мүмкіншілігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медико-педагогикалық тұрғыдан қолдау » туралы заң қабылдады. Осы заң аясында мүмкіншілігі шектеулі балаларға ерте бастан білім беру мен оларды әлеуметтік, медициналық тұрғыдан қамтамасыз етуді қарастырады[1].

Барлығына бірдей сапалы білім беруде тең құқықтан тең мүмкіндікке қарай қадамдар жасай отырып, Қазақстан Республикасы «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» негізгі мақсаттардың бірі ретінде инклюзивті білім табылып отыр[2].

Бұл жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз – барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата – аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу – педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда

қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Мемлекеттік бағдарлама негізінде 2020 жылға қарай мектептерде мүгедек балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жабдықтау арқылы «кедергісіз аймақтар» құруы жоспарланған. 3030 мектепте мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға және тәрбиелеуге тең қол жеткізу үшін жағдайлар жасалу міндеті (мектептерде педагог – дефектологтардың, балаларды психологиялық – педагогикалық сүйемелдеудің, арнайы жеке техникалық және компенсаторлық құралдардың болуы) алға қойылған. Үйде білім алатын мүгедек балалар жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктері ескеріле отырып, компьютерлік техникамен қамтамасыз ету сияқты істері жүзеге асырылмақшы. Осылайша мемлекетіміз мүмкіндігі шектеулі жандарды әлеуметтік қорғау, олардың қоғамға етене араласуына, оларды оңалту, жұмысқа орналастыру және жаңа жұмыс орындарын құру, білім алу, оқыту, қайта мамандандыруда қолдан келгенше жағдай жасамақшы[3].

Сонымен қатар, елімізде 2002 жылдан бастап жүргізілетін жалпы білім беру мектеп директорларының және мұғалімдерінің біліктіліктерін арттыру курстарына арналған бағдарламаларды дайындау қолға алынды.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытудағы артықшылық – инклюзивті білім беруді қосу болып табылады, яғни ол балалардың барлығына қолжетімді білім беру болып табылатын жалпы білім берудің бір бөлігін анықтайды. Кәсіби білім беру аймағындағы мәселелер жиынтығында арнайы орынға болашақ педагог – дефектологтарды даярлау болып табылады.

Қазіргі мектеп тәжірибесіне қосылып жатқан инклюзивті білім беру мектеп алдына көптеген қиын сұрақтар мен жаңа міндеттер қойып отыр. Шет елдердің инклюзивті тәжірибесі өте бай. Батыс елдерінде инклюзивті білім беру жүйесі жоғары деңгейде және теориялық жағынан жақсы дайындалған. АҚШ – ның Ұлттық қалалық білім беруді арттыру институтының «Білім беруді дамыту», «Шектелген ресурстар жағдайындағы инклюзивті білім беру» және т.б. еңбектерді атап шығуға

болады. Ресейде инклюзивті білім беру мәселелерімен И. И. Лошакова мен Е. Р. Ярская – Смирнованың «Дифференциация жағдайындағы инклюзия: мүгедек – балаларға инклюзивті білім беру мәселелері», Н. Я. Семаго, М. Л. Семенович, Т. П. Дмитриева, И. Е. Аверинаның «Инклюзивті білім беру: методологиялық үлгіден тәжірибеге» және т.б. айналысты.

Жалпы білім беру дені сау балаларға мақсатталған, өзіне мұғалімдер мен жалпы білім беретін мектептерді қосады. Арнайы білім беру өзіне ерекше балалармен жұмысты қосады, оған мұғалімдер мен мектептер құрастырылады. Интеграциялық білім мүмкіндігі шектеулі баланы оңалту және бейімдеу көмегімен жалпы білім беру үрдісіне дайындайды. Ал инклюзивті білім баланы қандай болмасын қабылдап, бүкіл білім беру жүйесін сол баланын талаптарына сай ұйымдастырады. Білім берудің бұл түрі бірнеше орындалу нұсқаулары бар: мүмкіндігі шектеулі баланың білім беру ұйымына баруы, үйден оқу, қашықтықтан оқу.

Болашақ педагогтың дайындық сұрақтарын Н.Д. Левитов, К.К. Платонов, А.Г. Ковалев, Л.А. Кандыбович, П.Р. Чамата, М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович сияқты ғалымдар құрастырған[4].

Қазіргі заманғы білім беру бәсекеге қабілетті, инклюзивті білім беру саласында жоғары білік және дағдыларға ие, сонымен қатар, шығармашылық мүмкіндіктері бар мамандарды талап етеді. Мұғалім тек оқушыларды шығармашылық іс – әрекетке тартып қана қоймай, сонымен бірге, олардың өздерінің шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту қажет. Мұғалімнің әр оқушымен қарым – қатынасқа түсу мүмкіндігі кәсіптік жетістіктің негізі болып табылады.

Инклюзивті мектептің мақсаты – әр оқушының қажеттілігін қанағаттандыратын жүйе құрастыруы қажет; инклюзивті мектептерде тек қана мүмкіндігі шектеулі балалар ғана емес, барлық балалар табысқа жету үшін қажетті, ұжым арасында өзінің қажеттілігін сезінетін қолдаумен қамтамасыз етіледі. Инклюзивті мектептер жалпы мектептерде орын алатын емес, басқа білім жетістіктеріне мақсатталған. Бұндай мектептің мақсаты – барлық оқушыларға толық әлеуметтік өмір сүруге, ұжым арасында белсенді қарым – қатынаста болуға, бір – біріне қамқорлық жасап, көмектесуге мүмкіндік беру. Бұл құндылықты императив мектептің және қоғамның барлық ұжымы бір – бірімен тығыз қарым – қатынаста болатынын, сонымен қатар оқушылар бір – бірлерімен

тек оқу үрдісі барысында емес, сонымен бірге оқу аудиториясында үрдістерді басқару бойынша ортақ шешімдер қабылдаған кезде дамитынын анық көрсетеді [5].

Мектептердің көпшілігі мүгедек оқушылардың білім алуларына дайын емес: қажетті ортаның болмауы және бұндай оқу түріне қажетті арнайы бағдарламалардың жоқ болуы, яғни инклюзивті білім берудің ең маңызды факторларының болмауы. Себебі, білім алудағы теңдік мүгедектерге арналаған арнайы білім ортасының болуы қажет (әр мүгедек оқушыға жеке көмекші, барлық білім беру ұйымдарындағы арнайы лифттер мен көліктер, көру қабілеті бұзылған немесе физикалық денсаулығы шектелген тұлғаларға арналған арнайы пернетақталар).

Инклюзивті білім берудің дамуы мүмкіндігі шектеулі балаларға өздерінің қалыпты құрдастарымен бірге білім алып және тәрбиеленулеріне мүмкіндік береді. Бұл оқушылар негізгі пәндер бойынша білім алып қана қоймай, сонымен қатар мектеп бағдарламасындағы қосымша пәндерін дені сау құрдастарымен бірге оқуға мүмкіндік алады. Осыған байланысты, болашақ педагог – дефектологтарды инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жасауға даярлығы түсінігін анықтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық – педагогикалық түзету қолдау туралы заңында»
2. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2008.
3. Что такое инклюзивное образование?. Инклюзивное образование Электронный ресурс. <http://www.znaem-mozhem.ru/node/1171/>
4. Инклюзивное образование. Выпуск 1. Текст. М.: Центр «Школьная книга», 2010.-272с.
5. Ресурсные материалы по вопросам инклюзивного образования и образования для устойчивого развития. Текст. Международное бюро просвещения ЮНЕСКО Сообщество практики по развитию куррикулума в СНГ М, 2009.

Абдигалиева А., Әлімқұл А.

ТарМПУ, Тараз қ.

ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІНДЕ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ЖАЛПЫ МОТОРИКАСЫН ДАМУЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Балалық шақтың ерте кезеңі - адамның тез жетілетін, физиологиялық, когнитивтік және эмоционалдық өзгерістер болатын кезеңі. Ерте кезден даму бағдарламаларына қатысқан бала әлеуметтік және эмоционалдық жағынан дайын, сенімді және мейірімді, коммуникативтік дағдылары қалыптасқан, мәселелер мен міндеттерді шешуге дайын болып өсетіні анықталған.

Балалық шақ – баланың ұсақ моторикалық дамуының қарқынды кезеңі болып табылады. Бұл кезде баланың заттар мен құбылыстардың сыртқы қасиеттері мен байланыстарын, кеңістік пен уақытты бағдарлауы жетіледі. Заттармен іс-әрекетте бала оның түсін түрін, қасиеттерін біле бастайды. Баланың сенсорлық дамуының бір-бірімен байланысты екі жағы бар: Біріншісі – заттар мен құбылыстардың әр түрлі қасиеттері жөніндегі түсініктерді меңгеруі; Екіншісі – қоршаған ортаны толықтай және жекелей қабылдауға жаңа әрекетін игеруі.

Психомоторика бұл адамның психикалық іс әрекетіне қосылған, оның қимыл қозғалысы. Осылайша әртүрлі қабылдаулар, ойлар мен эмоциялар қимылмен жеткізіледі. Еңбек ету процесінде жасалынатын қимылдар әрқашанда нақты мақсаттарға жетуге бағытталған және ол психомоторлық іс әрекеттің элементтерін көрсетеді. Балалардың басқару әрекеті қимыл, қимыл белгілерінің, басқа да әрекеттер, бақылау өлшеу аспаптарының көрсеткішін қабылдауға жауапты әрекет болып табылады. Сенсомоторлы координация (латын тілінен аударғанда *sensus* – сезім, *motor* – қозғалатын) жүргізуші іс әрекеті үшін күрделі болып табылады, ол кезде тек қабылдау тітіркендіргіші қозғалыста емес, сонымен бірге жүргізушінің қозғалыс әрекеті де қозғалыста болады. Оның әрбір бақылау әрекеті бұл жай жеке әрекеттер тізбегі емес. Олар өзара сенсомоторлы координациямен байланысқан, бұл кезде қозғалыс қабылдаумен реттеледі, ал ол өз кезегінде, жасалынған әрекет нәтижесінде өзгереді. Мысалы, жолды жаяу

өтпекші болған адамды қабылдаған кезде жүргізуші жылдамдығын азайтады. Сол үшін міндетті әрекеттерді жасап болған соң, жаяу жүруші жағдайы өзгеруі мүмкін, одан кейін, өзгерген жағдайдың жаңа қабылдаулары қажет етіледі.

Психологиялық танымда белгілі бір фактор ол бала бойындағы жоғары психикалық функцияның және ұсақ қол моторикасының дамуы болып табылады. Моторика – ерте жастағы балаға тән қимыл іс–әрекет реакциясы.

Ұсақ моториканы дамытудың баланың жалпы дамуында да алатын орны ерекше. В.А.Сухомлинский бала қабілетінің қайнар көзі оның саусақтарының ұшында екенін жазған. Бала қолының қозғалысы қаншалықты епті болса, соншалықты ойлауы, сөйлеуі жақсы дамиды. Яғни бала қолымен көбірек жұмыс істесе, ақылы да сонша өседі. Ұсақ моториканы дамыту жұмыстарын бала туылған кезден бастау керек.

Баладағы интеллектінің бұзылысы көп жағдайда қимыл әрекет аймағының жеткіліксіздігімен байланысты, ол таным әрекетінің дамуына кедергісін келтіреді.

Моториканы дамыту түзету жұмыстарының жалпы және жеңіл моторлы қабілеттерінің, яғни сөйлеу тілі бұзылған балалардың өз бетінше орындай алмауы, дұрыс емес қимылды орнына келтіру, қимылдың мақсатталған өнімін қалыптастыру, кейбір негізгі қимыл әрекеттерін орнына келтірумен тығыз байланысты.

Бала затты қол қимылы арқылы зерттегенде көрнекілік және кинестетикалық қабылдау арқылы ұйымдастырады, заттың пішіні туралы ойлауын көрнекі қабылдаумен нақтылайды және оның сипатын сырттай біледі. Пішін, көлем, кеңістік және басқа да сипаттағы заттармен танысуда қолдың және көздің көмегенсіз орындау мүмкін емес.

Моториканың түрлі заттарды тану мен қабылдау кезіндегі негізгі белсенді орын алатынын Б.Г.Ананьев, А.В.Запорожец және т.б. атап өткен болатын. Тері – механикалық және қимыл анализаторының біріккен жұмысында ақпараттар көлем, пішін, қаттылық, бөлшектердің өзара байланысы және басқа заттарды сипап сезу арқылы жеткізумен іске асырылады.

И.М.Сеченовтың ұсынысы бойынша психиканың реффлекторлы концепциясы, уақыт пен кеңістіктегі қабылдау процесінің психомоторика

ұғымымен нақтылы түсіндіріледі. Кеңістікті қабылдау көру қабілетімен және кинестетикалық анализатормен байланысты екені дәлелденген.

Екінші сигналдық жүйені қалыптастыруда бұлшықеттік сезім үлкен роль атқарады. Есту қабылдауы қимылдың сөйлеу әрекеті кезінде орындалады: есту қабілеті бар адамда қимылдың сөйлеу аппаратымен байланысты екенін, естіген сөздерін қайталайтындығы бейнеленген. Қабылдау өз алдында қоршаған ортамен тығыз байланысты. Қабылдаудың физиологиялық негізі жүйке жүйесінің аралық анализатор мен ішкі анализаторлардың жинағымен шартты–рефлекторлық әрекетте болады, ол бейнеленген құбылыстарды мақсатты түрде сипаттауға мақсатталуын қамтамасыз етеді. Бұл танымның қажетті кезеңі, яғни ол ойлау, ес, зейін, мотивацияға бағытталады және аффект–эмоционалды бейнені анықтаумен іске асады.

Мектеп жасына дейінгі балаларда ұсақ моторлық дамудың жеткіліксіздігі мектеп алды білім алуда келеңсіздік туғызады.

Баланың ұсақ моторикасы тікелей сенсорлық дамуымен байланысты. Сенсорлық даму (лат. *sensus* – сезім, сезіну) бұл баланың даму үдірісіндегі сыртқы ортаны қабылдап және айналадағы болып жатқан заттарды, қоршаған ортадағы өзгерістерді көз алдына елестетіп сезінуі. Бала өмірге таза кіршіксіз ақ қағаздай келеді: оның көзі, аузы, құлағы бар, оның нәзік денесі, сезгіш немесе тітіркеніш болады .

Сенсомоториканың түрлі заттарды тану мен қабылдау кезіндегі негізгі белсенді орын алатынын Б.Г.Ананьев, А.В.Запорожец және т.б. атап өткен болатын. Тері–механикалық және қимыл анализаторының біріккен жұмысында ақпараттар көлем, пішін, қаттылық, бөлшектердің өзара байланысы және басқа заттарды сипап сезу арқылы жеткізумен іске асырылады.

Егер адамға көрінбейтін заттың пішінін енжар сезіну бойынша анықта десе – затты терісімен сипап өту кезінде қабылданған бейне тура пішінді айта алмайды. Егер адам белсенді түрде затты тануға мүмкіндік алса, затты түрлі монупуляция арқылы зерттеп заттың тура пішінін атап бере алады. Сондықтан бала ойының біріншілік даму деңгейі бекерден бекер сенсомоторлы интеллект деңгейі деп аталмаса керек.

Отандық ғылым сенсомоторлық әдістің негізгі екі түрін белгілейді – зерттеу және салыстыру. Зерттеу–затты қабылдауда мақсатты түрде нәтиже алуға арнайы ұйымдастырылған тәжірибелік әрекеті.Баланың сенсорлық әрекетін дамыту өзі орындалмайды, тек жалпылама сенсорлық тәжірибені

меңгеру жолымен, тәжірибе мен оқытудың күшімен іске асады. Бұл процестің белсенділігі жоғарылайды, егер бала заттарды зерттеуде сенсорлық эталонды байланыстыра орындау әдісін арнайы оқыған болса.

Мектепке дейінгі жаста сенсорлық эталонды меңгеру және қолдану кезеңі жүзеге асады. Мектепке дейінгі жаста тәрбиелеу бағдарламасына нақтыланған кең ауқымдағы сенсорлық ілім және меңгеру анықталып, баланың әрбір жасында кезеңдік тұрғыда үйренеді. Сенсорлық қабылдау баланың ойлау қабілетімен тығыз байланысты, яғни жеке тақырыптарды (мысалы, пішін жүйесі) меңгеруде сенсорлық тәрбиелеу өз шегінен шығып кетеді, ол жұмысты қиындатады. Осыған байланысты, эталонмен таныстырған кезде заттарды түсіндіру, көрсету мен атаудан, баланың әрекетіне қарай түрлі эталондарды қолдану арқылы меңгерту жүзеге асады, балалар меңгерілген эталон бойынша заттардың қасиеттерін есте сақтайды. Эталонмен бірге жасалынған әрекеттер кезінде балаларға есте сақтау қолданылады. Балалар айтылған затты есте сақтап, нәтижесінде оның қасиетін жадында сақтайды, әрбір эталонда әрекеттерді орындау арқылы сөздік қорын молайтады. Моториканың дамуы басқа жүйенің дамуына әкеліп соқтырады.

Баланың сөйлеу тілі дұрыс әрі неғұрлым бай болса, соғұрлым қоршаған шындықты тану мүмкіндіктері кең болады, бала өз ойын кеңінен айта алады, сонымен бірге үлкендермен, құрдастарымен толыққанды қарым-қатынаста болады, және психологиялық дамуы белсенді түрде жүзеге асады. Сондықтан баланың сөйлеу тілін өз уақытында қалыптастыру, оның дұрыстығын, сөйлеу тілінің түрлі бұзылыстарының алдын алу мен түзету өте маңызды.

Мектепке дейінгі жаста жалпы тілі кемістігінің ауыр түрінің алдын алу үшін балалардың сөйлеу тілі дамуының бұзылыстарын ерте диагностикалау және уақытында көрсетілген медициналық және педагогикалық көмек көрсету маңызды орын алады. Қауіп-қатер тобына арнайы логопедиялық және медициналық әсер етуді қажетсінумен сенсомоторика жағының бұзылыстары пайда болуында орын алатын өмірінің алғашқы 4-5 жасындағы балалар жатады.

Баланың тілін дамытуда моторика жағының дамуы орны ерекше.

Сенсорлық тәрбие - түйсік пен қабылдаудың бірдей дамуы. Сәбилік шақтың алғашқы күндерінен бастап-ақ өзін қоршаған заттардың қасиетін түсініп, талпыныс пайда болады. Қабылдаудың ерекше қасиеті балалар жақын адамдарды тани алатындығы. Бөтен адам көрсе жатырқап жылайды. Ал заттарды

қабылдау дағдысы ұмтылу іс-әрекеттері арқылы жасалады. Сенсорлық тәрбие баланың сезім мүшелерінің дамуына, дүниені түсініп тануына әрекет жасайды. Сенсорлық тәрбиені ойын арқылы дамыту өте қолайлы. Өйткені ойын – тәрбие құралы. Ол балалардың дүние танымын дамытудағы ең тиімді амалдардың бірі. Ойын арқылы балалар айналасындағы нәрселердің атын, болмысын ғана танып қоймайды, түр түсін, не үшін керектігін білетін болады. Сонымен бірге, ойын арқылы іс-әрекетін іске асырады. Ойын кезінде ғана балалардың өзін қоршаған ортаға қатынасы дамып, танып біледі. Ойын арқылы заттың қалай пайдаланатынын түсінеді.

Эксперименталды топтағы ұсақ және жалпы моторикалық жағының қалыптасу деңгейінің өсуі жоғары дәрежеде және ол біздің ұсынған түзетеді дамыту әдістемесі жүйесінің әсерлілігін дәлелдейді.

Сонымен, ұсақ және жалпы моторика жағын қалыптастыру бойынша ұсынылған тапсырмалар мен жаттығуларды жүйелі қолдану, мектеп жасына дейінгі жалпы тіл кемістігі бар балалардың сөйлеу тілінің кемшіліктерін жоюға көмектеседі.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Өмірбекова Қ.Қ. Логопедия негіздері, – Алматы, 2011. – 205с.
2. Богуславская З.М., Смирнова Е.О. Роль игры в нравственном развитии ребёнка. – М.: Дрофа, 2011. - 260с.
3. Омирбекова К.К., Ибатова Г.С., Тулебиева Г.Н., Оразаева Г.С. Логопедия. Оқулық. – Алматы: Дәуір, 2011.
4. Вершина О.М. Особенности словообразования у детей с общим речью 3 уровня // Логопедия. 2014. - №1 - С. 34 - 40.
5. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М., Филичева Т.Б. Логопедия. – Екатеринбург, 2010– 316 с.

Сыдықова Қ.Ө.

Тараз инновациялық-гуманитарлық университеті, Қазақстан

ЖЕТКІНШЕКТЕРДІ АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ОТБАСЫНЫҢ РОЛІ

Ой санасы дамыған, адамгершілік және дене тұрғысынан салауатты, мәдениетті тұлғаны жан-жақты қалыптастыруды көздеген тәрбиенің мәселелері мектепті де, ата-ананы да әрқашан толғандырып келеді. Тәрбие жұмысының табысты болуының басты кепілі мектеп пен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық қарым-қатынаста. Өйткені адамзат бесігін тербеткен баланың бас ұстазы ата-ана: «Отбасында адам бойындағы асыл қасиеттер жарқырай көрініп қалыптасады. Отанға деген ыстық сезім жақындарына, туған-туыстарына деген сүйіспеншіліктен басталады»- деп Елбасы айтқандай, бала әкеден – ақыл, анадан – мейір алып өседі. Қай ата-ана болмасын баласының тәрбиелі, білімді, мәдениетті болуын қалайды. Ал адам өмірінің мәні мен сұлулығы, адамның келешегіне сенімділігі баланың ата-анасына ардақ тұтып, өзінің перзенттік парызын бір сәтке де есінен шығармауында.

Отбасы - адамзат баласының түп қазығы, алтын ұясы. Бала тәрбиесінде отбасының алатын орны ерекше, оны қоғамдық тәрбиенің қандай саласы болса да алмастыра алмайды. Отбасының негізгі қызметі баланы өмірге келтіру ғана емес, оның бойына көне заманнан келе жатқан ұлттық тәрбиенің тағылымдары мен аға ұрпақтың тәжірибесін сіңіру, қоғамға пайдалы жеке тұлға етіп тәрбиелеу болып табылады. Ата-ананың өз борышын мүлтіксіз орындауы – үлкен тәрбие мектебі. Еліміздің көркейіп, өркениетті елдің қатарына қосылып, халықаралық деңгейге шығуы бүгінгі ұрпақ бейнесімен көрінеді.

Қазақстан Республикасының Конституциясында «балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу ата-ананың құқығы әрі парызы» деп көрсетілген [1]. Сондықтан, өнегелі ұрпақ өсуін тілеп, ұрпақ тәрбиесін отбасынан бастап, әрбір ата-ана бала алдындағы парызын дұрыс атқаруы қажет. Халқымыздың тәлім-тәрбиелік мұрасына үңілсек, ол адамгершілікті, қайырымдылықты, мейірбандықты дәріптейді. Ата-бабаларымыздың баланы бесігінен жақсы

әдеттерге баулыған. «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» деген секілді ұлағатты сөздердің мәні өте зор. Адамгершілікті, ар-ұяты бар адамның бет-бейнесі иманжүзді, жарқын, биязы, өзі парасатты болады. Ондай адамды халық «Иман жүзді кісі» деп құрметтеп сыйлаған.

Балаларды имандылыққа тәрбиелеу үшін олардың ар-ұятын, намысын оятып, мейірімділік, қайырымдылық, кішіпейілдік, қамқорлық көрсету, адалдық, ізеттілік сияқты қасиеттерді бойына сіңіру қажет. Баланы үлкенді сыйлауға, кішіге ізет көрсетуге, иманды болуға, адамгершілікке баулу адамгершілік тәрбиесінің жемісі. Осы қасиеттерді балаға жасынан бойына сіңіре білсек, адамгершілік қасиеттердің берік ірге тасын қалағанымыз. Адамгершілік - адамның рухани арқауы. Өйткені адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиетімен, адамдығымен, қайырымдылығымен ардақталады. Адам баласының мінез құлқына тәрбие мен тәлім арқылы тек біліммен ақылды ұштастыра білгенде ғана сіңетін, құдіретті, қасиеті мол адамшылық атаулының көрініс болып табылады [2].

Жас ұрпақты адамгершілік рухында тәрбиелеу дегеніміз - оларды жоғарыда айтылған мінез-құлықтың дағдылы ережелеріне үйрету. Адамгершілік тәрбиесі дегеніміз - адамның моральдық қасиеттерін белгілі бір мақсатқа бағыттап қалыптастыру. Отбасы - болашақ азаматтың әлеуметтану жолындағы алғашқы қадамдарын жасайтын бастапқы адым. Ол балаға моральдық қалпы туралы алғашқы түсініктер береді, оны еңбекке баулып, өз-өзіне қызмет ету дағдыларын қалыптастырады. Ата-ананың іс-әрекеті мен мінез-құлқы өмір сүру салты арқылы балаға дүниетанымдық, адамгершілік, әлеуметтік-саяси құндылықтар беріледі [3].

Отбасының басты қазығы, алтын тіреу діңгегі – бала. Бала - жасы кәмелетке толмаған, жан - жақты тәрбиені қажет ететін, болашағынан көп үміт күттіретін жеке тұлға. Ал, баланың жеке тұлға болып қалыптасуына ықпал етіп, тәрбие берушілер ата-ана, жанұя, араласатын ортасы, жолдастары, тәрбиешісі, ұстаздары.

Жеке баланың бойындағы ар-ұяты, ақыл-ойы, адамгершілігі, басқа адамдармен қарым-қатынасы, мәдениеттілігі жанұядан алынады. Сондықтан жанұя – бала тәрбиесінің ең алғашқы ұжымы. Осы ұжымның әрбір мүшесі өзара сүйіспеншілікпен, береке-бірлікпен, сыйластықпен бала тәрбиесіне араласса, кәмелетке толғаннан кейін саналы, тәрбиелі жеке тұлға пайда болады. Ал,

баланың тәрбиелі болып өсуіне берекелі, тату, берік отбасының әсері мол, себебі оның ер жетіп өсуі, бойындағы алғашқы адамгершілік белгілер отбасында қалыптасады. Сондықтан, отбасы өте қажетті, басқадай ешнәрсемен ауыстыруға болмайтын баспалдақ [4].

Ал, әйгілі түрік ойшылы Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» шығармасындағы:

«Сәбиінде көкірекке түйгені

Өлгенінше санасында жүреді!

Ұяда не көрсе, соны іледі,

Сүтпен сіңген өле-өлгенше жүреді!» [5], - деген бәйігі «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі», «Сүтпен біткен мінез, сүйекпен кетеді» деген мақалдармен үндес. Яғни, Ж. Баласағұн бұл бәйіттерінде өмір есігін енді ғана ашқан жас ұрпақты отбасында және қоғамдық ортада адамгершілікке тәрбиелеудің орны бөлектігін атап көрсеткен. Міне, сонда ғана әрбір бала ұрпақтан ұрпаққа жалғасып келе жатқан ізгі қасиеттерді, әдеп ережелерін өз өміріне серік етіп өседі дейді.

Отбасының негізгі қызметі баланы өмірге келтіру ғана емес, оның бойына көне заманнан келе жатқан ұлттық тәрбиенің тағылымдары мен аға ұрпақтың тәжірибесін сіңіру, қоғамға пайдалы жеке тұлға етіп тәрбиелеу болып табылады. Ата-ананың өз борышын мүлтіксіз орындауы – үлкен тәрбие мектебі. Осылайша, адамға тән рухани-адамгершілік сапа-қасиеттерді қалыптастырып, дамытудың негізі ең алдымен отбасында қаланады. Ал, отбасындағы тәрбие бесік жырынан бастау алады. Осыған орай ұлы жазушы М. Әуезов «Халқым ел болам десең, бесігінді түзе» деп айтып кеткендей, отбасындағы тәрбиенің бесік жырынан нәр алуының маңызы айрықша. Ата-ана баласына ертегі, аңыз, әңгіме, жыр-дастандарды айту арқылы, оның ойлау, қиялдау, тыңдай білушілік пен армандау қабілетін ұштайды.

«Қоршаған әлеммен байланыстыратын бар жақсылық - ол менің отбасым», -деп ұлы Абай айтқандай әр бала дүниеге келген сәтінен бастап ес біліп, ер жеткенге дейін ата-анасынан үлгі алады. Олардан жақсы мен жаманды, мейірімділік пен қатыгездік түсінігін үйренеді. Ал бала балабақшаға немесе мектепке барғаннан бастап сол ортасы тәрбиеші болады. Кейбір ата-аналар балабақшаға немесе мектепке сеніп, үйде бала тәрбиесіне немқұрайлы қарайды.

Сол үшін біздің ата-аналар мен білім беру мекемелері тығыз қарым-қатынаста болуы керек. Мектептерде екі жақтың бірігуімен балалар тәрбиесіне бағытталған шаралар көптеп ұйымдастырылғаны жөн. Сонда ғана түрлі бағыттағы психологиялық тренингтер, педагогикалық кеңестер мен басқа да бірлескен жұмыстар арқылы жеткіншектер арасындағы мәселелерді оңай шешуге болады.

Отбасы тәрбиесінің қоғамдық және мемлекеттік тәрбиеге қарағанда артықшылығы басым. Алайда, қазіргі қоғамдық өмірде болып жатқан әлеуметтік, экономикалық және демографиялық өзгерістер отбасында дұрыс тәрбие беруде белгілі бір қиыншылықтар туғызады.

Демек, отбасы - адам өмірінде, оны жеке тұлға ретінде қалыптастыруда ерекше рөл атқарады. Ата-ана мен отбасының өзге мүшелері баланың жас және жеке-дара ерекшеліктерін ескере отырып, рухани-адамгершілік тәрбие берудің формалары мен әдістерін нақты жүзеге асыра білуі тиіс. Адамгершілік - адамның рухани арқауы. Өйткені адам баласы қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиетімен, адамдығымен, қайырымдылығымен ғана ардақталады. Ал, қоғамдағы адамгершілік тәрбиесі – адамгершілік сезімді, ұлттық сананы, парасатты мінез-құлық дағдыларын қалыптастырып, жетілдіруде жалпыадамзаттық құндылықтарды тиімді пайдалануға бағытталған жалпыадамзаттық тәрбиенің бір бөлігі. Сондықтан бүгінгі таңда оқу-тәрбие үдерісінің басты мақсаты - ақылды да әдепті, жан-жақты жетілген, адамгершілігі мол жас ұрпақ өкілдерін тәрбиелеу болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы.- Астана: Елорда, 2008.
2. Оразбекова К.А. Иман және инабат.- Алматы: Ана тілі, 1993. – Б. 29.
3. Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінің педагогика кафедрасының авторлар ұжымы.- Алматы, 2003.- Б. 28.
4. Журнал «Отбасы және балабақша». – Алматы, 2009. - №2. – Б.11.
5. Баласағұн Ж. Құтты білік.- Алматы: Жазушы, 1986.- 175б.

CONTENTS

PEDAGOGICZNE NAUKI

Problemy przygotowania fachowców

Садыкова К.К. МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН КІРІКТІРУ

АРҚЫЛЫ ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ..... 3

Kulumbetova Sh., Kurmangaziyeva L. WAYS OF APPLICATION OF
INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL
EDUCATION 9

Тагаева С.А. ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ..... 14

Баймуканова М.Т., Амангельды А.А. РОЛЬ ТРУДОВОГО ВОСПИТАНИЯ
ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ В СОЦИАЛИЗАЦИИ. 17

Баймуканова М.Т., Кожухова Б.К. ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОГО
САМОУПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ДЕТСКОГО ДОМА 22

Омарова Г.Ә., Токбергенова И.А., Қолдас Г. СТУДЕНТТЕРДІҢ РУХАНИ-
АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ
ҚАЛЫПТАСТЫРУ - ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕ 27

Samoilenko O. V. SOME LEGAL PROBLEMS OF ACADEMIC PLAGIARISM
DETECTION..... 32

Aripkhan A.A., Azhigenova S.K. GAME-BASED LEARNING IN PRIMARY
SCHOOLS..... 35

Саржанова А.Н. РАЗВИТИЕ ЛИТЕРАТУРНО-ТВОРЧЕСКИХ
СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 41

Бекжанов Т.С., Молдахметов Е.Б. КАЗАХСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИГРЫ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ .. 45

Сыдықова Қ.Ө ОҚУ-ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ..... 48

Metodyczne podstawy wychowania

Бекмурзина Ж.М., Баканова И.Н. ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКО-ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ У УЧАЩИХСЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЫ-ГИМНАЗИИ 52

Нурпеисов М.К., Керім С БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМІН БАҒАЛАУДАҒЫ ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 58

Омарова Г.А.,Бектурсынова Д.,Таңсықбаева И. ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ – АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУДЫҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ 61

Досбаганбетова А.Т. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ НРАВСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ВОСПИТАННОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ..... 65

Солтусенко Н.В. СИНКВЕЙН ЯК ТВОРЧА ФОРМА ОСВІТНЬОЇ РЕФЛЕКСІЇ.. 70

Горбатюк Н.М. НАРОДНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОРОБКУ ПЕДАГОГІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ73

Сорочинська О. А., Бортняк І. В., Петрук Н. В. Особливості організації режиму харчування дітей у дошкільному закладі 77

Strategiczne kierunki reformowania systemu edukacji

Горбунова В. Ю. УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ

СЛОВНИКА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЕКСПРЕСИВНОЮ

ЛЕКСИКОЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 82

Współczesne metody wykładania

Шаяхметова М.Н., Асєтова Ж.Б., Медєєва С.Х., Айдарбекова К.А.,

Бєйсенбаєва А.М. БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ

ОЙЛАУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ..... 86

Кононенко С. А. КОНТЕНТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ

ІНОЗЕМНИМ МОВАМ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВНЗ 89

Огурцова О.Л. ВИЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРИ ДЛЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ

СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... 92

Корбут О.Г. ВИКОРИСТАННЯ ТАКСОНОМІЇ БЛУМА НА ЗАНЯТТЯХ З

ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 95

Раимбаєва С.А., Әбдігаппар Г.Ә., Юлдашбекова Н.Ә. БІЛІМ

ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТАРДЫҢ МАҢЫЗЫ..... 98

Раимбаєва С.А., Естаєва А.А., Жүзжасаров Н.Е. ИНФОРМАТИКА

ПӘНІНЕН БІЛІМ АЛУДА БІЛІМДІ ИГЕРУ ДЕҢГЕЙІН БАҚЫЛАУ ЖОЛДАРЫ

..... 102

Косинов Михаил ЗДОРОВЬЕ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА..... 106

Socjalna pedagogika

Тагаєва С.А., Баймакова Г. ОТБАСЫ МӨРТЕБЕСІНІҢ ҚОҒАМДАҒЫ РОЛІН

АРТТЫРУ МӨСЕЛЕЛЕРІ 109

Жақсылық Нәзерке, Елубай Еркежан ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ	
МАҢЫЗЫ.....	112
Абдигалиева А., Әлімқұл А. ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІНДЕ КЕМІСТІГІ БАР	
БАЛАЛАРДЫҢ ЖАЛПЫ МОТОРИКАСЫН ДАМУЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	116
Сыдыкова К. У. ЖЕТКІНШЕКТЕРДІ АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ	
ОТБАСЫНЫҢ РОЛІ	121
CONTENTS.....	125

235834	*238423*	*238550*
238437	*238487*	*238561*
238460	*238489*	*238468*
238461	*238525*	*238532*
238462	*238526*	*238535*
238490	*238590*	*238605*
238538	*238562*	
238558	*238239*	
238559	*238501*	
238560	*238502*	
238609	*238509*	
235169	*238549*	